

SEÇİMLERDEN SONRA TÜRKİYE

Bir Alman Profesörün ifşaatı
CELAL BAYAR ve ATATÜRK

OKUYUCUDAN YÖNE

İktidar ve personel politikası

İhtilâl devri dahil olmak üzere, işbaşına gelen iktidarlar, devlet teşkilâtının kilit noktalarında kendilerine ya kın kimseleri aramışlardır. Tecrübe bilgi, çalışkanlık, ge lisme istidadi ve buna benzer vasıflar iktidarları yakınlık ve kendi adamı olmak kadar figillendirmemiştir.

Yeni iktidarlar her devirde, satın aldıkları meskene taşınır gibi davranmışlar, ön ce devlet teşkilâtının önemli ve kilit noktaları personelin devlet dairelerinden süratle tahliye etmeyi ve bu persone li değiştirmeyi ele almışlar dır.

1946 yılından sonra, CHP, DP ve onun devamı olan AP aynı yolun yolcusu oldukları nı. İktidara geldiklerinde çekimeden göstermişlerdir. C. H.P. daha sistemli ve gizli ça bıştı için, devlet teşkilâtın da yaptığı değişiklikler ve tasfiye hareketi kamu oyuna aksettirmiş ve büyük fırtına lar yaratmamıştır. DP ve AP ise bu değişiklikleri, bir göv de gösterisi haline getirmiş, devlet teşkilâtında personele gözdağı vermek, psikolojik baskı yapmak ve taraftarları nı tatmin etmek için, tasvi ye ve yeniden atanmaları, bir temizleme hareketi gibi gös termeye gayret etmiştir.

İşbaşına gelen iktidarlar, devlet teşkilâtının; lâka ol duğundan, işlemediğinden, va tandışlara güçlük çıkardığı nı yakınlıkla söz etmişler dir. Daha sonra tasfiye, tay in ve yeniden istihdam faa liyetine geçmişlerdir. Bu tem izleme hareketinin objektif faktörlere, ilmi araştırmala ra ve adil ölçülere dayandığı söylenemez. Her ne kadar ikt idarlar değişikçe yapılan personel değişikliğine revizyon, reorganizasyon gibi isim ler takıyorsa da, bu faaliyet

ler aslında, totaliter idareler de görülen personel tasfiye hareketidir.

Geçmiş devirlerde Belediye Başkanlığı yapmış, sonradan seçimle bu başkanlığı başkası na kaptırmış, herhangi bir sebeple devlet teşkilâtındaki görevine son verilmiş kimse lerin itibarlarını korumak ve ya lade etmek maksadı ile ye ni gelen iktidarlar tarafın dan böyle mağdurları devlet teşkilâtının bağ köşelerine oturtmak adet olmuştur.

Seçime girmiş ve kazanama mış bir partili, Üniversite tah sili yapmış, özel sektörde iş bulamamış. Hayatında hiç me muriyet yapmamış. Devlet ba reminin küçük kademelerinde ki mahrumiyeti görmemiş. Tepeden inme bir kararla ve partili arkadaşlarının gayre ti ile bir Bakanlığa müste şar muavini olarak tayin edi liyor. Kendisine ek görevler ve ek menfaatler sağlanıyor. Kısa bir müddet içinde müs teşar muavini, asaleten başka bir teşkilâta genel müdür ola rak atanıyor. Yeni teşkilât mensupları bu atanmayı ten zili rütbe ve tenzili makam gi bi kabul ediyorlar. Neticede partinin kayırmış adamı ol duğu anlaşılmıyor.

Süpheşiz bu atamada ka nunu bir sakınca yoktur. Os manlı devrinde kanuna en çok saygı gösteren, Harbiye Nezareti imiş, çünkü Enver Paşa ne yapmak isterse, bir kanun çıkarırmış. Böylelikle yaptığı herşey kanuni olur muş. İşte bu kayırma da öy ledir.

Yeni iktidarlar yakınlarını ve partilerinin sokakta kal mış adamlarını devlet teşkilâ tında istihdam etmenin çare lerini arıyorlar. Daha üst ka demelerden gelen baskı ve tavsiyeler, devlet personeli a rasında büyük dalgalanmalara sebep oluyor.

Böylelikle memlekette iç tu rizm geliyor. Diğer taraf tan devlet teşkilâtına yeni

gelen personel, güçlü yettiği kadar eskiyi ortadan kaldır manın çarelerini arıyor. Key finin ilhamına göre, bazı o lay ve problemlere parmak basıyor fakat bir neticeye ula şamıyor.

İktidar veya hükümet de ğişikliğinin çapına göre ye niden dalgalanmalar başlı yor. Bu arada jurnal ve espri yonaj, personel mahalli ist ihdamında mühim bir rol oy nuyor. Oysa ki: Memleket ge lismeye muhtaçtır. Nüfus sü ratle artmaktadır. Kalkınma hızı artan nüfusa yeni iş sa haları yaratacak seviyede de ğildir. Fakat devlet teşkilâ tının hareket hızı muhtemelen bir veya birin de altındadır. İstenen kalkınma hızı ise en az % 7 dir. Yatırımların plân hedeflerine göre zamanen a yarlı olarak gerçekleşmesi ge rekmemektedir.

En zor, en pahalı ve en kri tik yatırım ise personel ya tırımıdır. Plân hedeflerine u laşmak, bu maksatla gayretle ri birleştirmek, koordinasyon sağlamak, teşkilatlanmak; bil gi ister, beyin gücü ister, bir birinin dilinden, bilgisinden ve derdinden anlayan perso nel istihdamını gerektirir. Halbuki: İktidarlar ve parti ler tarafından işbaşına getir ilen ve devlet teşkilâtının kilit noktalarında istihdam edilen personelin yönü, ikti dara dönüktür. Davaşı anla yacak ve işi yürütecek yeter likte değildir. Yukardan veri lecek direktiflerle iş görmeye alışmıştır. Hükümet adamları nın tavsiyelerine karşı son derece hassastır. Bu durumda kalkınma hızı tespit etmek ve o hızın tahakkukunu beklemek abestir.

Ote yandan, devlet teşkilâ tının kilit noktalarına ve di ğer kademelerine getirilen e lemanlar, mevcut personeli moralman çökertiyor. İş yapa maz hale getiriyor. Personel aslında yetersizdir, gelişme miştir, yeni bilgilerle teçhiz edilmemiştir. Rutin işlerle uğ raştığı için robot haline gel miştir. Adeta bir kapıkulu ol muştur. Psikolojik baskı ve is tikbal korkusundan teslim ol mayı göze almıştır. Artık bu personelden; iş disiplini, va zife anlayışı, sorumluluk duy gusu beklenemez. Esasen bu meziyetlere personel hiçbir devirde yeteri kadar sahip o lamamış ve bu meziyetleri el de etmek için gayret göster memiştir.

Cenap Şahabettin'in şu sa tırlarını hatırlamakta fayda vardır: «Almanya'da hukuk yönünden her vatandaş hür dür. Fakat vazife başında her Alman hakir bir zencî gibi esirdir. Hatta Devlet Başkanı hari bile. Hiç kimse bu vazife esaretinden kurtulmak is temez. Midesinde açlığı his se der gibi, vicdanında vazife sorumluluğunu duyar. Vazi fe ve sorumluluk; bu iki fikir her Alman'ın nasihatçısı ve müsteşarıdır.»

Çünkü Almanya, beyin gü cüne, çalışkan ve bilgili va tandışlara, müspet kafalı ve gelişmeye müsait aydın va tandışlara sahip. İktidarlar ise, personel yatırımında mü essir faktörler kullanıyorlar. Adil bir personel sistemini ta'bi ediliyorlar. İktidara ge lirken veya giderken devlet teşkilâtının personel mahalli istihdamında hercümerç ya ratmıyorlar. Yükleme, boşalt ma gibi personel aktarmaları

TURAN EMEKSİZ'E AGIT

Menekşelerden kaçırılmış lâcivert bir gecede,
Sana güller gibi durmak, güller gibi bakmak dediler.
Vazgeçilmez renklerin büyüleyici kokularında,
Sana öpmek gibi bir şey, sevmek gibi bir şey dediler.)

Güneşli günlere açılan sonsuz boşlukta
Üstüne çevrildi bütün silâhlar
Yaşantı sarmasından koparmak için sen!
Odevillerin kaskatı durduğu yollarda.
Odeviller ki her yerde kaskatıdır,
Daha bir süre kaskatı duracaklar.)

Yerlerini değiştirmeli bütün ağaçların
Tersine çevirmeli o alanları şimdi
Yalnız çiçek ekmeli o yollara, yalnız çiçek
Dünyanın en güzel çiçeklerini.)

Menekşelerden kaçırılmış lâcivert bir gecede
Sana güller gibi durmak, güller gibi bakmak dediler.
Yürüyen bir boşlukta değişen bir şey yokken,
Sana bayrak gibi durmak, bayrak gibi ötmek dediler.

RIFAT İNKAYA

na girişmiyorlar.

Son beş yılda, iktidarların persone. politikası konusun da en kötü örneği, Devlet Plân lama teşkilâtıdır. Bu teşkilât ta beş yıllık devre içinde beş müsteşar görev almıştır. De ğişen diğer personelin hesabı nı bilen yoktur. Hakikatleri kamu oyundan gizlemeye alışmış bazı devlet adamları, Devlet Plânlama teşkilâtı müs teşar ve yardımcılarını mak satlarına âlet etmek istemiş lerdir. Plânlama teşkilâtı nın dış baskılara karşı diren mesinde ise iktidarlardan ge reken oestegi görememiş ve neticede yıpranmıştır. Bazı iktidarlar ve iktidar yakınları ile parti kodamanları bu teşkilâtı küçümsememişler dir. Teşkilât mensuplarına «harika çocuk» diye ad tak mışlar ve alay konusu yap mak istemişlerdir. Fakat bu çocuklar, müspet ilmin ışığı nı da, Türkiye'nin problemlerini ilk defa ve hakikate en ya kın olarak ortaya çıkarmış larıdır. Plânlama teşkilâtı ile, personel israfının en kötü ö rnekleri verilmiştir. Bu kötü örneklerin sorumlusu ise ikt idarılardır.

Başka bir örnek vereyim: Bir devlet teşkilâtı. Üç ki şilik bir memur ve hizmetliler gratu. Teşkilâtın merdivenle

rin'ce iniyorlar. Biri memur, diğeri hademe ve elinde kü çük boy bir daktilo, bir diğeri şoför. Konvoy halinde ara baya gidiyorlar. Memur dak tiloyu onarıma götürüyor. Bu memurun durumunu incele dim. İki yıl evveline kadar so ba tamircisi imiş. Bir yolunu bulup devlet hizmetinde me mur kadrosuna girebilmiş. Daktiloyu kendisi taşıyor. Çünkü aşağılık kompleksi i çinde. Belki de eski günlerin geri geldiğine inanacak So fide daktiloyu vermiyor. gü nünü gün edecek. Buna ben zer memur, devlet teşkilâtın da onbinlerin üzerinde dir. Gizli işsizliğin salgın hali ise yine devlet teşkilâtındadır.

İlkokulu bitirmiş, devlet teşkilâtında memur kadrosu na atandıktan sonra 9 nüfus lu aile reisi olduğunu ileri sü recek, vekâlet ücreti istiyen ve alan personel binlerin çok üstündedir.

İktidarlar fırınlanmış kup kuru sözlerle vatandaşlara i timat telkin edemezler. İkti darlar, takip ettikleri perso ne. siyaseti ile hatalıdır. Bu hatayı gelecek seçimler iç in yatırım olarak ısrarla ve inatla yapmaktadır. Böy le gelmiş diyenler, böyle git mediğini görecektir.

Nahit ARDA

DÜNYA, AMERİKA, TÜRKİYE VE DİĞER DİŞ POLİTİKA YAZILARI

İbrahim ÇAMLI

Değerli dış politika yazarının her yayınlan dığında dikkati üzerinde toplayan özli yazılarını tarih ve oluş sırasına uygun olarak bu kitapta bulacak ve faydalanarak okuyacaksınız. Bu yazılarda günümüzün önemli konuları. Kıbrıs, Ameri kan politikasının dünya ve Türkiye için gerçek anlamı, Türk dış politikasında bağımsızlık mese lesi derinliğine incelenmektedir.

(5 Lira)

KÖPRÜ YAYINLARI P.K. 836 — İstanbul
GENEL DAĞITIM: UĞRAK KİTAPÇI — Be yazıray, Beyazıt - İst.

SOL
yayınları

- SOSYALİZMİN YENİ MESELELERİ, OSKAR LANGE, 4 Lira.
- SOSYALİSTLER İÇİN FELSEFE, MAURICE CORN-FORTH, 4 Lira.
- ÜCRET, FİYAT VE KÂR, KARL MARX, 4 Lira.
- EMPERYALİZM, LENİN, 7,5 Lira.
- KAPİTALİZM VE DEĞER, HENRI DENIS, 4 Lira.
- PETROL EMPERYALİZMİ, MÜNİR CERİD, 4 Lira
- ATOM BOMBASI ÇOCUKLARI, ARATA OSADA, 4 Lira.
- KAPİTAL (Birinci Kitap), KARL MARX, 10 Lira.
- VIETNAMDA SAVAŞ VE ZULUM, BERTRAND RUSSELL ve B. STETLER, 4 Lira.
- ÜCRETİ EMEK VE SERMAYE, KARL MARX, (Engels'in önsözü ile), 3 Lira.
- SOSYALİZM VE BİREY, JOHN LEWIS, 4 Lira.
- SOSYALİZMİN ALFABESİ, LEO HUBERMAN, 4 Lira.
- BUZLARIN ÇÖZÜLÜŞÜ (Yeni Rus toplumunu eleştiren roman), İLYA EHRENBURG, 7,5 Lira.
- KAPİTAL (İkinci kitap), KARL MARX, 10 Lira.
- GÖRÜNMEYEN HÜKÜMET CIA (Amerikan İstih-barat Teşkilâtı), VİSE ve ROSS, 5 Lira.

SOL YAYINLARI

Sanayi Caddesi, Demir İş Hani, 52

(YÖN: 160)

YÖN

SAYFA: 2

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
— Mümter Soyas — Doğan Ayvicioğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yayı ncısı: M. D. Doğan Ayvicioğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

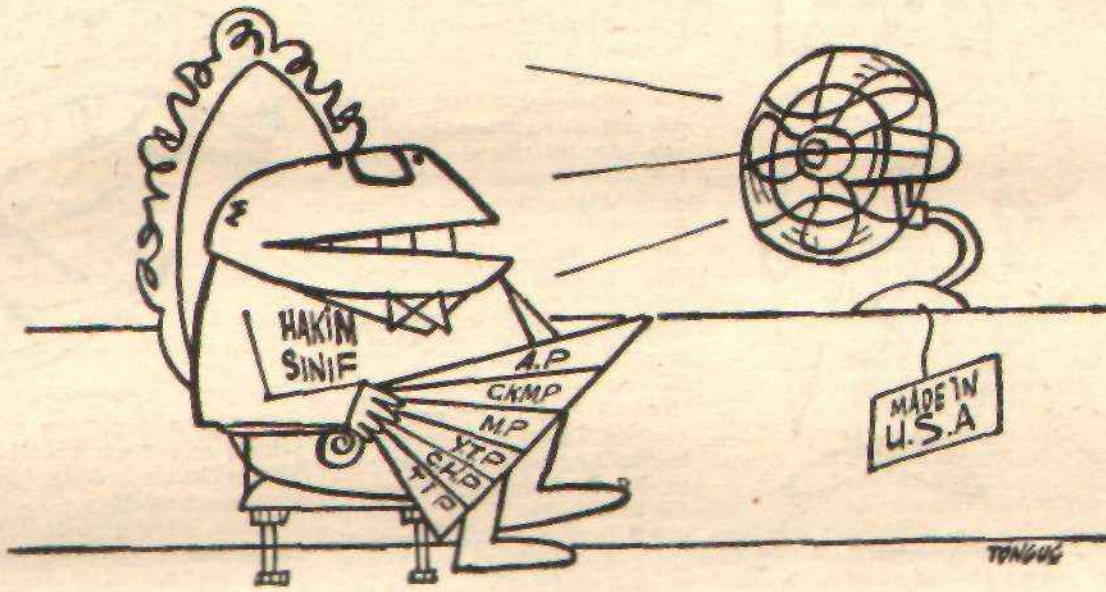
ADRES:

Yayı İşleri: Sümer So kak No: 16/8, Yenışe hir — ANKARA Tele fon: 176999 — İstanbul BÜROSU (Satış Hân ve Abone İşleri): Mollafeneri Sokak No. 32, Çarşıoğlu — İstanbul. Telefon: 239970 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE : Bir yıllık (12 sayı) 60 T.L. Altı aylık (6 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (3 sayı) 15.— T.L. dış Yurt dışı abonemalarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2,50 T.L.'dir.

İLAN : Behar süzünde masturlu 25.— T.L.'dir. Sürekli çıkacak ilân ve rek lamlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklamların yayınlamasından ötürü hiçbir so rumluluk yüklenmez.

YÖN, 10 HAZİRAN 1966

POLİTİK YELPAZE

BAKIŞ

REJİMİN GELECEĞİ

Seçimlerden önceki yazımızda şöyle diyorduk: «Eğer uyguladığımız siyasi sistem, temelinden sakat değilse, mevcut şartlar altında A.P.'nin bir miktar oy kaybetmesi gerekecektir. Kaybedecek midir? En iyimserlerimiz bile bu soruya (elbette) cevabını vermekten çekinmektedirler. İktidar değişikliğine yol açmıyan bir seçimde, iktidarda bulunmanın verdiği avantajla A.P.'nin oy yüzdesini arttırması dahi korkulan, fakat ciddi bir ihtimal olarak ileri sürülebilmektedir. Eğer bu son ihtimal gerçekleşirse, rejimin bir seçmen mü eyyidesinden yoksun bulunduğu hükmetmek gerekecektir.»

Korkulan ihtimal doğru çıkmış, 3 milyondan biraz fazla geçerli oyun 2 milyona yakın kısmını alarak, A.P. oy yüzdesini yüzde 52,7'den yüzde 56,3'e çıkartmıştır. İştirak düşüklüğü dolayısıyla A.P. oylarındaki mutlak azalma, ancak 200 bin kadardır.

C.H.P. ise, «ortanın solu» sloganından vazgeçerek, 1965'te kaybettiği seçmenlerini yeniden kazanmaya çalışmışsa da, bu çabalar semeresiz kalmış ve bu köklü parti, sadece geçen seçimdeki çok düşük oy yüzdesini muhafaza edebilmiştir.

İlk bakışta T.I.P.'in oy yüzdesini 3,7'den yüzde 3,9'a çıkararak mücadeleden başarı ile çıktığı ileri sürülebilirse de, seçmenleri öteki partilere nazaran çok daha bilinçli ve imanlı olması gereken Türkiye'nin tek sosyalist partisi için de, seçim sonuçlarının sevinç verici sayılabileceğini söylemek güçtür. Zira sekiz ay öncesine nazaran, mutlak rakam olarak T.I.P.'in oylarında artış yerine, 15 bin kadar bir azalma vardır. T.I.P., milletvekili seçimlerinde, 21 ilde

135 bin 587 oy almıştı. Bu sefer Uşak'ta da seçime katıldığı halde, 22 ilde aldığı oy miktarı 120 bin 496'dır. Bu rakam, yüzde 11,2 oranında bir oy azalmasını göstermektedir. Özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerdeki oy azalması endişe verici niteliktedir. T.I.P. ancak mezhep ve ırk sorunları ile kişilerin çok daha etkili olduğu Doğu illerinde, önemli sayılabilecek ilerlemeler kaydetmiştir. Ne var ki Doğu'daki ilerleme, Batı'daki oy kaybını telafi edebilecek ölçüde değildir.

Bu durumda muhalefet tarafından A.P. iktidarına verilecek bir güven oyu meselesi hâline getirilen kısmi Senato Seçimlerinden Demirel'in tam bir başarı ile çıktığını kabul etmek gerekecektir. Yedi ay koalisyonlu dönemde, sekiz ay ise tek başına tam bir iktidarsızlık örneği veren A.P. ekibi, buna rağmen, oy oranını beklenmedik ölçüde arttırmıştır. Seçimlerden önce ancak 32 koltuk beklediklerini ilân eden A.P. yetkilileri 35 koltuk almışlardır. Demirel, bu zaferi ile bol bol övünebilir. Ama Demirel'in zaferi, aynı zamanda, siyasi sistemimizin hastalığını da artık apaçık gözler önüne sermiştir: Sistem, bir «seçmen müeyyidesi»nden yoksundur. Hiç bir iş yapmadan onbeş ayı israf edeceksiniz, akılalmaz beceriksizlik örnekleri vereceksiniz, yok yere tehlikeli meseleler yaratacaksınız, buna karşılık, aldığınız oylar büyük artış kaydedecek! Böyle bir sistemin sıhhatinden elbette şüphe etmek gerekecektir. Temenni ederiz ki, Demirel, büyük seçim zaferi ile, sıhhatli işlemlediği kesinlikle ortaya çıkan rejimin idam fermanını da imzalamış olmasın...

Çok büyük bir iktisadi bunalıma düşülmediği takdirde, A.P.'nin önümüzdeki milletvekili seçimlerini de rahatlıkla kazanacağını söylemek, bir kehanet sayılmasa gerektir. Büyük bir iktisadi bunalımın ortaya çıkması ise zayıf bir ihtimaldir. Avrupa'ya işçi akını devam ettiği sürece - ki kapitalist dünyada önemli bir iktisadi buhran patlak vermedikçe edecektir - Türk ekonomisi, hiç değilse üç beş yıl, kör total yürüyebilecektir. İşçi akını, yalnız büyük miktarda döviz sağlamakla kalmamakta, işçilerin geride bıraktıkları ailelerine maddi destek getirmektedir. İktidarlara da, bu yıl 100 milyon doları aşması beklenen işçi dövizleri sayesinde, sıkıntısı çekilen malları derhal ithal edebilmek, israf ve kolaylık politikalarının şiddetli bir enflasyona yol açmasından kurtulmaktadırlar. Bu sebeple, Menderes dönemindeki tehlikeli enflasyon yıllarının geri gelmesi, ya da kalkınma planlarının geniş ölçüde aksamasına rağmen işsizliğin tahammül edilmez bir artış göstermesi zayıf bir ihtimaldir. Kör total yürüyen bir ekonomi, Demirel'in Menderes'ten fazla oy toplayabilmesini sağlayacaktır. Üstelik sağ - sol ayrımının gittikçe açıklık kazanması, oylar üzerinde büyük etkisi olan eşrafın kısmen C.H.P.'den ayrılarak A.P.'ye kaymasına yol açmıştır. Bunun içindir ki, Menderes'in Genel Müdürü, Menderes'in en güçlü zamanında alabildiğinden fazla oy toplamaktadır. C.H.

P. ise, son iki seçimde, yirmi yıllık çok partili hayatın en büyük yenilgilerine uğramaktadır. C.H.P. 1954'te dahi, bu duruma düşmüş değildi...

Bütün bunlardan çıkan sonuç, aylardır ısrarla yazdığımız üzere, henüz mezhep, ırk ve aşiret bağlılıklarının, millet ya da sınıf bağlılıklarından çok güçlü olduğu, eşraf egemenliğine dayanan bir toplumda, siyasi sistemimizin, tutucu güçlerin zaferini sağlayacağı ve ilerici bir rol oynayamayacağıdır. Daha millet bile olmayı başaramamış değiliz...

Hiç değilse Demirel'in verdiği son seçim dersinden sonra, Türk aydınları, Batı maymunluğuna ve aktarmacılığına paydos diyerek, Türk toplumsal yapısı ve bu toplumsal yapıyı modernleştirmeye uygun düşecek siyasi sistem üzerinde düşünmeye ve tartışmaya başlamalıdır.

Türk toplumunda köklü değişiklikler isteyen pırıl pırıl insanların önemli kısmının oylarını toplayan T.I.P. de, hangi aşamada bulunduğumuzu, bugünkü mücadele amaçlarının neler olduğunu ve bunun hangi toplumsal güçlere dayanarak yürütülebileceğini, 1969 seçimlerine henüz hayli zaman varken, şimdiden tam bir açıklık ve doğrulukla teşhis etme ve politikasını ayarlama durumundadır. T.I.P.'in karşı karşıya bulunduğunu sandığımız meseleleri, gelecek hafta incelemeye çalışacağız.

Doğan Avcıoğlu

SEÇİMLERDEN SONRA TÜRKİYE

Seçmen müeyyidesi işlemiyor!..

Türkiyedeki seçimlerden bir iki gün önce, Dominik'te Amerikalı Büyük Elçisi, «millî lider» Juan Bosch'a karşı bir seçim kampanyası yürütüyor ve gençlerin protestoları arasında kanlı diktatör Trujillo'nun bakanı Amerikalı aday Joaquim Balaguer'i kaandırıyor. Bu başarıyı Le Monde gazetesi bir baş yazısında şöyle değerlendiriyor: «Joaquim Balaguer'in beklenmedik başarısı, her şeyden önce, Santa Domingo'daki Washington temsilcilerinin uzun ve inkâr olunmaz moral baskısı ile izah edilebilir. Geçici hükümet formülünü sahneye L'yan ve seçim kampanyasında Joaquim Balaguer'in dostlarına... şavirlik eden «kin ve inatçı adam Başkan Johnson'un Dominik Cumhuriyetindeki özel temsilcisi Büyükelçi Ellsworth Bunker'dir». Johnson'un özel müşaviri sayesinde kazanılan başarıdan sonra, diktatör Trujillo'nun Bakanlar konseyinde tokatladığı ve Le Monde'a göre hizmetçisi saydığı Washington'un mutemet adamı Balaguer, bu «demokratik» başarıyı şu sözlerle kutlamakta kusur etmedi: «Halk benimle beraberdir. Bana getirdiği destekten dolayı halka teşekkür ederim. Seçimler, büyük bir demokratik gösteri oldu».

1965 Haziran ihtilâlini yapanlar ise, «İç harp sırasında arkadaşlarımı boğuna öldüler» diyor ve seçim hilelerini protesto eden genç devrimcilere askerler kurşun yağdırıyordu.

Türkiyede ise ezici başarılar kazanmak için AP'nin böyle etkin seçim uzmanlarına hiç ihtiyacı yoktur. Din istismarcılığı ve «C» düşmanlığı ile birleşen bir eşrafa ve kompradöre şirin görünme politikası, AP'nin temsil ettiği tutucu güçlere, seçimlerde başarı üstüne başarı kazanma imkânını getirmektedir. Gerçi sonuçları, Türk kamu oylarından ve hattâ hükümetinden

gizlenmiş Amerikalıların yaptıkları bir köy anketi vardır. Bu anket sayesinde Amerikalılar, Türk seçmenin oyunu etkileyen nedenleri, Türk uzmanlarından çok daha iyi bilmektedirler. Ama bu bilimsel köy anketinden habersiz de olsa, AP örgütü, seçim kazanmayı çok iyi bilmektedir.

AP, 15 aylık iktidarsız bir iktidar denemesinden sonra dahi, oy yüzdesini, yüzde 52,7'den yüzde 56,29'a çıkarmayı başarmıştır. Artış binde 35,0'dur. Buna karşılık, TIP'in oylarında nisbi artış binde 2,2 civarındadır. TRT'nin verdiği rakamlara göre TIP oyları, 135 binden 120 bine düşerek, mutlak olarak 15 bin azalmıştır. Oy azalması yüzde 11,2 oranındadır. İştirak düşüklüğü yüzünden AP oylarındaki mutlak azalma ise yüzde 10 civarındadır. Halbuki çok daha bilinçli ve militan seçmene sahip bulunan TIP'in oylarındaki mutlak düşüş yüzdesinin, AP'ninkinden daha az olması beklenirdi.

Bu sebeple, seçimlerden TIP'in de gerçekten başarı ile çıktığını söyleyebilmek kolay değildir.

Dikkat çeken husus, mutlak rakam olarak, milletvekili seçimlerine nazaran Batı illerinde oy kaybeden TIP'in Doğuda oy kazanmasıdır. TRT'nin verdiği rakamlara göre TIP'in oy kaybettiği iller şunlardır: Adana, Afyon, Ankara, Bursa, Denizli, Eskişehir, Giresun, İstanbul, Kocaeli, Muğla, Trabzon ve Tunceli. TIP'in oy artırdığı iller ise şöyledir: Bingöl, Diyarbakır, Elâzığ, Kayseri, Maraş, Niğde, Sakarya, Tekirdağ. İlk defa seçime katıldığı Uşak'ta da TIP bine yakın oy almıştır. İstanbul'da 18 bine yakın önemli miktarda oy kaybına karşılık, TIP, özellikle Diyarbakır, Maraş gibi illerde büyük artış kaydetmiştir. Bu, üzerinde önemle durulacak bir olaydır.

AP, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde de oy yüzdesini önemli ölçüde arttırmıştır. İstanbul'da AP'nin yüzdesi, yüzde 53,15 ten yüzde 55,5'e çıkmıştır. Ankarada AP, yüzde 46,52 den yüzde 51,1'e geçmiştir. Buna karşılık CHP'nin İstanbul oy yüzdesi 29,47 den yüzde 29,1'e düşmüştür. Ankarada da yüzde 37,17 den yüzde 29,3'e inmiştir. TIP'in de İstanbul oy yüzdesi 7,92 den 7,78'e geçerek, ufak bir azalma göstermiştir. TIP'in Ankara oy yüzdesi de 4,20 den 4,29'a geçerek hafif bir artış kaydetmiştir.

Kısaca, AP zaferi açıktır. Ne var ki, şimdiye kadarki seçimlerden çok fark olarak, muhalefet, başarısından dolayı AP'yi tebrik yoluna gitmiş değildir. Aksine, parti liderleri, seçimlerden sonraki konuşmalarında, sanki kampanya bütün şiddeti ile devam ediyormuş gibi son derece sert davranmışlardır. Çok partili sistemin tarihinde, bu, dikkat çekici bir yeniliktir.

İnönü'nün basın toplantısındaki sözleri, çok ciddi ve çok ağırdır: «İnkılâp, Cumhuriyet, yeni düzen iç düşmanlara karşı, oluk oluk kan akıtılarak meydana gelmiştir. Olukla kan akıtılarak meydana gelen tarih düzenleri, Nurcularla işbirliği yaparak alınacak seçim neticeleri ile bir hükme, bir karara, bir tutuma bağlanamaz... (Nurcular), müstakill Türk Devleti kabul etmiyor...»

Söyledim, seçim bir ders verme mahiyetinde olsun, yanlış yolda olan hükümeti doğru yola getirmek için bir tesirli ihtar hareketleri taşısam, dedim. Doğruyu söyledim. Neticce AP'nin daha çok rey almasıyla meydana çıktı.

Sormak istediğiniz, son neticeler karşısında ne düşünüyorsunuz seklindedir. Yani bir ders aldınız mı demek istiyorsunuz. Mükemmel bir ders aldım. Ve bu dersi de, memleketi de aldım. Din istismarı, irtica ve Nurculuk tehlikesi tahmin ediliğinden çok daha ciddi bir surette yaygındır. Bu gerçek meydana çıkmıştır. Bu dersi ben aldım ve memleketime de aldırma-ya çalışıyorum».

Demirel ise, bu son derece ciddi sözleri, sert bir tonda, fakat hafif bir biçimde cevaplandırdı: «Nurculuk iddialarını ispat edinceye kadar, kendilerinin peşindeyim... Biz sadece kendilerini suç leatçıları ve isnatçıları olarak tanıyorduk, şimdi yeni marifetlerini de öğrendik, millet iradesini küçümsemeye ve

üstüne gölge düşürmeye hakları yoktur, eninde sonunda büyük Türk milletinin iradesine râm olmaya mecburdurlar».

İnönü, ertesi gün de «Demirel tehlikeli şeyler söylüyor» diyerek düelloyu sürdürdü. «Muhalefete şimdi başlıyor» diyen Bölükbaşı da sert bir dille düelloya karıştı: «Bir karaborsacı nasıl milyonları ile övünemez, şerefelenemez ve bununla her meselede haklı olduğunu ispat etmiş olmaz ise, AP de benzeri yollarıdan sağladığı neticeyle övünemez, şerefelenemez ve memleket meselelerinde çok oy aldım, haklı benim, diyemez».

Öyle görülür ki, ilk çetin çarpışma, seçim ve af kanunları dolayısıyla başlayacaktır. Kurucu Meclis seçim kanunu ile «49 senatör çıkartacaktık» sözleriyle seçim zaferini kutlayan Demirel, bu konuda ısrar edeceğe benzer. Af kanunu da sırada beklemektedir. Muhalefet ise, karşı koymak için elinden geleni yapacaktır. Görüldüğü gibi, AP, büyük bir seçim zaferi kazanmış, fakat rejim çıkmazı çözülmüş değildir. Türkiye, seçimlerden belki de rejim çıkmazı daha da vahimleşmiş olarak çıkmış bulunmaktadır.

Patrikhane Meselesi

Bağımsız milletvekili Reşat Özarda'nın, Patrikhane ile Heybeliada Ruhban Okulunun kapatılmasını öngören kanun teklifi, iktidar çevrelerinin hiç hoşuna gitmedi. Washington'un bu konudaki hassasiyetini ve «uyarımları» mı yakından bilen Dışişleri Bakanı Çağlayangil, gazetecilerin bu konudaki sorusu üzerine, «Hükümetin asla böyle bir niyeti yok» demekle tereddüt etmedi. Hattâ kurum olarak, devlet içinde devlet olma iddiasında bulunan Patrikhaneyi, kişileri kurumdan ayırarak savunmaya kalkıştı. Çağlayangil'in sözleri şöyle: «Türk Hükümeti, Patrikhaneyi bir Türk ruhani müessesesi addeder. Fakat her milletvekilinin her konuda kanun teklif etmek hakkıdır. Hükümetin, böyle bir tasavvuru yoktur».

«Patrikhanenin zararlı faaliyetinde bulunduğu kanısında mısınız?» sorusuna da Çağlayangil, şu cevabı vermiştir: «Osmanlı İmpara-

torluğu zamanında çok zararlı faaliyetleri olduğu görülmüştür. Casusluk yaptığı sabit olmuş. Patrikler vardır. Ama kim ne türlü zararlı faaliyet yapmışsa, ceza ona verilmiştir. Müesseseye bir ceza tertip edilmemiştir».

Bu sözler, sırtını Amerikaya yaslayan Patrikhane'ye baddini bildirmenin imkânsızlığını diplomatik bir dille belirtmektedir.

Durum bu kadar açık iken, milliyetçiliği kimseye kaptırmak istemeyen yazar Ahmet Kabaklı, hâlâ büyük bir sâfiyetle sormaktadır: «Meclisimizde (Özarda'nın) kanun teklifini benimseyip oy vermeyecek parti veya kişiler çıkacak mıdır?»

Eğer çıkacaksa, o milletvekillerinin ve o başının Türk milletine ne kadar yabancı ve hayırsız olduklarını düşünmek Türk halkına kalır».

Kabaklı'ya hemen söyleyelim ki, kanun teklifine, herkesten önce «milliyetçi ve mukaddesatçı» geçinen ve Kabaklı tarafından da desteklenen AP iktidarı karşı çıkacaktır. Sözde mukaddesatçı iktidarın Ayasofyayı bile câmi yapması mümkün değildir. Nitekim iktidarın Dışişleri Bakanı, bu gerçeği açıklamıştır. Fakat Kabaklı, hâlâ saf saf hayal kurarak, ya da «tecavülî ârifane»ye sığınarak sunları yazmaktadır: «Bu kadar şüpheli olan bir katil ve suç ortaklarını başımızdan atmayarak Amerika - Rusya ne der? diye düşünersek yazık bize. Yazık bizim size...»

Ayrıca Amerikalı AP'yi destekleyen Ahmet Kabaklı gibi yazarlar, eğer gerçekten milliyetçi iseler, her şeyden önce bugün Türkiye'nin hangi noktada bulunduğunu öğrenmek zorundadırlar. Aksi halde milliyetçilikleri ve mukaddesatçılıkları, Patrikhane'nin kudretli hâmlerine, bilerek ya da bilmeyerek âlet olmaktan öteye gitmeyecektir.

İ SABRİ CAĞLAYANGİL
«Dostlar Duymasın!...»

C.H.P. GENEL BAŞKANI İSMET İNÖNÜ
«Mükemmel bir ders aldım.»

HEY GİDİ OSMAN USTA!

Prof. Tayyip Gökbilgin'in «Millî Mücadele Başlarken» isimli kitabının ikinci cilt 136'ncı sayfasında ilgi çekici bir olay anlatılmaktadır. 24 Teşrinî evvel (Ekim) 1335 (1919) da Şehzadebaşında işçiler bir toplantı yapıyorlar. Bu bir işçi hareketidir. Şimdi Prof. Tayyip Gökbilgin'in kitabını birlikte okuyalım:

«Ekim ayı ortalarında Tersane Fabrikası işçisi sözbirliği etmişler ve mecmua 1300'ü bulan bu işçi birgün fabrikayı terk ederek çalışmamışlardır. Sebep olarak ücretlerinin muntazaman ödenmemesini, emeklilik aidatının usulsüz kesilmesini gösteriyorlar. günde sekiz saat çalışmayı, Cuma ve diğer resmi günlerde gündeliklerinin kesilmesini talep ediyorlardı. İşçiler kırk günden beri ücretlerini alamadıklarını da bildirmişlerdi. Gerçi fabrika müdürü Abdurrahman bey, bu mesele hakkında malûmatına müracaat edildiği zaman, bazı mazeretler ileri sürmüştü, işçinin teklif ve taleplerini söylemeden iki gün evvel grev ilan ettiklerini, usule aykırı hareket eylediklerini iddia eylemişse de isteklerinin yerine getirilmesi ve ancak bundan sonra greve son verilerek tekrar işlerine başlamaları işçilerin hakkı olduğunu gösteriyordu. Bu hâdiseyi işçi haklarını savunma yolunda daha büyük çapta bir hareket takip etti: 24 Ekim Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosunda muhtelif fabrikaların işçi Murahhasları ile Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi İdare Heyetinden mürekkep müteşebbis bir komisyondan daveti üzerine, İstanbulda bulunan fabrika ve atelyelere mensup işçinin 2000 Murahhası toplanmış ve türlü hatiplerin intihabat ve işçi hakları hakkında konuşmasından sonra bazı maddeleleri oybirliği ile karar altına almışlardır. Bu toplantı, işçinin uyanması ve hukukunu savunması konusunda açık bir hareketti. Tertip heyetinin mühim bir kısmını Almanya'dan dönen işçiler teşkil ediyordu. Bunların Almanya'da işçinin vücutta getirmiş olduğu inkılapları ve buna vasil olma yolunu pek iyi anladıkları, işçiye önderlik yapmayı hakkıyla yapabildikleri görülmüştü. Bu toplantıda işçi, işçi dili ve anlayışıyla söylenen sözleri dinlemiş ve bizzat kendi hayatı ile alakadar olduğunu duymuştu. Hatipler, konuşmalarında işçi sınıfının sosyal mevkiini ve bizdeki durumunu realist bir gözle tasvir etmişler, kendi kaderlerine tesir edecek kanunlarda işçinin hayatıyla ilgili hususları savunacak ve kendi içlerinden seçilecek mebuslara ihtiyaçları bulunduğunu belirtmişlerdi. İlk olarak Tophane fabrikası ustabaşlarından Süleyman efendi şöyle konuştu:

«Bu toplantı bir fırkanın veya hutusul bir amele partisinin teşebbüsü ile olmuş değildir. Burada bir amele kitlesi vardır. Bugün bizim seçeceğimiz heyetler müteahhid amele fırkası teşkilüne çalışacaklardır. Ne suretle çalışacağımızı tayin etmeliyiz. Arkadaşlar, sekiz on seneden beri Meclis-i Mebusan'da müzakere ile meşgul olan Osmanlı mebusları amele hakkında tek bir kelime konuşmadılar. Belki bu meseleyi görülmeye lüzum da görmediler. Bunlar işçi için çalışarlarsa zarar edeceklerini sanıyorlar, çünkü onları bizler, işçiler göndermedik oraya. Onları kimler gönderdiler ise onlar için çalışacaklar. Mademki intibahatta mevcudiyetimizin kaale alınmadığını görüyoruz, biz de Meclis-i Mebusanda bizim haklarımızı müdafaa edecek kimselerin bulunmasına çalışacağız. Evvelce amelenin biraraya gelmesine, kendi dertleri için söz söylemelerine müsaade yoktu. Mesrutiyet ilân olundu. Ferdî olarak çalışıldı. Bu suretle çalışmak bir tesir yapamaz. Mesrutiyetin ilânı için çalışacaklar kendi hakları için çalışmışlardı. Kendi fikirlerine uymayan bizim geldikimizi istemezlerdi. İmalât-ı Harbiyede binlerce ameleyi erken para istediniz diye döve döve kemiklerini kırdılar. Ya mebus intihab etmek isteseydik neler yapmazlardı! Öldürürlerdi. Bilmezler ki biz de bu memlekette çalışıyoruz. Halbuki biz onların evlerini yaptık, tramvaylarını yaptık. İnsanların ilerlemesinde ne varsa biz yapıyoruz.

Biz bir çok hak sahibi olan amele unsurlarının düşünülmesini istiyoruz. Biz de hakkımızı istiyoruz. Meclisi Mebusana, hep birlik olarak ve hak sahibi olduğumuzu anlatmak için bir Murahhas göndermeliyiz. Eğer bunlar da şeker alır, bulgur alır, bizim haklarımızı müdafaa edecek sözler söyleyemezler ise mevcudiyetimizi hatırlatır, bir daha onları seçmeyiz.

Mesrutiyet bize yarım yamalak içtimal faydalar sağlamıştır. Başlıcaları şurada toplanarak dertleşebilmektir. Evelleri azar azar toplanırdık, şimdi gazetelerle ilân edebiliyor ve biraraya gelebiliyoruz. Bundan daha istifade için başka suretlerle çalışmak lazımdır. Mademki biz de hak sahibiyiz, hak sahibi olduğumuzu bilmiyen aramıyan insan sınıfından değildir. Bizim istediğimiz amele için de hayat hakkının kabul edilmesidir. Başka birşey istemiyoruz. İfrata tefrite varmayacağız.»

Buna müteakip Ahırkapı fabrikasından Osman Ustanın heyecanlı hitabesi dinlenmiş ve çok alkışlanmıştır:

«Arkadaşlar, içimizde, babam, kardeşim yaşıda adamlar var, size bilmediğiniz şeyleri öğretecek değilim. Ben de sizin gibi çalışıp evime bir okka ekmek götürülenlerdenim. İki asırdan beri bir hareket var. Amele, zorbalardan, zedeğânın esiri olmağını söylüyor ve kazanıyor. Siz zavallı Türkiye'nin işçileri şimdiye kadar kimse siz kalmıyız, sizi koruyacak kimse çıkmadı. Memleketleri biz inşa ederiz, yine haklarımızı gasbolur. Ey ameleler, eğer dünyada insan yaşamak istiyorsanız birleşiniz!... Dini ne olursa olsun Allah ile kendi arasındadır... Dünyada görülmemiş bir harp oldu, milyonlarca insan cephelede öldüler. Fakat sermaye sahipleri evlerinde rahat oturdular. Harp kazanılsaydı, sen ey işçi ne kazanacaktın? Onların cepleri dolacaktı. Ben harpte Garpte amele hayatını gördüm yaşadım. Memur, küçük rütbeli zabıt, onlar da senin gibi zavallıdır. Mebusan mücadelelerinde senin hayatın ve memnun bahis mevzuu olacak. Eğer senin hakkını koruyan çıkarsa bu mebuslar sana bir dilim ekmecek verecek. Oğluna da mektep açacaktır. Senin oğluna mektebi çok görenlerin oğluna birkaç muallim birden tayin olunuyor. Eğer sen kendi haklarını müdafaa edecek mebus çıkarmazsan bugün senin hukukunu muhafaza etmeyenler yarın dört saat dinlemeyi sana çok görürler. İttihad ve Terakki zalim idi, memleketi yaktı, yıktı, gitti. İtilâf! O da öyle... Öteki de öyle... Yüzlerindeki maskeyi kaldır, altından bir hirs çıkar... Sen Hürriyet ve İtilâfa, Millî Ahrara rey verir isen sana hakkı hayat yoktur. Onların programları sana hayat hakkı tanımaz.»

Müteakiben sosyalist fırkası adına Almanya'da tahsil görmüş Sadık usta konuşmuş, daha sonra da Berlin Darülfünun talebesinden İhsan Raif Bey heyecanlı bir hitabe irad etmiştir.

Prof. Tayyip Gökbilgin'in kitabında bundan sonra toplantıda alınan kararlar sıralanmaktadır. Bu kararlar içinde iki dereceli seçime itiraz ile bir dereceli seçim istenmesi vardır. Fakat en önemlisi şudur: «Burjuva fırkaları mebus çıkarmak imkanını sebettikleri takdirde işçi grupları eğlenen haklarını teslim ettirmek için lüzumlu görecekları hareketleri yapmaya hazırdirler.»

Şimdi kimbilir bu kararların ahnediği toplantıda konuşan Ahırkapı Fabrikasından Osman Usta nerede? Sosyalist Fırkası adına Almanya'da tahsil görmüş İhsan Raif Bey nerede? Tophane Fabrikasından Süleyman efendi nerede? Belki çoğu bu dünyada değil. Ve yıl 1919'dan 1966'ya varmış, demek 47 sene, bir yarım asır neredeyse...

Tek dereceli seçim gerçekleşmiş, ama

işçilerin mücadelesiyle değil; ücretli hafta tatili gerçekleşmiş, ama işçilerin mücadelesiyle değil; günde sekiz saat çalışma gerçekleşmiş, ama işçilerin mücadelesiyle değil.

1919'un Ekininde Mustafa Kemal Samsun'a çoktan çıkmış ve Anadolu'ya yürümüş bulunuyordu. Sivas kongresi günleridir. Türkiye burjuva fırkalarına karşı proletarya direnişinin heyecanı içinde deildi, Millî Kurtuluş Savaşının rüzgârlarına sekti.

Tarihi gerçek budur. Ama Şehzadebaşı Ferah Sinemasındaki o toplantı Türkiye'nin gerçeklerinden ne kadar dışarıda kalıyor. Zira o tarihte Türkiye'nin ne durumunda bulunduğunu Mustafa Kemal söyle anlatıyor:

«1919 Mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Vaziyet ve manzara-ı umumiyeye...

İtilâf devletleri, mütareke ahkâmına riayete lüzum görmüyorlar. Birer vesile ile, İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'da, Adana Vilâyeti, Fransızlar; Urfa, Maras, Ayıntap, İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antalya ve Konya'da, İtalyan Kıtastı askeriyesi; Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her tarafta, eenebi zabıt ve memurları ve hususi adamları faaliyettedir. Nihayet mebdet-i kelâm kabul ettiğimiz tarihten dört gün evvel, 13 Mayıs 1919 da İtilâf devletlerinin muvafakatıyla Yunan Ordusu İzmir'e ihraç ediliyor.»

Şimdi tekrar Şehzadebaşı Ferah Sinemasındaki 2000 kişilik muazzam işçi temsilcileri toplantısına dönelim. Orada işçilerin liderliğini benimsenmiş görünenler, ve Berlin'de Sosyalist Fırkası adına eğitim görmüş kişiler, Burjuva partilerine karşı tavır almaktan söz açıyorlar. 19 Mayıs 1919'dan birkaç ay sonra 24 Ekim 1919'da.

Bu da gösteriyor ki Türkiye'de işçi hareketlerinin başına düşenler bu hareketti, öncelikle Millî Kurtuluş Hareketinin içinde ve emperyalizme karşı bir savaş niteliğinde değerlendirmekten yoksundular.

Kapitalist emperyalizme karşı savaşta bu şuradan yoksunluk, gerçekte Türkiye'de toplumen hareketlerin gerçek yörüngesine oturmasına çok engel olmuştur. Emperyalizme karşı savaşın önce silah ve sonra iktisat yoluyla nasıl yürüyeceği konusunda insanlarımız karanlıkta kalmışlardır.

Süphesiz Şehzadebaşı Ferah Sinemasında toplantıya katılan emekçilerden niceleleri sonradan Anadolu'ya geçti, niceleleri varuşta, şehit ya da gazi oldular. Ve aradan on yıllar geçti. Bugün işçi hareketleri zaman zaman gene heyecanlıdır, ama işçi liderlerinin çok önemli görevleri de bugünkü işçi hareketini Türkiye'nin bugünkü gerçeklerine oturtmaktadır. Liderlik, laf ile olmaz, ücret takibi ile de olmaz.

1919'daki liderlerin elinde yeterli bilgi malzemesi yoktu, zaten o zamanlar bütün dünya bu konularda yeterli kadar aydınlık değildi. Ama aradan yarım yüz yıl geçmiş, çok konular açıklığa kavuşmuştur. 1919'daki işçi liderlerinin konuşmalarını okuduğunuz zaman bize hiç yabancı gelmiyor. Hemen hepsi pek âsina laflar. Şimdi aynı sözleri tekrarlamaktan ötede bir gayret göstermek toplumcuların ödevidir.

Zira Türkiye'de toplumculuk yarım yüzyıldır şu kadarcık ilerlemişse bu ne emekçilerin kusurudur, ne de toplumculuğun... Süphesiz bu konuda yol gösterici olması gereken Türk intelligensia'sı her türlü sorumluluğu kendisinde aramalıdır.

Zira manzara hazindir ve yarım yüz yıl sonra bugün Türk işçisi daha da «Burjuva fırkalarına» oy vermektedir. Hey gidi Ahırkapı fabrikasından Osman Usta! Hayatta isen kulakların çıntasın, ölmüş isen manzarayı yukardan seyrediyorsun sanırım.

İhsan Selçuk

Hâkim Cihan'ın mahkûmiyeti

Başka ülkelerde olsa, memleketinin sorunları üzerinde düşünün ve kitapları yayınlayan bir hâkim başlatıcı edilir. Bizde ise, «Sosyalist Türkiye» adlı ilgi çekici kitabın yazarı hâkim Ali Faik Cihan, 7.5 yıl hapse mahkûm edildi!

Kitabın aleyhinde rapor veren bilirkişi Sahir Erman dahi, raporunda, eserin «bilimsel ni-

telikte» olduğunu belirtmek zorunda kalmıştı. Bilimsel nitelikte bir kitap yüzünden, insanların 7.5 yıl hapse mahkûm edilebildiği bir ülkede, fikir özgürlüğü bulunduğu hiç bir şekilde ileri sürülemez. Kaldı ki, Erman'ın aleyhteki raporundan sonra teşkil edilen Prof. Dr. Ragıp Sarica, Prof. Dr. Macit Gökbek ve Ord. Prof. Dr. Ömer Celâl Sarç'tan kurulu ikinci bilirkişi heyeti, eserde komünizm propagandası olmadığını kesinlikle belirten bir rapor vermiş-

ti. Anlaşıyor ki, Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi, bilirkişi raporunu gözönünde tutmayarak, komünizm propagandası hakkındaki kendi anlayışlarına göre hüküm vermişlerdir. Halbuki YÖN'ün 154. sayısında orta sayfa olarak yayınladığımız ikinci bilirkişi raporunda, profesörler, Erman raporunu didik dikkil ederek, en teferruatlı biçimde, eserde komünizm propagandası olmadığını ispatlamışlardır. Prof. Erman, Hâkim Ali Faik Cihan'ın kitabında komünizm propa-

gandası yapıldığı iddiasını şu düşüncelere dayandırmıştır:

1 — Yazar, sosyalizm yerine, toplumculuk deyimini kullanmıştır.

2 — Kitabın adı «Sosyalist Türkiye» olduğu halde, kitapta sosyalizmden pek az söz edilmiştir.

3 — «Emekçi sınıfın çıkarını koruyan ve savunan bir parti benüz Türkiyede yoktur» denmiştir.

4 — Çinde on yıldan bu yana bir uygarlık ve düzen oldu-

ğunu kabul etmiştir.

5 — Emekçilerin örgütlenmesini ve gerekirse pasif mukavemet yapmalarını istemiştir.

Özellik altında buzağı arama anlamına gelen bu iddialar, ikinci bilirkişi raporunda en inandırıcı biçimde cevaplandırılmış bulunuyordu.

7.5 yıllık mahkûmiyet kararından sonra hâkim Ali Faik Cihan, «Sosyalist metin olur» demekle yetindi. Karar, tenyiz edilecektir.

POLİTİKA VE ÖTESİ

Nurcular ve «Korusuncu»lar

Jean Paul Sartre, Güney Amerika ülkelerini gezdikten, özellikle geri bırakılmış memleketleri gördükten, yeni sömürgecilerin uyguladıkları usulleri yerinde tesbit ettikten sonra, şöyle bir kaniya varır:

«Parlamentarizm geri bırakılmış ülkelerde yeni sömürgecilerin bir oyunudur.»

Görülüyor ki, özellikle geri bırakılmış ülkelerde yeni sömürgecilerle işbirliği yapan, memleket kalkınmasını kendi öz çıkarlarına âlet eden, halkın din duygularını sömüren bir parti seçimlerde (parlamentarizm oyunu ile) daima tek başına iktidara gelebilmektedir. Hatta bu memleket 20 yıllık bir demokratik deneme geçirmiş, birkaç ihtilâl atlatmış, milli bir erduya sahip bulunmuş olsa bile. Üst kademeler tavlanduktan, yabancılara sermayeye kucak açıldıktan sonra bile bir süre yeniden başarı sağlanıyor. Madenler ve petrol elden gidiyor; ulusal bağımsızlık yitiriliyor; vatan sömürülüyor; hiç önemli değil. Bir «millî irade» teranesi tutturuluyor, ekonomik konular üzerindeki tartışmalar yasaklanıyor; gerçek yurtseverlere «komünist» damgası vuruluyor; din elden gidiyor deniliyor ve sonuç alınıyor.

20 yıl sonra İsmet Paşa bu gerçeği görebilmiştir. Nurcular baz olarak kullanıldığı ve «oy makinesi» haline getirildiği zaman Cumhuriyet nasıl tehlikeye girmektedir. Yeniden 1919 şartlarını yaşamaktayız. Cumhuriyet düşmanları ile, Cumhuriyetçiler karşı karşıya gelmişlerdir. Memleket bir iç savaşa yönelmiştir. İç savaş tehlikesi, AP'nin de üstünden aşarak başka odak noktalarına ulaşmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti olmuş veya hâlâ fethi kabullenmiş, bu Türkiye'yi sömüren kuvvetler için mühim değildir. Bugün Cumhuriyet düşmanları hem devlet bütçesinden, hem de dış kaynaklardan beslenmektedir. Nuru teşkilâtlanmaların, komünizmle mücadele derneklerinin muhalefetin meclisteki gücüyle denetimi mümkün değildir. Bu kuvvetler meclis çoğunluğunu ele geçirdiklerine göre, güleriyelerse Anayasa değiştirilecek ve devlete hesaplanan yön verilecektir. İsmet Paşanın işaret ettiği tehlikenin özeti budur.

Bu seçim bize, bir yandan kökü dışarda teşkilâtlı bir «Nurculuk» bulunduğunu gösterirken; bir yandan da «Tanrı Türkü korusuncular»ın neler yapabileceğini göstermiştir. Biri devlet radyosunda «Allahı niyaz» ederek, öteki «Tanrı Türkü korusun» diyerek sözlerini bitirir. Kazancımız bu iki tehlikenin birleşik hareket ettiğini öğrenmek olmuştur. Faşizm dünyayı sarar, Nazi sürülerinin bir ucu Trakya sınırımızda ve bir ucu Elalemeyn'de iken de, bu «Tanrı Türkü korusun»cular bir kez daha türemişlerdir. Bunların o zaman da

niyetleri, Alman ordularının gölgesinde Cumhuriyeti yıkarak (örneğin ve Turancığa dayanan) Faşist bir devlet düzeni kurmaktır. Dergileri, millîtanları, sokaklarda kalabalıkları vardı. Turancılık adına mitingler düzenleyecek kadar azımsızlar, fakülte basacak ve rektör dövecek kadar saldırıyı artırmışlardı. Hatta «biz Türküz, Türkünüz; Türkünük bizim için bir kültür meselesi olduğu kadar, lâkal bir kan meselesidir.» diyebilen bir Başbakan bulmuşlardı. Bugün de kabine içinde Nurcular bulunduğunu ve iktidarın başının Nureluktan dosyası olduğunu eski Millî Savunma Bakanı açıklamaktadır.

Bu seçimlerde Nurcularla, Faşizm beraber hareket etmişler; Cumhuriyetçileri, «millî Türk sağ» ile «millî Türk sol»unu karşılarına almışlardır. İkinci Cumhuriyetin temeli demek olan 27 Mayıs Devrimini dinamitlemişlerdir. Nurcular «27 Mayıs, millî irade üzerinde bir tehdit (Demokles) kılıcı gibi duramaz» derken, Faşistler de «27 Mayıs gayesinden ayrılmıştır.» demişlerdir.

Anayasanın değiştirilmesi için bir ortam yaratılmaktadır. Bütün devrimci güçleri komünistlikle suçlamalar; 27 Mayıs ihtilâlinin ortasında bulunduğu bir gerçek olarak kabul edilen Orhan Kabibay için, «gizlice Moskova'ya gitti» gibi -yabancı istihbarat teşkilâtlarının tertibine uyarak- zihin bulandırılmalar; Vehbi Koç, Eczacıbaşı, Bursa gibi sermaye guruplarını komünist yardımları ile suçlamalar; Turan Emeksiz gibi devrim şehitlerine komünist hücre sekreterliği yakıştırmalar; Amerikalıların her geri memlekette uyguladıkları «anti-komünizm» sloganlarına sarılmalar yaratılmak istenen bu ortamın malzemeleridir.

Oyun bellidir: 27 Mayıs'ın bir komünist hareketi olduğu yayılacak; 27 Mayıs gerçekleştirilenler komünistlerle işbirliği halinde gösterilecek; komünizmin memlekette büyük bir tehlike haline geldiği belirtilecek; bunun için Amerikan kitaplığında olduğu gibi sabotaj hareketleri düzenlenecek (sahil seçimler dolayısı ile güme gitti, o iş ne oldu?) ve hedefe doğru yürünecektir. Oyun bellidir ve yörüngesine oturtulmuştur.

Nurcularla, «Tanrı Türkü korusuncular» bu işte kullanılmaktadır. Her geri bırakılmış memlekette bu böyle olmuştur. Tehlike bütün dehşeti ile açık ve seçik olarak bellidir.

Ya Türkiye tarihin karanlıklarına bir daha gömülecek, yahut silkinerek kendine yeniden gelecektir. İsmet Paşa bunu göstermektedir.

1919'taki gibi «güneş ufuktan şimdi doğar» demenin zamanıdır.

Mehmed Kemal

Anadolu Ajansı Skandalı

Anadolu Ajansı, seçim gününden bir gün önce, Tass Ajansının haberini —hiç güphe yok ki kasten— tahrif ederek, TIP'in Çekoslovakya Komünist Partisinin kongresine tebrik telgrafı çektiğini bildirdi. Devlet parası ile işleyen bir ajansın giriştiği bu pis oyunu zamanında öğrenen TIP yetkilileri, gerekli müdahalede bulundular ve haberin ajans bülteninden çıkarılmasını istediler. Ama ajansın koyu AP'li olan Genel Müdürü Atilla Konuk, kasten tahrif edilmiş yalan haberi, bülteninden çıkarmayı reddetti. Haberin yalan olduğu, TIP tarafından yıldırım telgraflarla gazetelere duyurulduğu halde, AP müteahhitlerinin basını, oy kullanma günü, haberi yayınladılar. Seçimlerden sonra da, müteahhit basın, bu yalanı sürdürmektedir. Üstelik Adalet Gazetesi, «merdi kipti sirkatin söyler» hesabı, Tass Ajansının Anadolu Ajansına iletildiği haberin Fransızca orijinal metnini de yayınlamıştır. Orijinal metin şöyledir: «Les participants du congrès ont été salués, au cours de la séance d'après-midi par les représentants des

partis communistes et travaillistes, ainsi que d'autres partis frères de Paraguay, Soudan, Norvège, Equateur, Tunisie, Guadeloupe, Panama et Turquie». Haber, «Kongreye katılanların, komünist ve işçi partileri temsilcileriyle Paraguay, Sudan, Norveç, Ekvatör, Tunus, Guadelup, Panama ve Türkiye kardeş partileri tarafından selâmlandığını» bildirmektedir.

«Kardeş Türk Partisi» ise, her kesin bildiği üzere Yakup Demir'in Türkiye Komünist Partisidir. TKP, elbette ki TIP demek değildir. Haberde TIP'in adı geçmemektedir. Sadece, «işçi partileri temsilcileri» kaydı vardır. Bunlar ise, kongreye katılan bazı komünist işçi partilerinin temsilcileridir. Haberde «işçi partileri» sözü geçiyor diye, TIP'in kongreye telgraf çektiğini ileri sürmek, İngiliz işçi Partisinin de aynı şeyi yaptığını, dolayısıyla komünist olduğunu ileri sürmek kadar abestir. Ne İngiliz, ne de Türkiye işçi Partisi, kongreye telgraf çekmiş değildir. Tass Ajansı haberinde de bunun aksini belirten bir ibare yoktur. Ama haber kasten tahrif edilmiş ve «TIP'in kongreye başarı mesajı gönderdiği» ileri sürülmüştür.

Bir devlet ajansının bu en aşağılık cinsten seçim oyununa âlet olmaması gerekirdi. Ne yazık ki başında, Türkiye kasıtlı yalan haber rekorunu kıran Adalet Gazetesinden transfer edilmiş köyü partizan Atilla Onuk bulunan ajans, uyarılmasına rağmen, bu pis oyuna âlet olmuştur. Şimdi TIP'e düşen bir tektiple yetinmeyip, seçim oyunlarına malzeme hazırlayan Anadolu Ajansını dâvâ etmektir.

Öte yandan, Radyo gibi Anadolu Ajansının da, partizanların elinden kurtularak bağımsız bir statüye kavuşturulması için, mualefi partileri harekete geçmelidir. Bugün TIP'in başına gelen, yarın onların da başına gelebilecektir.

THY'na sunulur

Jet hastahğı, bütün uçak şirketleri gibi, THY'na da yakalanmıştır. Dış hatlarda büyük zararlar eden THY, jetlere sahip olursa, yabancı şirketlerle rekabet edebileceği inancındadır. Aslında THY gibi vanaç, bir şirketin, hangi tip uçaklara sahip bulunursa bulunsun, milletlerarası dev uçak şirketleri ile rekabeti büyük bir hayaldir. Dış seferler, «sırtıba» — ve o da bazı idari ve fiiksel tedbirler sayısına — Türk

yolcularına hitap edecektir. Bu sebeple, yüz milyonlarca lira har cayarak jet uçakları almak akıllı bir iş değildir. Üstelik, jet satımı yüzünden öteki uçakların «bedava fiyata» tedariki imkânı çıkmıştır. Meselâ 5 Haziran 1966 tarihli L'Express dergisi şu haberi vermektedir: «Jetler tarafından tahından indirilen pervaneli dört motorlu elden düşme uçaklar, artık alıcı bulamamaktadır. Azgelişmiş ülkelerde dahi potansiyel müşteriler, prestij nedenleri ile, Boeing'leri ve DC-8'leri tercih etmektedirler. Bu sebeple Lufhansa, yenisi 1 milyon Fransız Frankı eden bir Süper G'yi bir kahveciye 150 bin Franka satmaya razı oldu. Kahveci uçağın kaptanlarını keserek onu bir bar haline getirdi.»

Silâhlanma Oyunları

Türk yetkilileri «NATO olmazsa silâhsız kalırız» derken ve Amerika'dan istenen silâhları almakta büyük güçlüklerle karşılaşırken, Orta Doğu'da tehlikeli bir silâhlanma yarışı, ya da şantajı başlamıştır. Bu yarışma hakkın da, Washington'da yayınlanan New Republic dergisinde Philip Benn - ki Le Monde'un da muhabiridir - şu ilgi çekici ve aynı zamanda ibret verici açıklamalarda bulunmaktadır:

İskenderiye toplantısından biraz sonra, Ürdün Kralı Hüseyin Washington'u ziyaret etti ve yetkililere söyledi ki, yeni uzlaşmaya vardıkları Nâsir ondan, Mısır'ın sağlayacağı paranın Sovyet askerî malzemesi satın almak için kullanılmasını istemişti. Bu malzeme orta tankları, T-54'leri ve MIG-21 süpersonik avcı uçaklarını ihtiva edecekti. Nâsir, Sovyet silâhlarının Batı silâhlarından çok daha ucuz olduğunu söylemiş ve Ürdün'e tanesi 800 bin dolarıdan MIG'ler sağlamayı taahhüt etmişti ki bu, Amerikan, İngiliz ve Fransızların uçaklarına istedikleri bedelin yarısından daha azdı. Nâsir, Hüseyin'e ayrıca Rusya'dan yedek parçanın devamlı akacağına güvenebileceğini de belirtmişti.

Washington, Suudi Arabis

tan, Irak ve Kuveyt petrol alanlarının yakınında ve Orta Doğunun merkezinde Sovyet nüfuzunun artacağını görünce, bütçesi yılda 30 milyon dolar tutarında Amerikan yardımıyla beslenen Ürdün'e Sovyet sızmasından korktu. Böylece, Hüseyin, Washington'dan sayısız hediyelerle -100 Patton tankı, zırhlı arabalar, kumanda otomobilleri- döndü. Malzeme, bir çok motorize tümeni teçhize ve çoğu Haşimî sülâlesine düşman Filistinlilerden kurulu yarı - muntazam millî muhafızlar yerine bir Ürdün Ordusu teşkiline yeterliydi.

İki ay sonra Washington'u ziyaret sırası İsraillilerindi. Washington, Ürdün Krallığına verdiklerini, İsrail Başbakanı Eshkol'den esirgeyemedi. Nitekim Eshkol, Batı Almanya'dan teslim edilecek 200 Patton tankı vaadî ile Washington'dan ayrıldı. Batı Almanya, bu pazarlığı tanımayınca, tanklar, doğrudan doğruya ABD'den sağlandı.

Bunun üzerine Hüseyin, Amman'daki Amerikan Büyükelçisine ihtarla bulundu. Ona Ürdün'ün Sovyet tankları meselesini yeniden ele alabileceğini hatırlattı. Hatırlatma sonucu, Ürdün'e yeni bir motorize tümen teşkilî imkânını verecek 100 Patton tankı daha gönderildi. Bu anlaşma gizliydi, fakat böyle sınırların ömrü çok kısadır. İsrailliler gizli anlaşmayı öğrendiler ve yeniden Washington'dan silâh istediler.

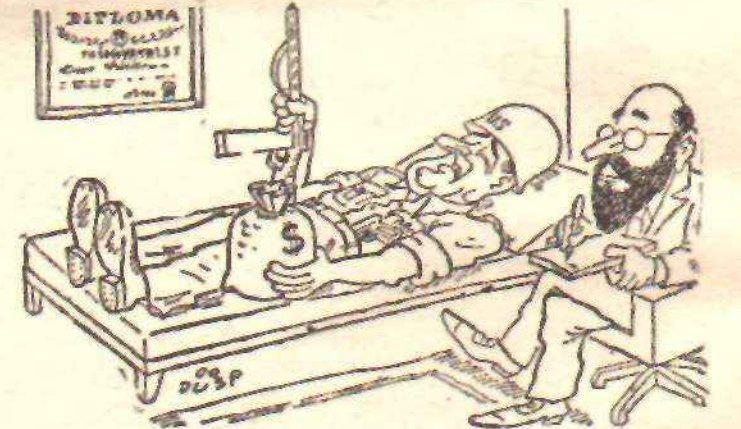
Sonra Kral Hüseyin uçak istedi. 36 Star - Fighters verilmemesi kararlaştırıldı.

Kral Hüseyin'in bu talebinin de yerine getirilmesi üzerine İsrail'i teskin etmek gerekti. İsrail'e 48 Sky Hawk hafif bombardıman uçağı verilmemesi kararlaştırıldı.

Lübnan da Fransadan 12 Mirage-III alarak, ilk kez bir hava kuvvetine sahip oldu.

Sovyet silâhları ise, Mısır ve Suriye'ye akmaktadır.

Karşılıklı şantajlarla yürütülen bu silâhlanma yarışı, sonu nereye varacaktır? Bunu herhalde yakında göreceğiz.

— İsviçre Karikatürü —

JOHNSON (Ruh Doktoruna) «Sevmiyorlar beni!...»

PARİSTE 27 MAYISIN BAŞINA GELENLER

Fransa Türk Talebe Cemiyetinin 1966 başından beri «Türkiye'nin Sorunları» üzerinde düzenlediği seri konferansların sonunda «27 Mayıs Nedenleri ve Anlamı» konusunda bir açık oturumla «Hürriyet ve Anayasa Bayramı»nın 6. yılını kutlamak istedik.

Türkiyemiz dışında millî bayramlar daima büyükelçilikte toplanan resmi görevlilerin ve bir kaç vatandaşın önünde, büyükelçilerin anlayışına göre kutlanır. Fakat 27 Mayısla ülkemizde doğan öz:rlük güneşinin ışınları elçilik binalarının yarı karanlık koridorlarında dolaşan kişileri de yakalamıştı.

Paris'te, 27 Mayıs sonrası Büyükelçilikte yapılan anma törenlerinde toplumcu görüşlü dile getiren Fransa Türk Talebe Cemiyeti temsilcileri olmuştu bugüne kadar...

27 Mayısın 6. yılında Paris'te Elçilikte yapılan törende Gençlik temsilcisi, Hükümetin tutumunu tenkit ediyor diye (konuşma, iyi niyetle önceden kendilerine gösterildi) konuşulmaz iken, o toz kondurulmayan Hükümetin Paris'te bulunan ve bir gün evvel aynı salonda şerefine hazırlanan «döner kebap» yemeğe gelen temsilci Bay ezren anma törenine katılmıyordu. Kendisini Bayan yapan Anayasayı getiren, 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa yramının kutlanmasına katılmıyarak, acaba hangi büyük ulusal çıkar peşinde idiler?

Sayın Bakanın öğrencilerin toplantısına katılması hiç kimse için aklımdan geçmezdi zaten. Zaten, 30 HAZİRAN 1966

ra 25 Mayıs'ta Paris Fuar'ında Türk pavyonunda kendilerine «Hosgeldiniz» diyen Fransa Türk Talebe Cemiyeti başkan ve arkadaşına, «Siz hangi ideoloji-densiniz» sorusu ile cevap veriyordu. Hattâ bir soru üzerine açıldıkları ki, Bakanlığa başvuran gençlere soruyormuş, «Kapitalist misin, sosyalist misin?» Çünkü kendileri özel teşebbüsü imişler. Bir de «sosyal basiret sistemine» inanıyorlarmış...

ACIK OTURUM..

Paris'teki «çocuklar», görevleri ders çalışmak olan bir avuç «çocuk» (FTTC'nin yedi yönetim kurulu üyesinin dördü doktora öğrencisidir) «44 Rue de Rennes» de, 27 Mayıs akşam saat 20,30'da, şimdiki kadar Paris'te görülmemiş bir kalabalık önünde bir açık oturumu hazırladılar.

Oturuma konuşmacı olarak çağrılan Prof. Bedrettin Tuncel (katılacaklarını söyledikleri halde), yakın dostları Büyükelçi ve Öğrenci Müfettişi ile yaptıkları görüşmeler sonunda ancak 27 Mayıs sabah 11'de Sayın Müfettiş ile açık oturuma katılamayacaklarını, öğrencilere bildiriyordu. İşleri çıkmış. İşin daha hoş tarafı bütün Paris'teki resmi temsilcilerin işi çıkmıştı 27 Mayıs saat 20,30'da... Bu arada üç genç elçilik kâtipinin işi de, açık oturumu takip etmek şeklinde çıktığı için, geceye katılmışlardı...

Oturum başkanı Erdiç Tokgöz'ün (FTTC Başkanı) açış konuşmasından sonra ilk söz Dr. Necat Erder'e verildi.

Dr. N. ERDER

27 Mayıs tarihi bir gelişim içinde ele alan ve Türkiye'nin son 40 yılda sosyal ve ekonomik koşullarında meydana gelen değişikliklerin üzerinde duran ERDER, «tek parti devrinde sosyal kuruluşlarda değişimler olmuşsa da, idare edenlerle kitleler arasında bir kopma olmuş ve yeni bir devreye geçilmiş. Siyasal kadroların halk oyu ile iktidarı değiştirmeyi kabul ettikleri bu düzende,

1) Kitlelerin sorunlarının or-

taya konması ve çözüm yollarının tartışılması olanağına kavuşulmadı. «Kısıtlı Demokrasi» idaresi kurulmuştu.

2) Ancak bu devrede kitlelerin Türkiye'nin siyasi hayatına etkili olmaları sağlanmıştır.

Türkiye'nin siyasi iktidarını e-le geçirenler, ulusal sorunları çözmeye ne niyetli, ne de ehliyetli olmadıkları için, toplum yapısındaki hızlı değişmelerin ortaya koyduğu sorunları çözemediler... diye devam eden Dr. Erder «bu devrede ulusal sorunları bilen ve çözüm gösteren, bunları siyasi düzenden isteyen aydınlar (üniversite, gençlik ve basın) durumuna doğrudan doğruya müdahale etmek zorunluluğunu hissettiler. Aynı aydın kitlelerin ordu içindeki üyelerinin müdahalesi ile 27 Mayıs doğdu. Bu hareket iktisadi ve sosyal buhranın içinde bulunan kitlelerce de benimsendi. «Siyasi iktidarı seçimli bir demokrasi düzenine bırakan 27 Mayıs hareketinin, getirdiği iki büyük yenilik vardır.» diyen konuşmacı, bunları şöyle sıralıyordu:

1) Ülkenin sorunlarının daha etraflı tartışılmasına olanak veren bir özgürlük düzeni,

2) Çözüm yollarının halk oyu önünde açık ve seviyeli olarak tartışılması.

Bu iki koşul içinde (devam ederlerse) görünen bir gelecekte Türkiye'nin kaderine, sorunları çözmeye niyetli ve yeterli «ilerici güçlerin» sahip olması beklenebilir, diyen Sayın Erder sözlerini şöyle bitirdi:

«Özgürlük düzeninin devamına imkân tanımayan müdahaleler olursa, Türk siyasi düzeninde yeni 27 MAYIS'lar kaçınılmaz hale gelir».

AHMET KİŞLALI (Gençlik Temsilcisi olarak)

«İhtilâller toplum bünyesindeki kaynamalar sonucu olarak doğarlar kaynayan kazanda buhar gittikçe kapağı zorlar, sayet kapak sağlam oturtulmuşsa bu buhar basıncı kazanı mutlaka pat-

latır. Bunun adı ihtilâl'dir» diye sözlerine başlayan Kışlalı, şöyle devam etti: «27 Mayıs'ta ordu patlama olmadan kapağı kaldırmıştır... Kaynama devam etmektedir. Kaynamanın sebebi olan ateş sönmemiştir. O halde kapak tekrar yerine oturduktan sonra, buhar yeniden birikmeğe devam edecektir». Bu tarihten hareket eden konuşmacı, «27 Mayıs ne bir ihtilâl, ne de bir evrimdir... 27 Mayıs Türkiye'nin siyasi gelişiminde bir merhale, devrime giden yolu açan yararlı ve zorunlu bir harekettir» diye tanımlamasını yaptı. Bu arada konuşmacı 27 Mayıs'ta bu açıdan bakılmasını istedi.

Türkiye'de «ileri güçlerin ayırımı» yapan Kışlalı, «Türk aydını»nın sözcüsü Türk Gençliğidir, dedi. Ve şöyle devam etti: «Aydın sınıfın büyük çoğunluğunu teşkil edenlerden ne subaylar ne de memurlar gelişen olaylar karşısında, kolayca tepki göserebilecek durumda değillerdir... Geriye elleri boş olarak ilerici Gençlik kalmaktadır». Gençliğin görev anlayışını Atatürk'ün Bursa Nutkunu okuyarak anlatan konuşmacı, arkadaşlarına şöyle seslendi: «Bugün burada bulunan bizler, bir ikinci mutlu azınlığa dahil olduğumuzu unutmamak zorundayız. Biz işçinin, dar gelirlinin ödediği vergilerle okumak olanağına kavuştuk. Vergileri verenlerin çoğu, çocuklarını okutmadılar... O halde bizler her şeyden önce o büyük kütleye borçlu olduğumuzu bilmeliyiz».

ÖZCAN DALKIR

(Yük. Müh. Asistanı)

Konuşmacı sözlerine, koskocaman bir profesörün yerine çağrılmış bir «yedek oyuncu» durumunda olduğunu söyledikten sonra, şöyle sordu: «Acaba 27 Mayıs 30-40 subayın bir araya gelerek, biraz da ülkeyi biz idare edelim diye yaptıkları bir hareket midir? Hayır. Çünkü bu 38 olmasa idi bir başka 26 olacaktı. Daha sonra açık oturumun ismini ele alarak, «27 Mayısın nedenlerini değil, geleceğini tartışmalıyız. Zaten 27 Mayıs Atatürk devrimlerinden bu yana kaçınılmaz en büyük fırsattı. Burada, Gençliği, Üniversiteyi ve Basını suçlu buluyorum. Eğer bu ilerici güçler ihtilâlcilere gerçekten yardımcı olsaydılar, Türkiye kökten değişebilirdi» dedi.

Dr. HİFZİ TOPUZ

Sözlerine Ö. Dalkır'a, «bence 27 Mayıs heba olmuş değildir, ileriye giden zincirin bir halkasıdır» diye cevapla başlayan konuşmacı 27 Mayıs öncesi ve sonrası Türk Basınının yerini çizmeye çalışacağını söyledi.

«Basın, 27 Mayısın nedenlerini çok daha evvelinden halka anlatmaya, duyurmaya çalışarak, halkın 27 Mayısın peşinden gitmesini sağlamıştır. Basın bu çalışmayı çok zor koşullar içinde yapmıştır» diyen Dr. Topuz, sadece 1950-58 de 2311 basın davasının açıldığını ve 811 mahkûmiyet verildiğini ilâve etti. Ayrıca örnekleriyle çeşitli yasak ve sansür yolu ile basının içinde bulunduğu durumunu verdi... Bugüne gelerek şöyle devam etti: «Basının havasında, yönünde (çok yönlü ve çok sesli) ve muhtevasında değişiklik oldu. Gazeteci sosyal güvenlik kazandı. Düşünce anlayışı kökleşti. Artık iftiralar sökmüyor. Bunlar 27 Mayısın getirdikleridir».

İkinci Bölüm: (Her konuşmacı beş dakikada tartışmaya katılıyor).

Dr. N. ERDER: «Bir noktaya işaret etmek isterim. Siyasal iktidar yolu ile sosyal yapı nasıl değiştirilebilir, sorusuna:

1) Siyasal iktidarı eline alanların istemesi, 2) İstekle beraber yeterli güce sahip olmak gerek. Önemli olan, kitleleri ikna etme gücünün inhisarı bizim gibi düşüncemeyenlerin elinde olması-

TÜRKİYE'DE KAPİTALİZMİN İÇYÜZÜ

Bakanlar Kurulunun 4 Haziran kararı ile tedrici tasfiyeye tâbi tutulması kararlaştırılan Türkiye Kredi Bankası da, halkın ve devletin sırtından oynanan çirkin kapitalist oyunun tipik örneklerinden biridir. Banka, halktan topladığı mevduatı, kurucularının ilgili olduğu bir kaç firmaya peşkeş çekmek yüzünden tasfiye durumunda kalmıştır. Türkiye Kredi Bankasının 1964 yılında «bataklık» parası 53 milyon lirayı bulmaktaydı!

Dört beş yıl öncesine kadar verimli işlediği sanılan Türkiye Kredi Bankası, 1948 yılında bir kısım iş adamları tarafından 2 milyon lira sermaye ile kurulmuştur. Bankanın sermayesi zamanla artırılarak 1958'de 20 milyon liraya çıkarılmıştır. Bu bankanın kurucularının isimlerini ve mesleklerini bilmekte fayda vardır:

Şakir Kesebir (Eski Ekonomi ve Ticaret Bakanı), Mithat Nemli (İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı, bütün tüccar), Hayri İpar (Tüccar), Halil Ali Bezman (Tüccar), Sezai Ömer Masra (Fabrikatör), Trak Ticaret A.Ş., Hakkı Balcıoğlu (İzmir'de tüccar), Selâhattin Sanver (İzmit Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı, ihracatçı), Fehmi Sınısaroğlu (İhracatçı), Şükrü Ataman (Eski Muş Milletvekili ve eski Ziraat Bankası Genel Müdürü), Behçet Gücer (Tüccar), Ömer Lütfü Alevok (Tüccar), Emin Erkayın (Tüccar), Recai Tarimer (Tüccar), Hakkı Muratlı (Tüccar), Rahmi Filibeli (İzmir'de tüccar, ihtilâlciler, ihracatçı, sanayici), Fuat Baban (Komisyoncu), Şark Sigorta A.Ş., Muhsin Ataç (Müteahhit), Behçet Erkin (Eski Bayındırlık Bakanı, Eski Büyükelçi), Cemil Arıdur (Yüksek Mühendis), Kâzım Taner (Tüccar), Genel İhracat T.A.Ş.

Bankanın söylenmeyen amacı, kuruculara, halkın tasarrufları sayesinde ucuz sermaye vermektir. Kurucu gözükümlerinin çoğunun, kendi adlarına değil, fakat başka adlara tescil edilmiş firmaları vardır. Kredi, bu firmalara verilmektedir. Gerçekten kurucuların bir kısmına ait olan bu firmalar, kurucuların nüfuzu sayesinde Bankadan avantajlı biçimde sağladıkları büyük kredileri ödemeyince, Türkiye Kredi Bankası tasfiye durumuna düşmüştür. Bu yüzden geçmişte kâr eden Banka, 1963'te 958 bin, 1964'te ise 7 milyon 563 bin lira zarar etmiştir.

Bankanın bataktaki alacakları, 1962 yılında 11 milyon lira idi. Fakat durumu sarsılıp konsorsiyum idaresine geçince, aslında bataklık olup da seyyal kredilerde gösterilen miktarlar da açığa çıkmıştır. Böylece bataklık kredileri, 1963'te 30 milyona, 1964'te ise 53 milyon liraya yükselmiştir!

Nihayet şimdi tasfiyeye gidilmektedir. Ya tasarruf sahipleri paralarından yoksun kalacaklar, ya da vergi mükelleflerinin sırtından devlet, alacaklıların parasını ödeyecektir. Ayrıca kurucuların firmalarına ölçsüz kredi peşkeş çekme yüzünden, 400 bankacı ailesi işsizliğe mahkûm olacaktır.

Kapitalizm, Türkiye'de böyle işliyor!

dır. Kitle ile aydın kopması var.»

Dr. Erder, «Vakit kaybetmeden kitlelere gitmeye bakmalıyız» dileğinde bulundu.

A. KİŞLALI: «27 Mayıs istediğimiz görevleri yükleyemeyiz. Her şeyin sebebinin mevcut hukukî düzenin bozukluğundan ileri geldiği kanaatinin var olduğu bir anda 27 Mayıs geldi». Kışlalı, bu arada Dr. Topuz'a şöyle sordu. «27 Mayıs hareketi siyasi olmayıp ta, ekonomik olsaydı, acaba basın aynı gayreti gösterir mi idi? Ayrıca, basının %50 özgür olduğunu belirterek, «zaten bu düzende daha fazlası olamaz» dedi.

ÖZCAN DALKIR: «İhtilâlcilerin dayanacağı bir sosyal güç gerekli idi. İlerici güçler bunu farketmediler. Örneğin 147 profesörü atmak değil Üniversiteyi kökten değiştirmek mümkün olabiliirdi» diyerek aydınları tekrar suçladı.

Dr. H. TOPUZ: «Türkiye'de ekonomik koşulların etkisine rağmen gerçekten özgür basının varlığını kabul etmeliyiz. Okuyucu kitlesini unutmamak gerek. Kışlalı'ya derim ki, çatışma ekonomik olsa idi, basın aynı savaşı yapamazdı...»

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Dileyi-cilerin konuşmacılara soruları)

Bu bölüme geçince ilk sözü, eski O.T.U. asistanlarından Ömer aldı. Soru sormayacağını konuşmak istediğini, «zira bu kalabalığı bir daha bulamayacağımı» söyleyerek bulunanların kendisini dinlemelerini istedi. O-

turum başkanı, «Bir soruları yoksa geçiyorum» diyere başka soruya geçti.

M. SÜMER: «Gençliğin 27 Mayıs'tan önce ve sonraki devrelerde idare edenlerle çatışma halinde olmasını nasıl izah edersiniz? Bay Kışlalı».

R. ÇANKUR «27 Mayıs bir bakıma azınlık hareketi oldu ve gayeye tam varamadı. Acaba, ileride sosyal bir değişiklik yeni bir azınlığı iktidara getirir mi olur? Bay Erder'den soruyorum.»

CEVAP: «Devrimci azınlık kitleleri ikna etmiş olmalı, bunun için de ikna teçhizatını ele geçirmesi gerekir. Aksi takdirde patlamalar devam eder». (Alkışlar...)

SORU: «Türkiye'de yıllardır şekli demokrasiyi yaşatmaya çalışan tek adam elinden alacak aydınlar çıkmamıştır. O halde gerçek aydınlar henüz yoktur, Bay Erder?...»

CEVAP: «Türk aydını görevini yerine getirecek güçtedir (ilk plânlama çalışmaları örneği). Kötürmez değilim».

GENÇ BİR HANIM: «En önemli dâvâamız olan eğitim konusunda 27 Mayısın getirdikleri neden yaşılmamıştır?».

EKREM APAYDIN (Paris T. Klübü Bşk.) «Televizyon neden ilk plâna alınmamıştır?»

CEVAP (Erder): «Çok pahalı. 222 sayılı kanunun zaten kâfi açığı vardır. Kurulsa da üç büyük şehirdeki azınlığa yeni istihlâk sahası açmış olur. O kadar.»

TOPUZ ise: «Yararlı olur eğitim için...»

SOVYET SALDIRISI EFSANESİ

Stalin'in Rusyası korkunç bir saldırgan devlet olarak tanıtılmıştır. Soğuk harp üzerine önemli bir kitap yayınlayan Le Monde'un dış politika yazarı André Fontaine ise, 27 Mayıs 1966 tarihli Le Monde gazetesinde, bu düşüncenin tamamen yanlış olduğunu ispatlamıştır. André Fontaine'in Stalin'in saldırganlığı konusundaki sözleri şöyle:

«25 Haziran 1950 tarihinde Kuzey Kore birlikleri Güneyi istilâ etti, Amerikan Hükûmeti panjere kapıldı. Avrupada da aynı seyin tekrarlanacağı korkusuna düştü. Zamanın geçişiyle, bu değeri düşürmenin ne kadar yanlış olduğu anlaşılmıştır. Stalin, dünyanın en ihtiyatlı adamıydı. Savaşma zorunda kalmıyca kadar, Hitler'e tâviz üstüne tâviz verdi. İran'da ve Türkiye'de, Truman'ın daha ilk kaç çatışma üzerine, hemen geri çekildi. Berlin ablukasını sona erdirdi. Stalin, bir atom harbi riskosunu göze alacak adam değildi. Fidel Castro, gazeteci Jean Daniel'e Krusçov'un Stalin hakkındaki görüşünü açıklamıştır. Krusçov'a göre, Stalin, Batılılarla olan ilişkilerinde çok fazla korkak davranmıştır. Tabii ki bu görüş, Küba'daki füzele buhranından önce ileri sürülmüştür...»

Eğer Gürcü Stalin, Kuzey Kore askerlerini 38. paraleli aşmaya ittiyse, bu herhalde Dean Acheson'un sözleri yüzündendir. Bugün herkeşe politika ve moral dersi vermeye hakkı olmayan Acheson, 12 Ocak 1950'de ABD'nin savunma hattının Japonya'da Aleut'lardan Ryu-Kyu ve Filipinlere kadar uzandığını açıklıyordu. Kore, açıkça savunma hattının dışında bırakılmıştı. Dışişleri Bakanı hattâ «Pasifik'in öbür bölgelerinin askeri güvenliği bahis konusu olunca, bir askeri hücumu karşı onları kimsenin garanti edemeyeceği açıktır» diyordu. İtiraf etmek gerekir ki, bu sözler, hemen hemen bir hücumu davetti. Ustelik, Amerikan birlikleri, Güney Kore'yi terk etmiş ve diktatör Syngman Rhee, birliklerinin ilk fırsatta Kuzeydeki komünist rejimin hesabını göreceği biçimindeki saldırgan beyanlarını artırmıştı. Sovyetler Birliği, Amerika'nın harekete geçmeyeceğinden o kadar emindi ki, ABD meseleyi Güvenlik Konseyine getirdiği zaman, toplantıda hazır bile değildi. Hazır olsaydı, âşikâr ki, vetosunu kullanarak müteffiklerin Kore müdahalesi projesini engelleyecekti.

Bugün ispatlanmış görünen bütün bunlar, o tarihlerde bu kadar açık değildi.»

ABD, Sovyet saldırısı psikozuyla, Avrupada ve dünyanın öteki pek çok ülkesinde egemenliğini kurmuştu. André Fontaine'in sözleri, bunun nasıl bir aldatmaca, ya da aldatma olduğunu açıkça göstermektedir. Fransa ve daha birçok ülke, bu gerçeği artık anlamıştır. Fakat Türkiye'de bu aldatma, ya da aldatmaca hâlâ geçerlidir.

TÜRKİYEYİ SIK SIK DÜŞÜNÜRÜM...

Prof. Herbert Melzig

Prof. Herbert Melzig, 1938-1948 yılları arasında Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinde «Devrim Tarihi» ve «Alman Edebiyatı» dersleri vermiş, çeviriler yapmış, İkinci Dünya Savaşı yıllarında dergi ve gazetelerde yazılar yayımlanmış, aydın çevrelerde oldukça tanınmış bir kişiydi. İlgi ve bilimsel araştırmalardan çok, Türkiye'nin sosyal ve politik sorunları üzerinde toplanıyordu. «Atatürk» ve «Atatürk Dedi ki» adındaki kitaplarından başka, Türkiye'nin yakın çağ tarihine değinen yeni eserlerinin varlığı şimdiye kadar duyulmadı. Şimdi Doğu Berlin'de bulunmakta, Türk dilinden çeviriler yapmaktadır.

Prof. Melzig'in YÖN için hazırladığı aşağıdaki yazıda, faşistlerin Türkiye'deki faaliyetleri hakkında ibret verici açıklamalar yer almaktadır.

Celâl Bayar, bana dedi ki:
«Atatürk'ün de bir dereceye
kadar faşist olduğunu kabul
etmek zorundasınız elbette!»

TÜRKİYE'YE TAZMİNAT VERİLMELİDİR...

Türkiye'yi sık sık düşünürüm... On yıl kadar bir zaman beni koruyan ve konuklayan bu memleketi karşı kendimi bugün bile borçlu hissediyorum. Hitler'den nefret etmiş ve Atatürk'e hayran olmuş bir gençtim. Ve böylece Türkiye benim için ikinci bir vatan olmuştu. 1938'de Türkiye'ye geldiğim zaman buraya «Kemal Atatürk'ün memleketi» diyorlardı. Bütün dünya Türkiye Cumhuriyeti kurucusunun politik dehası ve beşerî büyüklüğünün hayranı idi. Türkiye o zamanlar, barış, hümanizma ve ilerlemenin ruhu ile yüklü bir devlet düzeninin örneği sayılmaktaydı. Atatürk'ün, Yugoslav Başbakanı Stoyadinoviç'i Ankara Halkevinde kabulü sırasında günları söylediğini hatırlıyorum: «Türkiye'nin artık düşmanı yoktur. Eğer böyleleri varsa, bunlar insanlığın da düşmanlarıdır.» Atatürk öldüğü zaman bütün dünya yaşlara büründü, İstanbul'da fânî vücudunu son yolculuğuna çıkarırken selâmlamak için gelmiş olan yabancı ulusların savaş gemilerini hâlâ seyrederek gibiyim. Bu arada Sovyet zırlıslı Potemkin'in de, Türk bağımsızlık ve kurtuluş savaşının kahraman öncüsünü selâmlayan son top atışlarının seslerini de hâlâ kulaklarımda duyuyorum gibiyim.

Türkiye'yi düşündüğüm zaman yalnız o şahane Boğaziçi, saraylar, müzeler ve eski tarihî harabeleri değil, çınarlar ve selvilerin serin gölgelerine sığınmış ve daha da önemli saydığım 65 bin köyü de gözlerimin önünde canlandırıyorum. Hele bu köylerde oturan insanları hiç aklımdan çıkaramıyorum. Ankara'da Büyük Millet Meclisi Kitaplığında eski Meclis zabıtları üzerinde çalışırken, Atatürk'ün Türk Milleti'nin millî kurtuluş savaşındaki zaferini, «Köylülerin» fedakârlık ve kahramanlıklarına borçlu oldukları, bundan dolayıdır ki, «Türkiye'nin hakiki efendisi» olduklarını önemi belirlen sözleri de hafızama silinmez bir şekilde nakşedilmiş bulunuyor. Bundan dolayıdır ki, onun, devrimlere dayanan büyük eserinin yanı sıra hedefi, memleketinin «unsur-u aslısı» olarak belirlediği bu insanları, zaruret ve fakirlikten kurtarmak ve onları yüksek bir kültür ve medeniyet seviyesine doğru yönelmek şaşmaz hedefi olmuştur.

Atatürk hasta döşeginde iken bile, Türkiye'nin iktisadî, sosyal ve kültürel gelişmelerini hızlandıracak projelerle meşguldü. Ölümünden hemen bir yıl sonra İkinci Dünya Savaşı koptu. Türkiye'nin İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Türkiye'yi bu savaşın dışında tutmayı başardı. Ama Türkiye'yi yerli talancılar, vurguncular, casuslar ve hainlerin saldırılarından kurtaramadı. Başta Amerikan bombaları ile yıkılmış Almanya ve Nazi ordularının saldırıları ile çöle dönmüş Sovyetler Birliği olmak üzere, savaş altında kalmış bir çok ülkeler, kısa bir zaman içinde yeniden kurularak kalkındılar. Fakat İkinci Dünya Savaşı yıllarında talancılar, vurguncular, casuslar ve hainlerin doluşup yerleştikleri Türkiye, günümüze kadar hâlâ kendini toparlayıp kalkınamadı. Cumhuriyet çağında ikinci bir iktisadî kalkınma aşamasını temin edebilecek yeni güçler parafize edilmişlerdi. İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin uğradığı moral sarsıntı ve öksüzlerin büyük ölçüde sorumluluk yükü, el-

1946 yılında İstanbul'da bir Alman kitabehanesinin boşaltılması sırasında, taban tahtalarının altında bir yere saklanmış «Ober Kommando Der Wehrmacht — Alman Ordusu Başkomutanlığı» damgasını taşıyan Boğaziçinin 1/5.000 mikyasındaki bir genelkurmay haritasını bulup çıkarmış, bu haritayı Türk makamlarına teslim etmişim. O sıralarda Amerikalılar, bu haritayı ele geçirmek istemişlerdi. Ama ben buna engel oldum. Denizaltı işaret lambaları gibi başka emareleri de buraya hesaba katarsak, Bay von Papen tarafından umutlandırılan Hitler'in Boğaziçi'ne yönelen bir yarma hareketi planladığını kesin olarak tesbit edebiliriz.

Hitler'in Büyükelçisi Her von Papen'e ait bulunmaktadır. Hatta Türkiye bugün bile, bu adamın giriştiği işlerin sebep olduğu zararların tazminini Federal Almanya Devletinden istemektedir.

KÖKÜ DIŞARDA DIN İSTİRMARCILIĞI...

Bugün hâlâ Türkiye'yi, sağlık, su ve okula mahrum olarak yaşamaya çabalayan, açlık, sıkıntı ve hastalıkların pençesinde kıvranan 65 bin köysel yerleşme bölgesindeki insanları ile düşündüğüm zamanlar, bir Alman Büyükelçisinin marifetlerini acı acı hatırlamaktan kendini alamıyorum. Nazilerin Hollanda ve Avrupa'nın, diğer ülkelerinden aşırıkları altınları, Türkiye'nin 65 bin köyüne yayılmış bulunan az ücretli din adamlarına dağıt-

mak suretiyle Nazi Almanyasının çıkarlarına uygun din - politik bir propaganda kampanyası örgütlemiş, bir anlamda da bu yolda Adnan Menderes'in öncülüğünü yapmıştı. Nazilerin büyük bölümünü Hollanda'dan aşırılmış oldukları Gulden altınlarını, Türklerin para kanununda yapılan bir değişiklik ile, bunların kaynaklarını Türk halkından gizlemek amacıyla o günlerde Türkiye'de külçe hâlinde eritirmişlerdi. Bu oyları artık Türk halkından gizlemenin hiç bir anlamı kalmamıştır. 1945 yılında bir Anadolu köyünü ziyaretim sırasında, köylüler bana, hocalarının vaaz verirken kendilerine, Adolf Hitler'in, kıyamet gününe yakın Kur'anı Kerim'de zühür edeceği haber verilen intikama memur «Mehdi» olduğunu anlattığını söylemişlerdi. Ben de o günlerin C.H.P. Genel Sekreteri Memduh Şevket Esenalın bu çok zarafetli olabilecek propagandaya dikkat nazarını çekmişim. Ama o, bu ihbarımı ciddiye almamıştı. O da aslında Hitler'in «V—1» ve diğer gizli silâhlarla savaşı kazanabileceğine iman edenler arasındaydı.

İNÖNÜ'YÜ ÖLDÜRMEYİ PLANLAMISLARDE...

Hitler'in Büyükelçisi Her Von Papen, İsmet İnönü'yu öldürmek ve Türkiye'yi Nazi Almanyası yanında Sovyetler Birliğine karşı savaşa sokmak amacıyla güden Turancıların gizli hazırlıklarını da arkadan örgütlemiş ve desteklemişti. Hatta bu arada onlar İnönü'yu öldürmeyi bile planlamışlardı. Turancıların bu gizli hazırlıkları meydana dökülüp de İstanbul'da mahkeme huzuruna çıkarıldıkları zaman, onları savunmak için kolları sıvayan 100 avukatın ücretlerini ödemek için gerekli parayı da Her Von Papen emre âmade bulundurmuyordu. Her Von Papen'in bu işlerdeki aracısı da Ökumenik Fener Patrikhanesinin mutemet adamlarından biriydi. Bütün bu olaylar ve gerçekler mahkeme dosyalarına geçmiş bulunduğuna için, gerekli dokümanları burada ayrı ayrı açıklamaktan vazgeçiyorum. Prof. Nihad Erim, Ankara Sosyalist Kültür Derneğinde, Türkiye'nin dış politika meseleleri üzerinde verdiği konferansta, von Papen'in hatıralarından küçük bir bölümü zikretmiş, Hitler'in, Nazi Orduları Kafkasyayı da zaptettiği takdirde Türkiye'yi iki yandan kısıp altına alarak nasıl dize getireceğini açıklamıştı. Ama von Papen, hatıralarında, o günlerde Hitler'in, Kafkasya Genel Vâlisi olarak tayin ettiği SS Führer'inin İstanbul'da alesta hazır beklediğini ve Azerbeycanlı sürgünlerle hararetleli hazırık müzakerelerine bile giriştiğini söylemiyor. Sovyetler Birliği, o sıralarda Türk bölgelerinde düzenlenen böylesine kötü niyetli tuzakların nötralizm ile uyusamayacağı görüşünü pekâlâ ileri sürerlerdi. 1946 yılında İstanbul'da bir Alman Kitabehanesinin boşaltılması sırasında, taban tahtalarının altında bir yere saklanmış, «Ober Kommando Der Wehrmacht — Alman Ordusu Başkomutanlığı» damgasını taşı-

yan Boğaziçinin 1/5.000 mikyasındaki bir Genelkurmay haritasını bulup çıkarmış, bu haritayı Türk makamlarına teslim etmişim. On yıl boyunca beni koruyan ve konuklayan Türkiye'ye orada bulunduğum sürece ilk gününden son gününe kadar sadık kaldım. O sıralarda Amerikalılar, bu haritayı ele geçirmek istemişlerdi. Ama ben buna engel oldum. Denizaltı işaret lambaları gibi başka emareleri de buraya hesaba katarsak, Bay von Papen tarafından umutlandırılan Hitler'in Boğaziçi'ne yönelen bir yarma hareketi planladığını kesin olarak tesbit edebiliriz.

HİTLERE TEMİNAT VERENLER!...

Sovyet askerî tarihçisi Mareşal Yermenko'nun İkinci Dünya Savaşı üzerinde-

«Türk dostu» diye tanınan

Hitler'in Büyükelçisi Her von Papen'in Türkiye'ye karşı savaşa sokmak amacıyla güden Turancıların gizli hazırlıklarını da arkadan örgütlemiş ve desteklemişti. Hatta bu arada onlar İnönü'yu öldürmeyi bile planlamışlardı. Turancıların bu gizli hazırlıkları n da mahkeme huzuruna çıkarılmak için kolları sıvayan 100 avukatın gerekli parayı da Her von Papen emre âmade bulundurmuyordu.

ki kitabında vesikalara dayanarak tesbit ettiğine göre, o sıralarda Türkiye'deki bazı çevrelerin Stalingrat savaşı lehlerine neticelenecek olursa, Nazi Almanyasının safında savaşa gireceklerine dair Hitler'e teminat verdikleri anlaşılıyor. Eğer Kızıl Ordu Savaşı Sovyetler Birliği lehine sonuçlandırmazaydı, Başkan İsmet İnönü'nün içerdeki aman bilmez düşmanlarının neler yapabilecekleri, ne işlere girişebilecekleri bu konuda akla gelen ilk sorudur. İşte bu olup bitenlerdir ki Stalin'i son derece gazaba getirmiş olmalıdır. Amerikalıların Boğaziçini Türkiye'den 99 yıl süre ile «kiralamak» niyetinde oldukları yankılarının da onun kulağına erişmiş olması pek mümkündür. Hiç şüphe yok ki, savaş sonunun gelişen şartları altında A.B.D.'nin Sovyetler Birliğine karşı Türkiye'yi bir sığırama tahtası gibi kullanabileceklerinden korkuyordu. Ama ben, bütün bunların, onun, Türkiye'den şu mahut toprak talepleri için yeterli bir sebep olabileceği kanısında ve görüşünde değilim. Bu isteklerin Sovyetler Birliği için çok gerekli mi, yoksa çok mübalağalı tutulmuş güvenlik ihtiyaçlarına mı dayandığı sorusunu ancak ilerdeki tarihçiler gözebilecektir. Bir sosyalist devlet, kendi güvenliğini sağlayan dayandığı prensipler ile çatışmadan bir başka devletten toprak talebinde bulunamaz. Stalin'in o sıralarda, vaki dileklerini silâh gücü ile gerçekleştirmeye yöneleceğine dair ortada hiç bir emare mevcut olmamışsa da, diplomatik oyunlarla Türkiye'deki reaksiyoner kuvvetler, bu talepleri antikomünist ve Sovyet düşmanı bir kışkırtmaya uygun bir zemin hazırladığından dolayı tam zamanında yeti-şen bir paravan olarak kullandılar. Hemen silâhle mefruz bir «Sovyet tehdidi» hortlağı yaratıldı, bu isteklerin reddinden sonra da daha ileri gidilerek Türkiye'nin alâkalı moral ve politik anlamda kolaylıkla yer değiştirebilecek bir düzene sokuldu.

Bir Türk gazetesinde, Türkiye politikası üzerine sorular sormak bir yabancıya elbette düşmez. Burada bir politika tenkidini yapmak veya akıl satıcısı rolüne çıkmak niyet ve amacında değilim. Benim geyrelerim doğrudan doğruya bu alandaki tecrübe ve bilgilerin aracılığı ile Türk kamu oyuna yardım ederek Türk - Sovyet

Her von Papen!...

**Papen, İsmet İnönü'yü dü-
nyası yanında Sovyetler Bir-
liği'nden Turancıların gizli
emri bile plânlamışlardı. Tu-
rancılara dokunulup de İstanbul-
luları zaman, onları sarun-
ların ücretlerini ödemek için
emre amade bulundurmış-**

bulandırarak sebepler ve olaylar
üzerine tam bir berraklık getirmek nokta-
sında toplanıyor. Türk - Sovyet münasebet-
lerinin yolu üzerinde bulunan bütün engel-
leri kaldırmak için de bu açıklık ve ber-
raklığa ihtiyaç var.

Tarihi birikmelerin kendilerine yüklediği
peşin yargılara kapılan milletler de vardır
diyorsam, buna elbette Sovyetler Birliğini
de katıyorum. Rus kaynaklarında, hepsin-
den çok tarihi eserlerinde, Türkleri incite-
cek bir çok millî tortular ve kalıntılar bu-
lunmaktadır. Ama içinde bulunduğumuz
atom çağında, atom bombası var olduk-
ça, bütün insanlık dünyası mahvedici bir
tehdit altında bulunurken, bütün devletler
geçmişte birikerek gelmiş çatışma sorunla-
rını, anlaşma ve müzakere yolundan artık
tamamıyla kaldırmalı ve çağımızın gerek-
tiği gerçekçi politikaya geçişin yük-
leni ve günahlarını yüklemekten kaçınma-
lıdır. Bu sebeplerden dolayı Türk poli-
tikacılarından hiç olmazsa bir bölümü,
Sovyetler Birliğine Türkiye'nin mefruz ve
teorik biricik düşmanı olarak gözlerini dik-
me alışkanlıklarını terketmeli. Sovyetler
Birliği devlet adamlarının Türkiye'nin prob-
lem ve derdleri ile bir kaç yıldan beri alâ-
kadar oldukları ölçüde, kendilerini Sov-
yetler Birliğinin problem ve derdleri ile
meşgul olmaya hasretmelidirler. Bundan
Türkiye'nin kazançlı çıkacağı kanısındayım.
Bu münasebetle Atatürk'ün 1937 yılında
Ankara Palas otelinde Romanya devlet
adamı Victor Antonescu'ya söylediği şu
sözleri hatırladım: «Bir devlet adamı, ken-
di milletinin saadeti kadar bir başka mil-
letin saadet ve iyiliği için de çalışmalıdır.
Bir başka milletin barış ve güvenlik içinde
yaşamaya gayret etmek, aslında bir baş-
ka yoldan kendi milletinin barış ve güven-
lik içinde yaşamaya sağlamaktır demektir.»
Burada Atatürk'ün sözlerini kelimesi keli-
mesine değil, ancak anlamı yansıtarak nak-
ledebildim. Atatürk bu sözleri ile, bugünün
dünyasının bir bütün teşkil ettiği ve millet-
lerin kaderlerinin tarihteki çağlarda oldu-
ğundan daha büyük ölçüde birbirlerine
bağlanmış olduğunu anlatmak istiyordu. A-
tatürk gözlerini geleceğe, çok uzaklara dik-
mişti. Ve daha hayatta iken bugün bizim
ancak kaba çizgileri ile farkına varabili-

ğimiz yeni bir dünyanın hazırlanmasına
yardım etmişti.

Atatürk'ün çok değer verdiği emek-
tar Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü A-
ras'ın bana anlattığına göre, Atatürk, Tür-
kiye ile bir başka millet arasındaki münase-
betleri düzeltmek bahis konusu olunca te-
gebbüsü başkalarına bırakmaz, hemen işe
girişir, büyük bir kesinlikle sonuçlandırır-
mış.

O zamanlar Türkiye'nin Büyük Millet
Meclisi Başkanı olan Cevdet Kerim İn-
cedayı, 1948'de Roma'da bana, Başbakan
Şükrü Saracoğlu'nun 1946'da Washington'da
State Department'a gönderdiği bir
memorandum ile Nürnberg Savaş Suçluları
Mahkemesinde von Papen'in beraatı için
yardım teşebbüsüne giriştiğini açıkladığı za-
man şaşıp kalmıştım. Cevdet Kerim İn-
ceday'ın ifadesine göre, Sovyetler Birliğinin
her düşmanı, «ipse facto» olarak, kim olu-
rsa olsun Türkiye'nin dostu idi. O zaman
böyle bir görüşe katılmamıştım. Sonunda
da yalnız A.B.D.'de değil, bugün bütün
dünyada Türk düşmanlığını yaratma ve
yayma fırsatlarını arayanların güçlerini
uyandıran ve plânlı çalışmalarına götüren-
ler, Adnan Menderes gibi birisini politika
yoluna hazırlayan Cevdet Kerim İncedayı
soyundan yoven politikacılar olmuştur. Bu-
na bir örnek verelim: Aziz Nesin geçen
yılın Eylül ayında Doğu Almanya Cum-
huriyetinin Merkezi Doğu Berlin'e geldiği
zaman, oradaki bir basın ajansında, bir kaç
gün önce oraya gelmiş bulunan Ökemenik
Patrik Sekreteri Metropolit Emilianos'un
tasvirleri ile bıraktığı menfi tesirlerin izleri
ile karşılaşmıştı. Aziz Nesin bu sırada, bir
Türk sosyalistinin görüş açısından soru-
lan sorulara cevap verirken bütün Türk
halkının en canlı ve aktüel alâkalarını ora-
da savunmuştu. Eskimiş bir politik kam-
pın delilleri ile konuşan herhangi bir re-
aksiyoner politikacıdan çok, bir sosyalist ola-
rak burada o, büyük bir üstünlük sağla-
yabiliyordu. Bunu bugün Türkiye'de göremi-
yecek durumda olanların gözleri iyice kör-
leşmiş olmalıdır. Geçmişin yanlışları ve
politik hatalarına dayanan hesapları bu-
gün hâlâ öne sürmekte direnen bir Türki-
ye'nin durumundan memnun kalacak ve
son adam ben olacağım. Çünkü bu hesap-
ların zararlarını akıldane politikacılar de-
ğil, Türk milleti ahintileri ve çektikleri
mahrumiyetlerle ödüyor. Atatürk'ün Anıt -
Kabir'ine arada sırada konulan resmî çe-
lenkler, sadakat ve bağlılık bildirileri, poli-
tikacıların, onun hazırladığı ve temelini at-
tığı ve bugün yürürlüğe konulmasını öz-
lemle beklediğimiz iç ve dış politika esasla-
rına aldırmaşklarını elbette telâfi ede-
mez.

CELÂL BAYAR'IN SÖZLERİ...

1940 yılında, o zamanlar ancak İz-
mir Milletvekili bulunan ve artık aktif po-
litikaya dönme umudu kalmayan Celâl
Bayar tarafından davet edilmişim. Hâtra-

**Türkiyede bazı çevrelerin, Stalingrat savaş lehlerine ne-
ticelenecek olursa, Nazi Almanyasının saflarında savaşa gire-
ceklerine dair Hitler'e teminat verdikleri anlaşılıyor. İşte bu
olup bitenlerdir ki Stalin'i son derece gazaba getirmiş olma-
lıdır. Amerikanın Boğaziçini Türkiyeden 99 yıl süre ile «ki-
ralamak» niyetinde olduğu yankıların da onun kulağına
erişmiş olması pek mümkündür. Hiç şüphe yok ki, o, savaş
sonunun gelişen şartları altında ABD'nin Sovyetler Birliğine
karşı Türkiyeyi bir sıçrama tahtası gibi kullanabileceğinden
korkuyordu.**

larını yazmayı tasarlıyor, ve bana da bu
hususla akıl danışıyor. Demokrat Par-
tinin kuruluşu kendisine emanet edileceği
yerde hâtralarını yazmaya bırakılsaydı el-
bette daha hayırlı olurdu. Konuşmalarımız
sirasında, onun, bu hâtraları yayınlamak
suretiyle İsmet İnönü'nün itibarını Türk
kamu oyu önünde hırpalamaktan başka bir
amacı olmadığını farkına vardım. Bütün
davranışları, İsmet İnönü'ye karşı duyduğu
kin ve nefret merkezinde toplanıyordu. Ce-
lâl Bayar'ın bana anlattığına göre, İktisat
Vekili bulunduğu sıralarda Atatürk ona, bir
Türk İktisat Tarihi yazmasını teklif etmiş,
ama bir kaç gün sonra da: «Eğer bu ko-
nudaki kaynakları bilmiyorsanız, kitap yaz-
maktan vazgeçmeniz daha hayırlı olur.
Biricik vazifeniz Türk halkının karnasını do-
yurmak olmalıdır.» demiş. O, Türkiye Cum-
huriyetinin Üçüncü Başkanı olarak bu öde-
vin yerine getirilmesinden artık tamamiy-

le vafgeçmişti. Adnan Menderes ile bir-
likte Türk halkına iki katlı bir sefalet, açlık
ve her ileri adımı engelleyen dini taassuptan
başka bir şey getirmede. 1946 yılında De-
mokrat Partinin kuruluşundan sonra bir
seçim gezisi öncesinde, Celâl Bayar ile An-
kara istasyonunda tekrar karşılaştığımda
bana şunları söylemişti: «Atatürk üzerin-
deki araştırmalarınız ne durumda? Atatürk'
ün de bir dereceye kadar faşist olduğunu
kabul etmek zorundasınız elbette!» Bunu
yarı şaka edercesine söylüyordu, ama bu
sözlerin arkasında acı bir gerçek yatıyo-
du. Onun bu sözlerini Atatürk'ün hâtrası-
na ağır bir tecavüz saymıştım. Atatürk, Ba-
yar'ı oğlu gibi sevmişti ve o da şimdi ona
ihanet etmekte bir sakınca görmüyordu.
İhanet ediyor ve Atatürk'ün eserini tahrip
ediyordu, Menderes ekibi ile birlikte Türk
milleti için utanç konusu oluyordu. O za-
manlar bu hâle çok üzülmiş, kendi kendi-
me şöyle düşünmüştüm: «Bu adam İnönü-
den nefret ediyor ve Atatürk'ün hâtra-
sına ihanet ediyor. Böyle adamlar iktida-
ra gelirse, Türkiye'nin hâli ne olacak?». Kendini bir demokrat sayan ve Atatürk'e
faşist diye iftira eden Celâl Bayar, bir kaç
yıl sonra faşizm ve reaksiyona Türkiye'nin
kapılarını ardına kadar açacaktı. 1940 yı-

«Memduh Şekket Esendal, nazilerin saferine imân edenler arasındaydı...»

**1945 yılında bir Anadolu
köyünü ziyaretim sırasında,
köylüler bana, hocalarının
vaaz verirken kendilerine
Adolf Hitler'in, kıyamet gü-
nüne yakın Kur'anı Kerim-
de zühur edeceği haber veri-
len intikama memur «Meh-
di» olduğunu anlattığını
söylemişlerdi.**

lerini geliştirmek ve yeni plânlar hazırla-
mak yolunu açık tutmak istedi. Bugün ar-
tık çok sayıda değerlerini kabul ettirmiş
Türk bilgini, yazarı, gazeteci ve sanatçısı
adları ve değerlerini bütün dünyaya yay-
mış ve duyurmuş bulunuyor. Eserleri kırk
dünya diline çevrilmiş olan Nazım Hik-
met, İtalya, Fransa ve İngiltere gibi kapita-
list ülkelerde bile çağımızın en önemli şairi
sayılmaktadır. Yalnız bu olay bile Türk
halkını gururla doldurmaya yetmeliydi. Bu-
gün bilim ve eğitimin ışığından hâlâ mah-
rum kalan Türkiye'nin 65 bin köyünde kim-
bilir ne kadar istidat keşfedilip meydana çı-
karılacakları günleri beklemektedirler? Yal-

nız memleketin toprağında yatan hazine
ile değil, Türk halkının içinde gizli kalan
büyük güç kaynaklarını da açmanın zama-
nı artık gelmedi mi? Bu soruyu bugün bü-
tün Türk politikacıları düşünmeli, bu ko-
nuda ortak bir temel araştırmalıdır. De-
mokrasi sürekli kardeş kavgaları ve parça-
lanma demek değildir. Batı demokrasisi bir
millet, sosyal, iktisadi ve kültürel belli bir
seviyeye ulaşabilmiş ise ancak zararsız bir
şekilde işleyebilir. Atatürk tarafından or-
taya konulan temel prensiplerden sosyaliz-
min yolunu kapadığı anlamı çıkarılamaz.
Atatürk'ün ölümünden sonra, şahsî kitap-
lığında bulunan ve vasiyetnamesine göre
Cumhuriyet Halk Partisine bırakılan kitap-
ların listesini görebilmişim. Bu kitaplar
arasında bugün dünyanın bütün üniversite-
lerinde, listelik kapitalist ülkelerin üniver-
sitelerinde ciddi bilim adamları tarafından
tartışılmakta olan sosyalizme değinen hiç
bir eser yoktu. Şu halde Atatürk ancak o
günlerin şartlarına bağlı, o günlerin şart-
larının tâyin ettiği bir politika olayını red-
detmiş oluyordu. Yoksa, bilim yoluyla is-
patlanmış bir öğretiyi değil. Eğer Türkiye,
çağımızın değişik şartları altında sosyaliz-
min öğretilerinden faydalanabilirse, bu öğ-
reti Türk halkına millî istiklâl ve millî
sosyal özelliklerini feda etmeden iktisadi
ve kültürel gelişmelerini güvenlik altına
almalarını sağlarsa, Atatürk bile olsaydı, o
zamanki denemelerinin başarısı karşısında
bu yeni yola gitmekte asla tereddüt etmez-
di. Sosyalizm, hayata uygulanmış bir bilim-
dir ve Atatürk'ün Ankara Üniversitesinin
cephesine yazılı olan seçkin sözleri de:
«Hayatta en hakiki mürşit ilimdir» de-
mektedir.

ındaki konuşmalarımız sırasında, Ata-
türk'ün, içinde hristiyan ve müslümanla-
rın kardeş olarak birlikte yaşayacakları bir
devlet kurmayı tasarladığını gösteren 1920
tarihli bir vesikayı bana gösterdiğini hâlâ
hatırlıyorum. Ama Menderes ile birlikte,
Cumhurbaşkanı olarak, Eylül 1955 olayları-
nı hazırlayan politikayı yürütmekten de o
sorumluydu. Türk halkı, o politikanın so-
nuçlarının bugün bile zararlarını çekmekte-
dir.

ATATÜRK VE SOSYALİZM!

Bütün bunlara rağmen, Türkiye'nin
geleceği üzerine iyimserim. Atatürk, Tür-
kiye'nin iç ve dış politikasını her zaman
için kesin olarak tâyin eden geçerli ola-
bilecek bir yönetmelik bırakmadı. Ancak
yol gösterici, yön verici, kaçınılmaz temel
prensipleri koymakla yetindi. Atatürk, ge-
lecek nesillerin sosyal, iktisadi ve kültürel
gelişmeleri hazırlamak için kendi düşünce-

Bir geziden izlenimler:

ARAP DÜNYASI UYANIYOR MU?

XI- Cezayir kurtuluş savaşının nedenleri

Niyazi Berkes

OSMANLILIKTAN KALMA TOPRAK SİSTEMİ...

Cihat dönemi böylece bitiyor. Gerçi ondan sonra da yer yer Fransızlara karşı direnmeler, ayaklanmalar oluyor ama hiç biri teşkilatlı, süreli değil. Şimdi Fransızların Cezayir'in üstüne oturmaları dönemi başlıyor. Ve Birinci Cihan Savaşı sonrası yıllarına kadar ülkeyi ve hal kını gık dedirtmeyecek işleri becerme dönemi geliyor. Bu dediğim tarihten sonra başlayan kimıldanmaların, şikâyet ve tenkitlerin, nihayet perde perde artan kaynaşmaların, nihayet bıçağın kemige dayanmasının ve en sonunda okun yaydan fırlamasının nedenlerini anlamamız için, şimdiki tarihi bırakarak biraz işin coğrafyasına ve ekonomisine, özellikle toprağına bakalım. Bütün derinlerin kaynağı orada.

Cezayir ülkesi kıyıları boyunca güzel, verimli, Cezayir dışında yaptığım bir iki sefer, nefis bir toprak parçasıyla karşılaşılacağını gösteriyor. Ama bütün Cezayir böyle değil. Ülkenin altında yedisi sahra. Geri kalanın yarısı step. 1956 yılında nüfus 10 milyon. Çoğu deniz boyu olan ekilebilir topraklar açısından adam başına yarım hektardan az fazla toprak düşüyor. Sulanan yerler iyi mahsul verir, fakat kuru tarım yerlerinde mahsul fakir. Adam başına yarım hektarlık toprak asgari geçim seviyesi için bile yetersiz. Nüfus ta boyuna artar.

Bu durumdaki memlekete Fransızlar nüfus getirmeye başlamışlar. Daha 1846 da 100 bin Fransız yerleştirilmiş. Fakat, Fransa'dan getirilebilecek nüfus ta yetmemiş. İspanyol, İtalyan ve Maltızları da almışlar. Bunları kolayca Fransız vatandaşları da yapmışlar. 1830 da Müslüman olmayan nüfus, yüzde 2 oranında iken, 1927 de yüzde 13.7 ye kadar çıkmış. 1945 te Müslüman olmayan nüfus sayısı 1 milyon olmuş.

Muhacereti teşvik etmek için bunlara toprak veriliyor, resmi iskân bölgeleri açılıyor. Fakat toprak bol değil, içindekilere ancak yetecek kadar. Yerlileri belirli bölgelere sürerek, yerleşecek serbest toprak yaratmak gerekiyor. Cezayir'i kolonize etmek içinde karışlarına Osmanlı zamanından kalma toprak sistemi çıkıyor. Tunus dolayısıyla yazdığım gibi, burada da özel bir hukuk olan İslâm hukuku ile tüzel bir hukuk olan Osmanlı Kanun hukukunun kaynaşmasından doğma bir sistem var. Özel mülkiyet olmayan beylik veya mirî topraklarla vakıf veya burada habus denen topraklar var, bir de Arş denen aşiret toprakları. Bunların hiç biri özel mülk değil. Bir de özel mülk olan topraklar var.

•ÖZEL MÜLKİYET. UYGARLIĞI...

Sömürgeciliğin yapacağı şey işte bu sistemi yıkmak olacaktı. Avrupalıların iptidailik, barbarlık dedikleri bu. Fransız devriminden taze çıkmış Fransızlar için medenilik özel toprak mülkiyeti demek. Ve nerede Avrupalılar bu geleneksel sistemi bozabilmişlerse, oranın halkı hapı yutmuş olur. Fransızlar, Cezayir'de 1843 te ilk önce beylik ve habus toprakları müsadere ile kolları sıvadılar. Müsterek mülkiyet toprakları mahfûl ve sahihsiz ilân edildi. Geriye özel toprak mülkleri kalıyordu. 1863 te bir «Sénatus Consulte» ile özel toprak mülkiyetini genel ve esas olarak ilân ettiler. O zamanın şartları altında bunun anlamı, toprak sahiplerinin topraklarını satmalarını teşvikti. Bu sayede bir çok topraklar para sahibi Fransızların eline geçti. Çeşitli yollarla yerli halkın elinden çıkan topraklara orman, dere, maden, mer'a gibi yerleri de katarsak, Birinci

Cihan Savaşı arifesinde zaten toprakları kendilerine yetmeyen Cezayirîlerin elinden 8 - 9 milyon hektar toprak çıkmış.

Cezayir ihtilâlinin temel nedeni işte bu!

Ama, bu yalnız Cezayir'de olmuş bir şey değil. Sömürgeciliğin her gittiği yerde böyle ilmuştur. Asya ve Afrika'da kapitalizm öncesi toprak ekonomisi, köy geçim ekonomisine dayanır. Bu ülkelerin, tepedeki devletleri yıkılınca, veya etkisiz bir hale getirilince kapitalist ekonomi ile bu sistem burun burun geldiler. Bu toplumların üst yapısı yıkılınca, Batı uygarlığı bunların alt yapısına el attı. Bu karşılaşmadan çeşit sonuçlar çıktı. Fakat hepsini ikiye indirebiliriz: Biri, Hindistanda en iyi örneğini gördüğümüz şekil. Yani yeni bir çeşit ağalık, veya oradaki deyimle «zemindarı» sistemi. Bunda yerli sadece vergi yoluyla sömürülüyor köylü olduğu gibi kalıyor, daha doğrusu köylülüğün en tezekküş şekline gömülüyor. İkinci şekil, en iyi örneğini Endonezyada ve bir de şimdi Cezayirde gördüğüm şekil. Bunda köylü bir iyice topraktan soyuluyor; kapitalist çiftçi işletmelerinde ya kiracı, ya da irtat haline getiriliyor. Demek ki sömürgecilerde iki ekonomi karşı karşıya geliyor: Biri bir lokma bir hırka ekonomisi olan köylü ekonomisi, diğeri onun karşısında kapitalist usullere göre olan tarım işletmeciliği. Her yerde, ikinci birinciyi yutar. Topraklarını elinden alır. Eline beş on kuruş geçecek diye toprağını satan, ya da borcunu ödeyemediğinden toprağı mahkemece satılan adam, hanyayı konyayı ondan sonra anlamaya başlar.

Cezayirde de böyle oldu. 1849 dan itibaren köylü ayaklanmaları durmadan sürdü. Özellikle, Cezayir şehrinin doğu bölgesinde Fransızların Kabyle dediği Berber halkın isyanları 1849, 1850 yıllarında vahşet denecek şiddetli tedbirlerle bastırıldı. Aures dağıları yakıldı, yerle bir edildi. Köylünün hayvanları, toprakları müsadere edildi. Bölge halkına 60 milyon altın frank ceza kesildi. 180 bin tüfek müsadere edildi.

Fransızlar Cezayire nüfus getirirken buranın topraksızlaşan, işsizleşen nüfus fazlası da Fransa'ya işçi olarak akın etmeye başladı. Bir kapıdan Fransız giriyor, öbür kapıdan Cezayirli çıkıyor. Cezayir ihtilâlinde bunlar ve topraksızlaştırılmış veya dal a da topraksızlaşma tehlikesi karşısında bulunan köylü

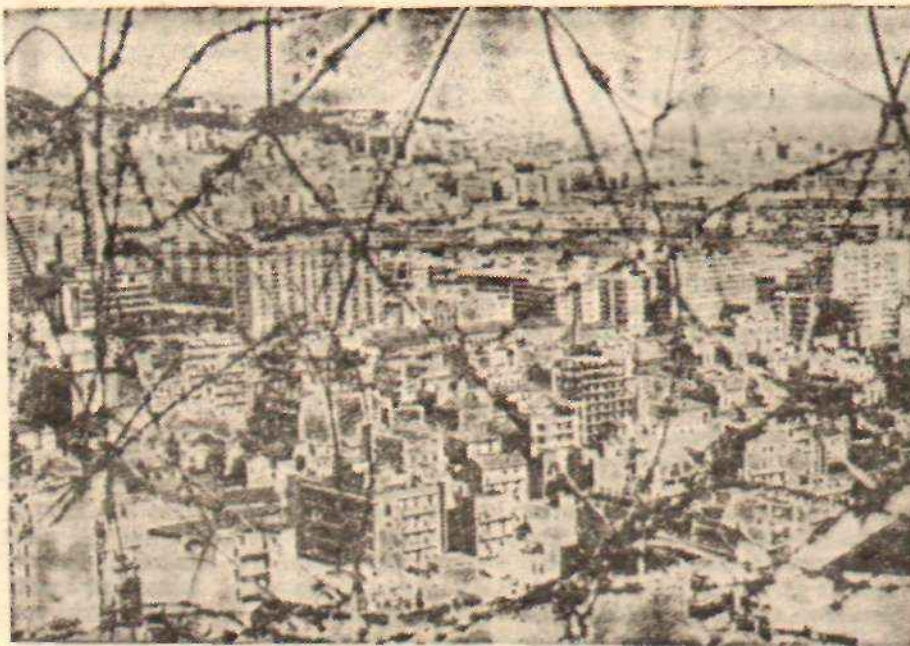
önemli rol oynadı. İhtilâlin toplumda böyle kökleri vardı.

İKİ TARAFLI SÖMÜRME!

Toprakta cereyan eden hikâyet bu: Cezayir köylüsü, kendi toprağında yabancıya irtat oluyor. Birazcık ayrıntıya gideceğim. Cezayir'e kolon olarak gelip yerleşen Fransızlara Cezayirîler «Kara - ayaklar» adını takmışlar. Galiba siyah çizme giymelerinden ötürü. Bunlar 1957 de 20 bin aile kazanmış. Zenginleri 12 bin aile, yani 45 bin kişi kadarmış. Daha da zengin olanlar 300 aile. En tepede de 10 - 12 aile. Bu sonuncular içinde yıllık geliri 1 milyon olan varmış. Bunların çoğu bağcılık ve şarapçılık içinde. Başlangıçta Avrupalıların yerleştirildiği yerlerde, ayrılan işletme toprakları dört - beş hektar olarak tesbit edilmiş. 1870 den sonra zengin şahıslar ve şirketler buraları satın alarak birleştiriyorlar. İhtilâlden önce toprak mülklerinin yüzde sekizi büyük kolonizasyon yatırımlarının elinde toplanmış. En büyük mülkler ya özel kişi veya şirket elinde. 1865 te kurulan Compagnie Algérienne'nin elinde Constantine bölgesinde 29 bin hektara yakın ve yekûn 44 milyon hektar toprak varmış.

Hükûmet, işletmelerin muvaffak olmasını sağlama amacıyla, bunlardan fazla vergi almıyor. Aynı zamanda, gerek özel kişiler, gerek şirketler önemli ölçüde vergi kaçırıyorlar. Vergi yükü müstehlike düşüyor ve vergi sistemi de progressif değil, regressive. Oran tepeye doğru artmıyor, dibe doğru artıyor. Fakir halk yıllık gelirinin yüzde 12 sini, zengin ise yıllık gelirinin yüzde 30 kadarını vergi olarak veriyor: Cezayir'in zırai mahsul değerinin yarısı, nüfusun yüzde 3 ünü teşkil eden Avrupalılar elinde kalıyor. Ancak az sayıda Müslüman elinde büyük toprak mülkiyeti var. Bunlar da en fakir ve verimsiz topraklarda. Çoğunluğun elindekiler 2 - 3 hektarlık mülkler. Geçim için asgari toprak miktarı 12 ½ hektarlık olduğundan Müslümanların çoğu bundan mahrumdur. Rene Dumontun '1949 da yaptığı inceleme göre, Müslümanların elindeki toprak mülklerinin yüzde 70'i normal köylü geçimine yeterli değildir. 600 bin aile, yani 3 milyondan fazla insan tamamiyle topraksızdır. Bunların çoğu «kara - ayaklar» in çiftliklerinde tarım proletaryası. 1956 da adam başına gelir. Hindistan ve Mısırdakinden bile düşük; yalnız Yemenden üstün.

İşte, parlak fasadın altındaki tablo. Tabii işler bundan ibaret değil. Cezayir köylüsü irtatlaşırken, birçok köy, kasa-ba, şehir menseli Cezayirîler Fransa'ya işçi olarak gidiyor. Bir yandan nüfus artışı baskısı devam ediyor. Fransız yazarları bu ülke ancak 2 - 3 milyon insan geçindirebilir, diyorlar. Toprak reformu veya endüstrileşme olursa buna çare bulunur diyecek olanın dili kesiliyor. Çünkü bunu ne Fransız endüstrileri, ne de Cezayir'in kolonları, ister. Birine ucuz işçi, ötekine bol irtat lazım. Fransaya yılda ortalama 100 bin kişi gidiyor; orada sürekli olarak 25 bin Cezayirli bulunuyor. İkinci Cihan Savaşından önceki yıllarda Cezayir, ölüm oranı dünyada en yüksek olan ülkelerden biri. Fransız Ordusu da epey Cezayirli harcamış. İkinci Cihan Savaşında Fransayı savunmak için bu ülke 65 bin ölü, 125 bin yaralı vermiş.

Cezayir şehrinin genel görünüşü.

•DİN DE DEĞİŞTİRSEN MÜZÜLMANSINI...

Topraklarını ve ekonomik özgürlüğünü kaybeden bir millet daha birçok şeyini kaybeder. Cezayirde bunların en kötülerini bir arada oldu. Cezayir, tarihini kaybetti. Siyasal bir antite olarak Cezayir diye bir şey kalmadı. Cezayir, dinini kaybetti. Halk marabutların eline teslim. Cezayir, dilini kaybetti; okullarda Fransızca okuyor. Cezayir ulusal kültürü denen şeyden yoksun. Geçmiş diye yalnız mezarlıklar kalmış. Cezayir bunların yerini yeni bir medeniyet de alamamış. Aldıkları bu sözünü ettikleri kültürel yabancılaşma ve soyulmayı daha da hızlandıracak çeşitten olmuş.

Evet, Cezayir Fransız medeniyetinden, bu verdiklerine karşılık olarak ne almıştı? Görünüşte çok şey, gerçekte pek az şey. Meselâ, 1865 te milliyet prensibinin şampiyonu üçüncü Napolyon zamanında bir plebisite bile lüzum görülmeden şipadak Fransaya ilhak edilmek suretiyle Fransız toprağı olmak şerefini kazandı. Fakat Cezayir halkı asla Fransız vatandaş olamadı. Öyle şartlar meydana geldi ki ne Fransız idaresi Cezayirîlerin Fransız vatandaş olması istiyor, ne de Cezayirli Fransız vatandaş olmanın risklerini göze alabiliyor. Fransızlar, Müslümanların şeriata tâbi olduklarını ileri sürerek onlara vatandaş statüsü vermediler. İnsan hakları ve insan eşitliğini ilân eden Fransa, özyurdunda lâikliği kabul eden Fransa bu meseleye Cezayir'de asla bir çözüm yolu bulamadı. Onun için Cezayirîler daima «müzülman» olarak kategorilendirildiler. Bu yüzden, ilk Cezayir milliyetçileri de kendilerine «müzülman» veya hiç değilse «müzülman nordafriken» diyorlardı. Fransız politikacıları, kolonlar, valiler, bürokratlar ve polis bunların «müzülman» ıhını meşrulaştıracak bir alay neden buldular. En yüzeyle olanı, şeriat saygısı. Biraz daha kabası bunların ancak en âdi işlere yarayacak bir irtat yapıma oldukları. Bunun biraz daha kibarcası kültüresiz, medeniyetsiz, cahil oldukları. Daha da medenicesi, bunların Fransız kültür ve medeniyetini dejenere etme tehlikesi. Fakat asıl gelecek şu: Müslümanlara vatandaşlık statüsü verilirse, ülkenin idaresinde söz sahibi olacaklar; Cezayirde tarımda ve Fransa'da endüstride sömürülecekler; kanunları ve bütçeyi kontrol edecekler; kolonlar ucuz ve bol irtat bulamayacaklar; hükûmet hizmetlerini daha geniş yığınlara vavacaklar.

Bundan kaçınmak için Fransızların yarım yüzyıl oynamadığı oyun, çevirmede dolap kalmadı. 1807 de başlayan Cezayirî Fransa içinde eritme veya kaynaştırma politikası gerçekte Müslümanları Batı veya Fransız uygarlığına alma politikası değil, Cezayir'i Fransız ekonomisi içine alma politikası idi. 1881 de yapılan Code de l'Indigenat ile durum kesinleşiyor. Yerlilik bir kere bir adamın alınma yapıtıktan sonra onu oradan hiç bir Cezayirli sökemez. Meselâ, 1903 de bir Müslüman katolik olmuş ve bununla kanununun hükümlerinden çıkarak vatandaşlık haklarını kazandığını iddia etmiş. Mahkeme, kanundaki Müslüman teriminin din terimi olmadığına hükmetmiş. Müslüman demek, Müslüman menseli yani yerli demektir; dini ister Muhammedi, ister İsevi, ister Musevi olsun, demis. Bu siyasetle, sömürge halkının dinine ve şeriatına saygılı hareket ettiklerini de gösteriyorlardı. Bu şartlar altında zaten Müslümanlar da kendilerini bir camia olarak tutanın din olduğuna hükmederek, ondan ayrılıp vatandaş olamıyorlardı. Anlaşılan olmak isteyenler de kabul edilmeyecekti.

MUHTAR BEY MÜSTEMLEKE VALİSİ İSTİYOR!

Bu durum, Cezayir Müslümanlarının Fransızların getirdiği uygarlığın dışında, yalnız onun yüklerini kaldıran, zararlarını çeken bir parya halka ne gibi avantajlar, hizmetler sağlıyordu?

1955 yılına ait rakamlardan öğreniyoruz ki, Fransızların maarifçiliği hakkında söylenen bunca lâkırdılara rağmen, 26.000 hükûmet memuriyetinden ancak 4.600 memuriyet, yani memurlukların ancak yüzde 17.5'i Cezayirîlere verilebilmişti. Cezayirîlerden yüksek seviyede hizmet beklenmediği gibi, onlara en basit ve aşağı seviyedeki hizmetler de verilmiş değildi. Meselâ, Cezayir şehri dışındaki yedi buçuk milyona yakın nüfusa hizmet sağlayanların sayısı 2.000

den az. Aures'in bazı bölgelerine 1945 yılına kadar tek doktor gitmemiş. Halkın sağlığı üfürükçü marabutların elinde. Halkın inançlarına saygı gösteriliyor ya!...

Meşhur Fransız maarifçiliği de pek parlak bir tablo göstermiyor. 1957 de hükümet okullarında ancak 317.000 çocuk vardı. Okul yaşındaki çocuk sayısı ise 2,5 milyon. Medeniyet taşıyıcısı Fransa, yalnız Cezayir'de 17 çocukta 13 üni okutabiliyor; taşrada 49 çocuktan ancak birine okul var. Bütün ülkede 2 milyon çocuk sokakta.

Bunlar üzerinde düşündüm hayli. Bu druumda Fransa'nın kültürü dediğimiz şey, Victor Hugo'su filanı ne ifade ediyor? Gene Fransızların kendilerinden bazı şaşırtıcı hakikatler de öğreniyoruz. Meselâ, işgal zamanından, 1834 te söz eden, general Valze o tarihte hemen hemen bütün Arapların okuma yazma bildiğini söylüyor. Dedikine göre, her köyde iki okul varmış. 1837 de yazan diğer bir general, d'Hauptoul, yalnız Constantine şehrinde 90 tane sıbyan okulu olduğunu söylüyor. Bunların 1.300-1.400 öğrencisi varmış, 1954 ün Cezayirinde ise, okur - yazar oranı yüzde 18. Mağsallah Fransız medeniyetini! Bir de bizim Tazimat döneminde bizde maarif islahatı yapmış diye bunlardan adam getirtirdik. Yapa yapa yaptıkları bir Galatasaray Lisesi açmak oldu. O da Fransız medeniyetinin citadeli olsun diye. Bunlar, bir ülkede millî eğitimin ne olduğunu, nasıl kurulacağını bilselerdi Cezayirde marifetlerini göstermeliydiler önce. Ama bizde Muhtar bey isminde ve bir şeybul - İslâm oğlu olan bir zat, Meşrutiyet döneminde Türkiye'yi islah etmek için çare olarak müstemele valiliği yapmış bir İngiliz veya Fransız getirtilmesini ciddi ciddi tavsiye ediyordu, ve ad vererek tavsiye ettiği zatlardan biri de Fransa'nın Cezayir Valisi idi. Ne salak insanlar geldi tarihimize? Avrupa kültürü almak iyi, hoş ama bazı kişileri ciddi çok salaklaştırıyor bu Muhtar bey gibi.

Evet, Fransızlar Cezayir'de bir Üniversite kurdular. Maalesef, rakamlar bu alanda da hiç parlaklık göstermiyor. 1953 te bu Üniversitenin 5.000 öğrencisinden ancak 300 tanesi «müslüman.» Buna karşılık, 1954 yılına ait bir rakama göre Fransadaki üniversitelerde 1.100 öğrenci var. Bunların çoğu çalışarak eğitimlerini kazanıyorlardı. Şimdi Cezayir Üniversitesinde Arap Edebiyatı profesörü olan ve İbn Khaldun üzerine konuşmakta olduğumuz gencin ceketinin bir kolu boş, sallanıyor; Fransa'da işçilik yapıp Üniversiteye giderken sağ kolunu makineye kaptırmıştı.

İSTANBUL'DAN MEDENİ CEZAYİR ŞEHRİ...

Peki, ya şu beğendiğim, İstanbul'dan daha medenî bulduğum Cezayir şehrine ne buyuracağız? Bu da mı Fransız uygarlık götürücülüğüne parlak bir katkı değil? Estağfurullah. Ama, şöyle durun bakalım, bu şehir bu ülkenin insanına neye mal olmuş, onu soralım. Koloni devletini kurmuş bu şehir. Cezayirli için değil. Cezayirli, Kasbah'da yaşıyor.

Avrupa'da ortaçağlarda yahudileri «ghetto» denen mahalelerde yaşamağa mecbur ederlerdi. Venedik'te bir tanesini gördüm. Akşam olunca yahudiler buraya toplanır, sabaha kadar dışarı çıkamazmış. Cezayirli de Fransızlar zamanında bu Cezayir şehrinde yaşamıyor; onun şimdi bir kenarına isbete eden, eskiden denize kadar inerken caddeler açmak için yıkılıp daha da ufalan, şehre limandan dönüp baktığınız zaman bir yüksük büyüklüğünde bir hapishane gibi gözükten Kasbah'da yaşıyorlardı. Sokaklarından ancak iki adam geçebilir yan yana. Evler üst üste; biri nerde birer, öteki nerede başlar belli değil. İçinde yaşayan kadın güneş yüzü görmez. Ve Kasbah'nın bir özelliği bereketli bir verem yuvası olması. Bugün bile Cezayir sokaklarında gördüğümüz kadınların önemli bir kısmı benizsiz, cılız.

Fakat, Müslümanın yaşamadığı bu şehrin taşıt, bakım vesair işlerinin masraflarının büyük bir oranı onun omuzlarında. Avrupa ekonomisinin gelişmesi, insanının refahtı için gerekli olan bu şehir, halk için bir yıkım. Bundan ötürü o, ilkel ve geri kalmayı yeğ buluyor. Ne yapın? Fransız çiftçisi bu maddi uygarlık sayesinde üretimini arttırıyor, bunun sayesinde azınlık çoğunluğun başına çullanabiliyor.

Cezayir'de görülen bu kara - ayak dolabının dönmesi için yalnız Cezayir halkının değil, Fransız halkının da sömürülmesi gerekir. Bunun inanılmaz misalinin Cezayirdeki meşhur şarapçılık ekonomisinde görürüz. Cezayir yılda yetiştirdiği şarabın ancak yüzde altıdan biraz fazlasını içerde harcıyor; geri kalanın üçte ikisi Fransa'ya giderek. Fakat Fransız şarapçılığını himaye için bunların büyük bir kısmı Fransa'da alkole çevrilmiş. Demek ki bu şarap üretiminin üçte ikisi kadarı şarap olarak heba ediliyor, lüzumsuz. Bunun masrafları da halka yükletiliyor. Fransa halkı da, sırf Cezayir'deki kolonlar zengin olsun diye kendisine lüzumlu olmayan bir mahsul uğruna, Cezayir'in kendi istihlak maddelerini Fransa'dan başka memleketlere isabet eden kısmının ceremesini çekiyor. Yani Cezayir'in ticaret açığının üçte ikisini ödüyor. Fakat lüzumsuz israf bununla da kalmıyor. Cezayir topraklarının büyük bir kısmı, ne Müslüman Cezayirlilerin, ne de şarap müstahsili Fransa'nın ihtiyacı olmayan bir maddenin tarımına hasrediliyor. Bu topraklar, halkın ekmeğinden çalışmıyor. Demek ki bir sınıfın tüketim ihtiyaçları ve zengin olması için kimsenin ihtiyacı olmayan, ülkenin yiyecek üretimini gücünü düşüren bir tarım üretiminde direniliyor. İhtimal ki tarihte de böyle olmuştur. Akdeniz havzasının şarap üretiminin, nüfus ve yiyecek maddeleri kaynaklarına göre ekonomisi incelenmemiştir. Akdenizin Doğu ve Güneyinde bulunan Müslümanların şarap yasağının kökleri, belki de, bu ekonomik meselededir.

Ticaret bakımından da Cezayir'e muhtaç olan Fransa değil, Fransa'ya muhtaç olan Cezayir'dir. Yani Fransa sır tında bir yük taşıyor. Cezayir dış ticaretinin dörtte üçü Fransa ile olduğu halde, Cezayir Fransa'nın dış ticaretinde ancak ellide bir yer tutuyor. Bir çok ihtiyaçlarını başka yerlerden daha ucuza sağlayabilirken bu hakka malik değil. Demek ki bu sömürgecinin zararlarını hem Cezayir'in müstehlik halkı çekecek, hem de Fransa'nın müstehlik halkı. Çünkü Cezayir meselesini tayin eden politikanın esası, Fransız mamulleri için Cezayir'in pazar olma hacmi değil, bazı Fransızların oradaki yatırımlarının hacmidir.

Peki, nasıl oluyor da bu kadar ekonomik saçmalıklar, bu kadar kültürel bağırsızlıklar göz göre göre işleniyor bu kadar medenî bir millet tarafından? Bu nedeni milletin gerek kendisi, gerek sömürgeleri sermaye çıkarına göre ağzını açan politikacılar, şoven bürokratlar, din dar ve müteassıp generaller, korkunç bir ırk haline gelen kara-ayaklar'ın gangster teşkilatı ile yürütüldüğü için. Bu zebekenin yıllar boyu Cezayir halkına vatandaşlık hakkı vermemek için bu kadar dolaplar çevirmesi, ülkenin ekonomisini dar zümrelerin çıkarları için çarçur etme amacındandır.

Cezayir halkı ve aydınları arasında, daha sonra anlatacağım uyanma başlarken kendini gösteren baskılar karşısında da bu insanlar kolay kolay yola gelmediler; oyun ve hilelere devam ettiler. Meselâ, az çok bir siyasi ve hukuki me-

denilik alâmetli göstermek zarureti ile bir assamble, şehirlerde de belediye meclisleri kuruldu. Assambleye seçilecek 60 üye için seçmenler iki kategoriye ayrıldı. Birincisine kadın-erkek yarım milyon kişi dahil. Bunlar Avrupalı. İkincisi, 65 bin kişiye şamil müslümanlar. Fakat bunların yalnız erkekleri oy kullanabilir. Ashında ikinci kategoriye bir milyondan fazla seçmen dahil, fakat ancak Fransız kültürü alan 65 bin kişisi alıyıyor. Kadınlar oy kullanmadığından bunların yarısı da ziyan oluyor. Böylece, yüzde 18 azınlıkla yüzde 82 çoğunluk 60 assamble üyesi ve Fransız parlamentosuna on beşer üye seçiyor. Halbuki, gerçek nüfusa göre, bu ülkenin parlamentoda dört kat fazla mebusu olması gerekti.

Fransızlar ancak 1947 de nihayet Müslümanlara vatandaş statüsü verdiler; fakat bunu veren kanun 58 adet madde ile oy hakkını kullanma üzerine o kadar çok kısıtlamalar koydu ki gerçekte vatandaş olarak oy kullanan sayısı son derece azaldı. Zaten bunların yüzde 80'i köylerde. Oralarda sandıklar istendiği gibi hazırlanıyor. Assambledeki mebusların oyları, Avrupalı mebuslarla genel vali arasındaki daimi beraberlik sayesinde (yola gelmeyen namuslu valiler

tutunamıyor» hemen hemen hiçe iniyor. Onun için halk ta bunlara «Beni Oui-oui» adını takmış (yani evet-efen dimciler kabilesi). Belediye meclislerinde ise üyelik oranı, bölgenin nüfusu ne olursa olsun, 3 müslümana karşı 5 Avrupalı. Bu meclislere üye olanların da halkla bir ilişkisi kalmıyordu. Bunlar en çok idare, kaza ve din mensupları arasından seçilmiş.

İşte, bu gibi usullerle en son zamanlara kadar ülkenin halkı kendilerinin idaresinde de irade hakkına sahip olmaktan yoksunlaştırılmış oluyordular. Bütün bunlardan, sonra bu adamların nasıl me selâ Osmanlı idaresini, yazılarında alaya alabildiklerine insan şaşar. Hâlâ bugün Air France, yolculara verdiği prospektüslerde Türk idaresini oppression ve decadence olarak nasıl tanımlar sıklıkla? Medeniyetlerine rağmen, bu «decadent» Türklerden daha iyisini mi yaptılar? Hindistandaki yüzyıllık İngiliz idaresi, Tanzimat döneminde Osmanlı idaresinin Türkiye'de yaptığından daha fazlasını ve daha iyisini yapamamıştır. Gözlerimle gördüm. Geriye bıraktığı, İngiliz medeniyetinin yüz karasıdır. Ama, Yeni Delhi gibi, Cezayir gibi şehirler bırakmışlar, kimin için?

ŞİDDETLİ

BAS

AĞRILARINA KARŞI

GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

REKLAMINIZI GAZETE VE DERGİLERLE DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük:
Cagaloğlu, Türkocacı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon: 27 66 00 - 27 66 01
Telex adresi: BASINKURUMU

BİR İBRET VESİKASI MUSTAFA KEMAL VE EMPERYALİZM

EROL ULUBELEN, Arizona'dan yazıyor

«Documents on British Foreign Policy 1919-39» adlı kitabın 4. cildinden, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu pek çok soruna da ışık tutucu belgeleri kamu oyunun dikkatine sunmaya devam edelim:

KÜRT MESELESİNİN YARATILIŞI

10 Haziran 1919, Amiral Sir A. Calthorpe'dan Lord Curzon'a: «Binbaşı Noel, Kürt Şefleri ile görüş birliğine varırsa, bundan büyük faydalar sağlayacağını umuyor. Bunlar İstanbul'da Abdülkadir ve Bedir Han ile daha az meşhur bazı kimselerdir. Bunlar şüphe çekmemek için, Noel'den ayrı olarak Kürt bölgelerine döneceklerdir. Türkler, Sulh Konferansına Kürtlerin de gelmesinden endişe ediyorlar. Kürtler henüz Mustafa Kemale karşı ayaklanmadı ama, Noel bunu temin edebileceğinden emin. (S. 678, Vesika No. 451)

21 Temmuz 1919, Mr. Hohler'den Sir F. Tilley'e:

«... Benim problemim Kürtler. Noel Bağdattan buraya geldi, çok iyi bir insan ve çok kudretli birisi. Fakat o da, bir kısım bağnaz Kürtlerin peygamberi olmak istiyor. Kürtler gibi kimse yoktur, onlar tam asil diyor. Kürtler hiç Ermeni öldürmediler, aksine onları korudular, ama Ermeniler Kürtleri öldürdüklerini görüyor. Korkarım ki Noel, bir Kürt Lawrence'i olabilir. Mezopotamya şimdi bizim olacağına göre, ona Kuzey dağlarında bir Kürdistan kurdurup bu bölgenin savunmasını böylece sağlayabiliriz. Abdülkadir ve onun gibilerle konuştum. Kürdistanı dönüp nüfuzlarını kullanmaları mı istedim. Onları etkilemek için, biz de Türklerle hile yapıyoruz diye belki beş defa tekrarlamak mecburiyetinde kaldım. Maama fih Kürtlere fazla itimat edilmez. Majestelerin hükümetinin amacı, Türkleri azami derecede zayıflatmak olduğuna göre, Kürtleri bu şekilde harekete geçirmek fena plan değil. (S. 693, Vesika No. 464)

«... Kürt partisinde aktif rol alan tanınmış Kürtler: Şeyh Said Abdülkadir Efendi (Başkan), Mevlânazade Rifat Bey (Gazeteci), Emin Bey (Edirne Adliyesinde memur). Bunlar, Wilson prensiplerine göre hak

iddia ediyorlar» (S. 695, Vesika No. 464'e ek.)

29 Temmuz 1919, Amiral Sir A. Calthorpe'dan Lord Curzon'a: «... Beyazıt ve Karakilise'de on bin Kürt, Ermenilere karşı ayaklandı. Biz şimdi çok garip bir durumdayız, bu uzak bölgelerdeki kuvvetlere karşı bir şey yapamayız. Sulh şartları müslümanların çok aleyhine olduğu için, onlar da Ermenilere karşı ayaklandı.»

(S. 704, Vesika No. 469).

19 Ağustos, Amiral Webb'den Lord Curzon'a: «... Amerika (Trabzon ve Erzurum'u da içine alacak bir Ermenistanı himaye edecek, geri kalan dört vilayeti de bir Kürt devleti olarak İngilterenin himayesine bırakıyor. Ben Amerikan misyonerlerinin tehlikeli hareketlerinden korkuyorum. Zira Ermenistandaki misyonerler, din tesirinde kalarak, buradaki halkın çoğunluğunu teşkil eden Müslümanlara kötü davranacaklardır.» (S. 735, Vesika No. 492)

27 Ağustos 1919, Mr. Hohler'den Mr. Kerr'e:

«... Kürtlerin ve Ermenilerin durumu beni hiç ilgilendirmez. Kürt meselesine verdiğimiz önem, Mezopotamya bakımından dır. Diğer taraftan Wilson beni korkutuyor, alanları devamlı olarak hâta yapıyor. Noel'e gelince fanatizmin biri. Kürdistan ve Ermenistan hudutlarının kesin olmadığında sizinle aynı fikirdeyim.» (S. 742, Vesika No. 498).

İngiliz Yüksek Komisyonunun telgrafı:

«... Kürt meselesi, Mezopotamya'da tatminkâr bir sınır içindir. Şerif Paşanın konferansta Kürtleri temsil etmek arzusu, ciddiye alınmaz. (S. 743, Vesika No. 498).

27 Eylül 1919, Albay Meinerzhagen'den Lord Curzon'a: «... Noel gayet tehlikeli bir şekilde Türk aleyhtarı ve Kürt taraftarı bir propaganda yürütmektedir. (S. 792, Vesika No. 523).

10 Ekim 1919, Harbord tarafından:

«... İstanbul'dan Mardine kadar bütün bölgeleri gezdik. Milliyetçi hareketin amacı, Türklüğün şerefini kurtarmaktır. Türkiye hastalık ve savaşlardan nüfusunun yüzde 20 sini kaybet-

miştir. Yerlerinden çıkartılan Ermeniler, yavaş yavaş ve hiç bir korku duymadan yerlerine dönmüşler. Bütün seyahatimiz boyunca, Türklerin Ermenileri öldürmek istediklerine dair bir alamet görmedik. Ermeniler, Kürtler ve Tatarlar arasındaki düşmanlık, eski zayıf idareler yüzündendir. Ermenistanda görüldüğü gibi bazı insanlar, gelecek hakkında bizi şüpheye düşürdük, çoğunlukla çürümüş insanlar.

Üç ay önce, Ermenilerin tek bir adam kalmayınca kadar kesildiğini duymuştuk. Halbuki hiç biri ölmedi. Zaten ben bu katliamı her zaman şüphe ile karşılamıştım. Fransızlar, Türkiye'yi mandaları altına almak için dünyanın şüphesiz Türklerin üstüne çekmek istiyorlardı.» (S. 817, Vesika No. 548'e ikinci ek.)

15 Ekimden 1919, Amerikan Radyosu konuşmasından:

«... Mustafa Kemal bana dedi ki: Bizim Hükümetimiz, yabancı hile ve müdahaleleri ile zayıflatılmıştır. İngiliz sermavesi Türkiye'yi mahvediyor. Biz İngiltere'deki Türk Dostları Cemiyeti eski başkanının (Adil Bey) 10 bin Sterlin, Konya Valisinin 200 bin Sterlin ve belki de Ankara Valisinin de aynı miktar para aldığını biliyoruz.» (S. 826, Vesika No. 549)

KONYA EŞRAFININ UTANÇ BELGESİ

28 Ekim 1919, 27 köyün eşrafından İngiliz Yüksek Komiserinin aldığı mektup:

«... Milliye adı altında bir grup, müslüman ve hristiyanları öldürüyor, hayvanlarımızı elimizden alıyor, telgraf hatlarımızı kesiyor, bizim sizlere haber vermemizi önüyor. Bizim hükümetimiz zayıf olduğu için, Kuvayı Milliye'yi ezemez. Bu hususta İngiliz hükümetinin yardım elini uzatması için yalvarıyoruz. Aşağıdaki köylerin eşrafı tarafından imzalanmıştır.

Soğucak, Kovanklık, Pabuççu, Hacı Yunuslar, Dumlulu, Karabayır, Hulular, Seyit, Giret, Bekle, Sat, Yalnızca, Kiraz, Elma Ağaç, Bey Bahin, Fakirtepesi, Ekitse, Sarıca, Akçapınar, Ahırılı, Güncügün, Aliçerçi, Karaca, Farma, Sorkom, Mervestili.» (S. 917, Vesika No. 613).

4 Aralık 1919, Mr. Ryan'dan rapor:

«... Resit Paşa ile Kürt meselesini görüştüm. Albay Noel'in Mezopotamya'yı ziyaretinin yanlış yorumladığını söyledim. Majestelerin hükümetinin Kürt meselesinde büyük menfaatleri bulunduğunun doğru olduğunu, fakat bunun sadece Mezopotamya'yı korumak için olduğunu söyledim.

Diyarbakır'daki Türk memurların Bedir Han'ı, hatta Albay Noel'i bile tevkif etmesinin kötü bir şey olduğunu, Albay Noel'in Kürt propagandası yapmadığını, Bedir Han'ın da ona klavuzluk ettiğini, o bölgelere sulh ve sükun getirmek için gittiklerini söyledim.» (S. 921, Vesika No. 616).

9 Aralık 1919, Amiral F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

«... Mr. Hohler, Kürt meselesi hakkında Kürt başkanı olan Şeyh Said Abdülkadir Paşa ile görüşti. Kürtler bütün ümitlerini İngiliz hükümetine bağlamış durumdadır. Bu ara Mustafa Kemal, gittikçe tehlikeli olmaya başlıyor. Büyük Devletler, Mustafa Kemale karşı Kürtleri kullanmak için her parayı ödemeye hazır.» (S. 925, Vesika No. 620).

23 Aralık 1919, Türk meselesi hakkında üçüncü toplantı:

«... Kürt kabileleri İngiliz - Fransız kontrolü altında olacak. Kürdistan'da hiç bir suretle Türk bırakılmayacak. Bir Kürt devleti mi, yoksa bir küçük Kürt eyaleti mi kurulacağı düşünülecek. Ermenilere Amerikalılar kana-

ÇUKUROVA'DA TOPRAK TEMERKÜZÜ

Yakın geçmişteki endüstri gelişmesi, esas itibarıyla tarım kesimindeki önemli gelişmeye bağlanabilir. 1940 dan itibaren Çukurova'nın münbit topraklarından daha büyük fayda sağlamak amacıyla devam edegelen sulama çabaları, 1955 yılından itibaren verimini göstermeye başlamıştır. Son on yıl içinde ekilen alan miktarı artışı, çok ed'li olmasına karşılık tarım üretimi yıllık ortalama yüzde 6,5 civarında artmıştır. Bu gelişme, makine ve sulamaya bağlanabilir.

Sulama ile tarımda yüksek değerli malların üretimine doğru bir yönelime vardır.

1954-1962 döneminde Çukurova'da verimli ekim alanındaki değişiklikler, aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Yıllar	1954 (Hektar)	1962 (Hektar)	Artış (Yüzde)
Hububat	443.442	529.211	88
Bakliyat	13.714	17.020	24
Sıval Bitkiler	387.156	452.819	16
Meyvalar	34.715	86.815	150
Sebzeler	(+)	93.134	—

(+) 1954 yılı ekilişi bulunmamıştır.

Son 10 yılda arazi kullanışındaki değişim, arazi mülkiyeti ve işletme büyüklüğündeki değişim izlenmiştir. 1952'de Çukurova tarım arazisinin yüzde 52'si kırsal alandan geçen aile sayısının yüzde 8'sinin elindeyken bugün arazinin yüzde 60'dan fazlası yüzde 2 ailenin elindedir. İşletme büyüklüklerinde de aynı oranda bir eğilim vardır. Kapitalizmin temerküz kanunu, Çukurova'da insafsızca işlemektedir.

Aşağıdaki tablo, Çukurova bölgesinde çiftçi aileleri sayısını ve işletme büyüklükleri dağılımını vermektedir:

Çiftlik Genişliği	Bu genişlikteki çiftliklere sahip aileler		Ailelerin Nisbeti yüzde	
(Dekar)	S a y ı s ı		1952	1962
	1952	1962		
1—50	64.200	92.006	53	61
51—200	29.400	43.621	26	29
201—500	12.000	13.010	11	8
500'den fazla	10.200	2.675	8	2

Bu eğilimi teknolojik gelişmeye ve makinalaşmanın verdiği zorunluluğa bağlamak mümkündür. Ancak gelir dağılışı, ürün düzeni ve dolayısıyla şehirleşme zorunlulukları üzerinde büyük etkili olan bu meselenin tedavi edilemeyecek bir problem haline gelmesini beklemeyen çözümlemesi şarttır.

hyla silah temin edilecek.» (S. 966, Vesika No. 633).

11 Ocak 1920, Mr. Vansittart'tan Lord Curzon'a:

«... Türkiye ile yapılacak sulh anlaşması dört esas ihtiva eder. d — Ermenistan: Anadolu'ya dağılmış 500 bin Ermeni ile Amerika, İstanbul ve İran ile Rus yadaki Ermenistanda mevcut 1,5 milyon Ermeniden Büyük Ermeni kralığı teşkil edilecektir. En büyük zorluk, Ermenistanda hiç bir yerde Ermenilerin çoğunlukta olmamasıdır. Hakiki bir seçim yapılsa, çoğunluk daima Ermenilere düşman olanlarda kalacaktır. Hakikat ve mantık, Trabzon'dan Adanaya kadar uzanan Büyük Ermenistan rüyasına karşıdır. Dünyanın dört bucağına dağılmış bir kaç yüz bin Ermeni, buralara dönmek için yerlerini ve işlerini bırakırlar mı? Bunlara sarfedilecek paradan çok daha mühim mesele, enerjik bir Türk topluluğu karşısında savaşçı buralarını elde etmek imkânını bulamazlar. Ermenilerin kendilerine güveni yoktur. Bu problem ancak ve güçlükle Amerika ve Cemiyeti Akvam tarafından çözülebilir.» (S. 1016, Vesika No. 658).

ARAPLARA OYNANAN İNGİLİZ OYUNUNDAN ÖRNEKLER

21 Eylül 1919, Emir Faysal'dan Lloyd George'a: «1 — Halifeye karşı bizzat savaşan Arapların aleyhine olarak İngiliz ve Fransızlar karar almaktadırlar. 2 — Araplar hiç bir surette, hiç bir hata ve cinayet kabul etmezler. 3 — 1916 da yapılan gizli anlaşma, Arapları ilgilendirmez... Otelik, bütün bu gizli anlaşma-

ları iptal edeceğinizi söylediniz.» (S. 406, Vesika No. 286).

«Mekke Şerifi Hüseyin, 1915-1916'da İngilizlerle bir anlaşma yaptı. Ayrıca, 2 Kasım 1917 de de Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması için bir beyanname yayınladı (Balfour Beyannamesi). Ayrıca Türklerle karşı Araplar, Şerif Hüseyin vasıtasıyla silahlılandı. (Aynı eser, S. 241).

31 Ağustos 1919, Emir Faysal'ın mektubu:

«Bütün müslümanların gözleri İngiltereye dikilmiştir. Türk Müslüman İmparatorluğunun yıkılmasında esas kuvvet olan Araplar, şimdi mükafatlarının ne olacağını bilmek istiyorlar. Babam İngilizlerin vaatlerine inanarak Türklerle karşı savaştı. Şayet, isteklerimiz yerine getirilmezse, sizlere karşı da savaşırız.

Halifelik ve mukaddes yerlerimiz, Allahın izni ve Türkler diye biri vardır. Açıkça İngilizlerle beraber olduğumuzu ve in sayesinde bütün kaldı. Şimdi müslümanların içersinde El Hüseyin Bin Ali (Hicaz Kralı) gilizlerin mukaddes yerleminin koruyucusu olduğunu söylüyor. Şimdi bu adam İngiltere aleyhine de dönebilir...» (S. 388, Vesika No. 278).

20 Aralık 1919, Earl Derdy'den Lord Curzon'a:

«... Fransanın Ermenistan, Anadolu, Arabistan ve Suriye üzerindeki menfaatlerine İngiltere artık mani olmamalıdır. Faysal komedisi çok ileri gitmiştir. Faysal, bize ve Suriyelilere göre bir hıptır. İngiltere tarafından yaratılan göpten bir adamdır. Bir sıfatı ve tesiri yoktur. Şayet İngiltere bu adama bir krallık vermek istiyorsa, Bağdatı versin...» (S. 490, Vesika No. 337).

Halk düşmanlarını her yerde çileden çıkaran eser

BÜYÜK İHANET

YAZAN: ALBERT KAHN

Belgeleriyle Amerikan toplumunun içyüzü...

Politika kulislerinde, büyük sermaye çevrelerinde dönen dolaplar... İlerici örgütlere, sendikalara ve emekçi halkın öz-emellerine yapılan baskılar...

— Amerikan adaleti'nin yüzkarası: «Sacco ve Vanzetti Davası.»

— «Tatlı kârlar» getiren iğrenç bir meslek: Grev kırıcılık.

— Amerika'nın göbeğinde bağımsız faşist bir devlet: FORD İMPARATORLUĞU.

— Henry Wallace ve «İlerici Parti»nin trajik sonu.

— Wall Street kodamanları Roosevelt'i nasıl devirecekti?

— Amerika'yı kaplayan isteri dalgası: Zenci düşmanlığı.

Ve Amerika üzerine daha bilmediğimiz nice sorunlar...

HÜR YAYINEVİ

Genel Dağıtım: Kitap Dağıtım Merkezi P.K. 269 — İstanbul (YÖN: 162)

Gecekondu'dan gündüzkondu'ya

Celâl Erikan

(Emekli General)

Köyden Kente nüfus kayması öteden beri, ama belirsiz olarak yapıldı ve gecekonduya her yerde rastlanırdı. 50 yıl önce İstanbul'da Yıldızla Mecidiyeköy arasında adı «Teneke Mahallesi» olan bir gecekondu bölgesi vardı. Gittikçe belirlenen hareket İkinci Dünya Savaşından sonra başlıca bir şekle bürünerek «Kente akın» halini aldı. Çünkü Türkiye nüfusunun yüzde 74,7 si artık tarımdan geçinmez oldu ve kendiliğinden akma yönü buldu. Köyden göçenlere ev sahibi olmada önder çıkmadığından yerleşmelerini kendileri yaptılar. Bunların çoğu zanaat işçisi. Ama aralarında memur ve öğretmen var. Akım, yalnızca Türkiye'ye özgü değildir. Hatıâ Amerika Birleşik Devletlerinde de «Squatting houses» adıyla var. Sorun, konut ihtiyacının devlet denetimi dışında ya da ona rağmen giderilmesi sonucudur. Nüfus hareketine bir çare bulunmadıkça gecekondu ihtiyacına da bir çare bulunamaz. Ta ki bu ihtiyaç sürekli olarak ve kökten, sosyal konutlarla - isterseniz gündüz - konutlarla diyelim - giderilebilsin.

I. SORUNUN ÇAPU...

Sorunun çapı sanıldığından, tepeden bakınca görüldüğünden daha büyüktür. Mecliste görüşülmekte olan Gecekondu Kanunu tasarısı da, görüşmelerde konuşan sözcüler de çok azı dışarda tutulursa- sorunu anlamamış durumdadırlar. Ve işe kentlerin çirkinlikten kurtarılması gözüyle bakmaktadırlar. Oysa yerleşme genel sorunun çerçevesinde görülmelidir. Yani nüfus artışından, yapıların eskilerinin yenilenmeleri geçirenden, afetlerden ve önceden yapılmış gecekondu- ların yıkılma ihtiyacından doğan. İhtiyaç olan konutlar aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir. (Birinci Beş Yıl Kalkınma Planı Tablo 343 ve 344 ün birleştirilmesi ile.)

Yıllar	Köyde Toplam İhtiyaç	Kentte Toplam İhtiyaç	Genel Toplam
1962	104484	118743	223777
1963	106484	128725	235209
1967	113184	170552	283736
1975	129184	226527	355711

Bu çizelgenin içinde kentlerdeki gecekondu yıkımı ihtiyacı olan 12000 konut katılmıştır. Buna karşı: a. Orman içi köylerinin boşaltılması ya da seyrektilmesi dolayısıyla kaydırılacak 2 Milyona yakın nüfus yoktur. Orman kenar köylerinin 4 Milyona yakın nüfusu, 5500 ev tutarında gezeci aşiretler, dış göçmenler hesabına katılmıştır. 20 yılda artacak 30 milyon insanın yerleştirilmesi gerekecektir - ki 5.200.000 konut edecektir. (1966 Kalkınma Planı S - 527).

II. GECEKONDU YAPIMINDA ETMENLERİ...

Bu etmenlerin başlıcalarından birisi, köyden gelen göçmenin geldiği yerde olduğu gibi iyi kötü bir yurt, bir imkân sahibi olması isteğidir. Toprağa ve yurda bağlılık dış ülkelere gitmiş olanlarımızın oralarda emeklilik ya da ihtiyarlık sigortası süresini bitirdikten sonra Anadolu'ya dönmelerinde görülür. İkinci etmen ahlaktan ve aile düşüncesinden gelir. Göçmen ilk fırsatta ailesini getirir. Üçüncü etmen iktisat

yolundan gelir. Kentteki ev kırsal, hemen tümüyle köyden gelmiş gecekondu adayına ağır gelir. İşte bu nedenler bu insanları yalnızca olsa, sağlık koşullarından yoksun da olsa bir ev sahibi olmağa iter. Eğer elinden tutulmamışsa o, kentin güzelliğini, planını bir tarafa bırakarak bir şey yapar. Bu da gecekondu olur. Sürekli olarak nüfus hareketini, bu hareket sonucunda yeni bir yere geleceğin ev bark ihtiyacını tanıır, onlara kolaylık gösterirsek yani sağlığa ve zevke uygun sosyal (halk) konut yapısını geliştirir, gecekondu dâvasını çözümlenmiş oluruz. Bunun dışında sıvama sakınımlarla çözümlünü bulduğunuz iş bir süre sonra yine karşınıza çıkacaktır.

III. GECEKONDU KANUNUNUN GETİRDİKLERİ...

Meclis Geçici Komisyonunun, görüşmelere temel alınan tasarısı kaplam bakımından yukarıki satırlarda belirttiğimiz gibi olmaktadır. Kanunun ereği şöyle dizilmiştir. «Mevcut gecekondu- ların tasfiyesi, ıslahı, ıslah olunmayacakların hukukileştirilmesi, çeşitli kamu hizmet ve tesislerinden faydalanır hale getirilmesi ve yeniden gecekondu yapımının kesin olarak önlenmesi...» «Bu meselenin istenilen şekilde ve süratle çözümü...» Altını çizdiğimiz parçayı şu hale getirelimiz: «Yapılmışlarla ihtiyaçlara göre yapılması gerekeceklerin nüfus hareketleri oranında halk konutları haline getirilmesi.» biçimine sokulmalıdır. Böylece dâvaya parmak basmış olursunuz.

Tasarıda gecekonduların Belediye hizmetlerine katılma payı üzerindeki 22. madde, arsa bedeli tayıni için 24. madde, banka kredisi için 13. ve 25. maddeler hiç de sosyal değildir.

Nitekim tasarıya göre: Tasfiye bölgesi diye değerlendirilecekler yıktırılacak. Belediye arsalarındaki başka yerde arsa verilecek. Özel kişi arsalarında evi yıkılacakların başına Dünya da yıkılacak onlara arsa bile verilmeyecek. Yıkılmasına gidilecek tasfiye bölgelerinin seçilmesinde Belediyelerin sömürmeleri ne yer verilmemeli ve karşı gecekonduculuk hareketi diyebileceğimiz «gecekonducuları uzaklara atıp yerlerinden Belediye kazanç sağlama» biçimi alınmalıdır. Tasfiye bölgelerini seçerken 5 - 10 yıl sonrası. hattâ 1977 (15 yıllık plan dönemi) hesapla tutulmalıdır. Böyle düşünüldünce tasfiye bölgelerinin çok sınırlı sayıda olacakları ortaya çıkar ki bu, kişiler ve Belediyelerce o çapta emek ve para tutumu demek olacaktır.

IV. KİMİ PRATİK SAKINILARI...

Sorun, Türkiye yerleşmesi çapında genişliğine incelenmeli ama küçük, her ihtiyaç sahibinin az parayla ev sahibi olmasını sağlayacak kerte de ayrıntı-

lı düşünülmelidir. Bu sakınlar şu biçimde özetlenebilir. Çok ucuz arsa, parasız hazır yapı planı sağlanması, Belediyece yapı yerinde görevlendirilen kontrol mühendisliği gibi teknik yardım, yapı gereçlerinin seçiminin serbest tutulması, harçsız ve kolay verilen konut ruhsatı.

Gerek gecekondu tasfiyesinde evsiz kalanlara gerek halk tipi ev yapacaklara bu kolaylıklar gösterilmeli ve yapılarının metrekaresi yüz lira dolayına düşürülmelidir. (Beş yıllık plan S - 543). Şimdiki halde büyük kentlerde metrekare maliyeti ev yapımında 206, Arapman yapı- mında 315 lira göstermektedir. (1964 Kalkınma Planı S - 225). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (S. 367) konut maliyeti yüzdesini şöyle veriyor: Yüzde 26 yapı gereci, 53 işçilik, 7 akaryakıt ve 14 hizmet. Gecekonducuya da halk konutu yaptıran her kişi bunların herbirini oldukça düşürmelidir. Şöyle ki:

ARSA:

Gecekondu ve genel olarak sosyal konut durumunda halka kolay arsa sağlanmalıdır. Hazine verileceklerle arsa işi Belediyeler için bir gelir kaynağı sayılmamalıdır. Hele şimdiki gecekondu bölgelerinden tasfiyeye bağli olacak konut sahiplerinin, çıkacak kanunun uygulanması vesilesiyle iyice yerlerdeki arsalarından kâr edilmesine ya da bunun politik baskı etmeni olarak kullanılmasına izin verilmemelidir. Arsaya gecekondu ve bundan sonra düşünmemiz gereken halk konutları için bir kapış. Devletin ahp bir süre sonra olduğu gibi ya da yapılacak evle satılmaları yolları açılmama lı; bunun için de arsaların satılmaları yerine itifa hakkı tanınmalı, çok ucuz kira sistemleri konulmalı ve arsa spekülasyonu kesinlikle önlenmelidir. İleri kapitalist ülkeler dahi, arsa meselesine, kamulaştırmadan başka çözüm yolu bulabilmiş değildir.

KREDİ:

Gecekondu tasfiye bölgesine düşenler başta kredi önceliğine mutlak sahip olmalı. Halk konutu yapacaklara da bu yol elverişli tutulmalıdır.

HİZMET:

Belediye hizmetleri başta ve dolayısı elverişli düşünülmelidir. Belediyelerin iştirak payı diye para aldıktan sonra su, kubur yolağı yani kanalizasyon işlerinde olduğu gibi işlerin yapılmasını halka bırakması açık gözllüğüne, gecekonducular için olsun izin verilmemelidir. Olurlu yönü bulunarak bundan gecekonducular bağışlanmalıdır. Şimdiye dek gösteremediğimiz kentçiliği (şehirciliği) gecekonducular vesilesiyle olsun göstersek, ne mutlu! Böylece ne halka ne de belediyelere iki kez harcama kapısı açılmaz. Bununla yol, kanal yeraltı elektrik, su, telefon yollarının bir kezde baştan yapılmasını Kastediyoruz.

PLANLAR:

Çeşit çeşit, Belediyelere çizilmiş, hesapları türlü gereçlere göre yapılmış, pul parası karşılığında elde etmeye ve kullanılmaya hazır olmalıdır. Gecekondu sahibinin ve gelecekteki halk konutu yaptıracak ya da kendi yapacak olanın o yerde belirli bir süredir iş tutmuş olduğu bir ikamet tezkeresiyle belgelenmelidir. Herhalde Mimarlık Kamununun zırhına bürünmüş mimarlar- dan insafsızların elinden bu insanlar korunmalıdır. Gecekonducuya başvurmanın en önemli etmeninin bu öge olduğu unutulmamalıdır.

KONTROL MÜHENDİSİ:

Gecekonducuya ve halka teknik öğüt vermek, yardım etmek ve örnek olmak için halk yerleşme

Philadelphia'da yayınlanan The Evening and Sunday Bulletin gazetesinin muhabiri Paul Grimes, T.M.T.F. İkinci Başkanı Cavit Savcı ile bir mülakat yapmıştır. Aşağıda bu mülakattan bazı pasajları bulacaksınız.

Gençlik ne düşünüyor?

Soru — İç ve dış meseleler hakkında görüşleriniz ve gençliğin memleket meseleleriyle ilgili çalışmalarının nedenlerini, ne gibi çalışmalar yapıldığını açık- lar mısınız?

Cevap — Cumhuriyetimizin kurucusu ve ülkemizin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması yolunda temel ilkeler olduğuna inan- dığımız devrimlerin yapıcısı büyük önderimizin «Yoksul ulus- ların kurtuluş mücadelesini destekliyor ve benimsiyoruz» sö- zü ile «Yurtta sulh, cihanda sulh» parolası, çalışmalarımızın temel felsefesini teşkil eder. As- lında az gelişmiş bir ülkede genç- liğin bağımsız bir politika ile baskı unsuru olarak memleket meselelerini etkileyici mahiyette çalışmalar yapması gerekir. Biz ona inanıyoruz ve kabul edyo- ruz ki, dünya üzerinde yeni yeni ve eski sömürgecilik metodu- rıyla sömürülerek geri bırakılmış ve geliştirilmemiş ülkeler var- dır. Bunlardan biri de Türkiye'dir.

Soru — Petrol konusunda al- tı ile yedi sene kadar önce Pa- kistanda'da böyle bir durum ol- muştı. Pakistanlılar bizim ara- zimizde petrol vardır diye işlet- me yetkisini Amerikalılardan alarak Ruslara vermişlerdir ve hâlâ oradan petrol çıkarılmamış- tır.

Cevap — Biz kendi petrolü- müzümüzü kendimiz işletelim diyo- ruz, Ruslar gelsin işletsin demi- yoruz. Kaldı ki bu imkân da sahibiz. Esasen T.P.A.O.'nun bilimsel çalışmaları ile yabancı- ların elinde bulunan toprakları- mızda petrol olduğu kesinlik- le ispat edilmiştir.

Soru — Tahmin ederim Ame- rikan petrol şirketlerinin Türki- ye ile ilişkilerini kesmesini isti- yorsunuz. Bu durum Uluslar- arası işbirliği konusunda bazı mahzurlar yaratmaz mı?

Cevap — Amerika ile işbirli- ği yapacağız diye ille petrolleri- mizi ve diğer yeraltı servetlerimi- zi sömürmemiz mi gerekir? U- luslararası işbirliğinin de esasen beynelmîlî bak hukuk prensip- lerine dayanması gerekir. Soru- rım size: Amerika bunca yıldır dostumuz, memleketimizin sana- yileşmesi yolunda ne gibi yar- dımlarda bulunmuştur Türkiye'- ye?

Soru — Duyduğum kadarı ile Ereğli Demir Çelik Fabrikaları-

CAVIT SAVCI

na bir çok Amerikan özel şir- ketlerinin yatırımları varmış. Ay- rıca orduya silah yardımında da bulunuyor Amerika Devleti.

Cevap — Ereğli Demir - Çe- liğin kapital yüzdesinin büyük kısmı devletindir. Ancak huku- ken özel sermayedarlar daha çok söz sahibidir. Amerika'nın Tür- kiye'ye silah yardımı yaptığını kabul ediyoruz, Ancak yardım olarak verdiği silahları kullanma- mız gerektiği zaman -Benden izinsiz olmaz- diyor. İşte size yardım şekli...

Soru — Bazı konularda Ame- rika'yı ben de tenkit ederim. Es- asen Amerika'yı da müdafaa etmiyorum. Dış politikadaki gö- rüşünüz nedir?

Cevap — Siyasî ve iktisadi bakımdan bağımsızlık mücade- si yapan ulusların politikalarını benimsiyoruz. Uluslararası iş- birliğinde ülkelerin ne siyasî ne de iktisadi bağımsızlıklarına za- rar gelmemesi esas teşkil etmeli- dir. Esasen zengin bir ülke ile fakir bir ülke iktisadi işbirliğin- de bulunuyorsa eşitlik değil den- ge prensibi esas alınmalıdır. Örneğin yılda kişi başına düşen ulusal geliri 6800 dolar olan A- merika ile yıllık ortalama ulusal geliri 200 dolar bile olmayan memleketimiz arasındaki işbir- liği, iktisadi bağımsızlıklarımıza zarar getirmeyecek şekilde olma- lıdır.

ÖZET:

Yazımızı bitirirken dikkatleri şu noktalara bir daha çekmek istiyoruz.

● Gecekondu sorunu sosyal bir sorundur. Ve her sosyal so- runda olduğu gibi insan sevgisi- ni gerektirir. İnsan sevgisi taşı- mayan bir kimse, bir iktidar hat- tâ iktidarlar bu davayı sonuçlan- dıramazlar.

● Gecekondu sorunu genel yerleşme konusuyla birlikte ince- lenmelidir. Tek ve ayrı bir açıdan görülmemelidir. Sorun, Türkiye- nin yerleşme yanı iskan dâvası içinde ele alınmalıdır.

● Gecekondu sorunu az gelirlik; ama bundan da çok Türk'ün mekâna ve toprağa bağ- lılığı, bir yurt edinme içgüdüsü- nün sonucudur. Buna saygı gös- termeli ki yasa ve düzenli - ni- zam-lere saygı görelim ve gece- konduculuk yerine sürekli bir gündüzkonduculuk kuralım.

«Böyle gelmiş, böyle gitmez»

Nedir anı? Geçmişe bir bakış; herhangi bir olayın çağrışımlarıyla insan belleğinin inanılmaz derinliklerinde bir raslantı dolması. Nasıl anı? Bugünü bir bakımdan değerlendirmede her insanın başvurduğu kişisel bir deneyler toplamı. Niçin anı? Yaşanan günlerin getirdiği yeni durumlarda, onun eski köklerini, ilk nedenlerini arama çabası: «Hâtıralar da kuşlar gibidir - Dal isterler konacak.»

Ne zaman anı? Çok kere bugünü yitirmenin acı pişmanlığıyla döndülen bir eski pınar: «Bize bir zevk-i tahattur kaldı - Şu sönen, gölgelenen dünyada.» — Gel gör ki sular batıya meyleder - Çağınız başlıyor ey hâtıralar ev hâtıralar. — «Kâmil-dir o insan ki yaşar hâtıralarla.»

Kim yazar anı? Mutlu karşılaşmalarla büyük kişilerin yanına sokulmuş, bazı imkân raslantılarıyla önemli olayların içine karışmış, düğüm yerlerinin çevresinde yaşamış, sonradan söyleyecekleri ortak bir merakın büyütecinde değerlendirilecek, kendilerini odak noktası sayan kişiler.

Ne şekilde anı? Hep o büyük olayla çevresinde yaşamış önemli kişinin bütün ayrıntılarına, gizli özelliklerine göz dikmiş, neredeyse biraz da şantaj kokan sırlı bir bilgiçlik edası, yer yer kasıtlı suskunluklarla. Kendini silen bir tanıklık iddiası, noktalamaya işaretlerinden bile yardım uman bir çok anlamlilikle... İşte bu nitelikleriyle anı edebiyatı, bana hep yazı türlerinin en yapayı, en zorakisi, en az içten, en eksik doğru olanı görünmüştür. Rousseau İtirafı gibi gerektiğinden daha açıkça cessus örnekleri olsa bile. Hele tarih değeri taşıyan belge niteliğindeki anılara her zaman kuşkuyla bakmışımdır. İnsanın, içinde yaşadığı olayları o anda değerlendiremediğine inandığım için: Ne yazmıştı Louis XVI. anı defterine: «14 Temmuz 1789: Hiç bir şey yok.»

Sonradan hikâye, roman, tiyatro olur anı. Uzun yıllar yaratıcısının içinde mayalana mayalana, arınıp damıtılarak, ayıklanıp özenerek. Hele ilk romanlar; hep bir otobiyografi malzemesiyle depdolu, ilk kullanımın cömertliğiyle tıkkız, «bunu da anlatmalıyım» diye diye yoğunlaşmış, yalnız kahramanın adının değiştirildiği o güzel acemilikler.

Anı türü yok değil edebiyatımızda. Evliya Çelebi Seyahatnamesiyle, Sefaretnâme ve vak'anüvis tarihleri hep bir ayıklanmış anılar toplamı. Ama yazık ki Bâbürrnâme dışında günü gününe yazılmış çok bir şey yok elimizde. Olanların hepsini Günlük Özel Sayısında toplamıştı Türk Dili Dergisi. Ötekiler, ya politik olaylar içinde temize çıkma dileğiyle düzenlenmiş «önemli adam hâtıraları», ya bşlük pörçük dönemler dikkatli. Tarih önemleri için okunan politika anılarını bir yana koyarsak ne kalır elimizde: Sözlük stralanışıyla Türkün Ateşle İmtihani (Halide Edip Adıvar), Babamdan Hâtıralar, Babamın Arkadaşları (Sa-

met Ağaoglu), Gecelerim, Fala-ka, Muharrir - Şair - Edip... (Ahmet Rasim), Şair Dostları (Oktay Akbal), Zeytinyağı (Fahri Rıfkı Atay), Asmahmescit, İntermezzo (Fikret Adil), Mavi Sürgün (Halikarnas Balıkcısı), Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşkləri, Yahya Kemal'e Veda (Abdülhak Şinasi Hisar), Zoraki Diplomat, Vatan Yolunda (Yakup Kadri Karaosmanoğlu), romanlaşmış ilk iki cilt Baba Evi, Avare Yıllar (Orhan Kemal), Zalimane bir İdam Hükmi (Ebubekir Hazım Tepeyran), Kırk Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hikâye (Halit Ziya Uşaklıgil), Atatürk'ü Özleyiş (Ruşen Efşref Unaydın), Edebi Hâtıralar (Hüseyin Cahit Yalçın). Bunların içinde çocukluklarına eğilen birkaç kişinin eserine bugünkü konunun özelliğiyle ayrıca bakabiliriz: Mor Salkımlı Ev, (Halide Edip Adıvar, Defter-i A'mâl (Ziya Paşa), Ömer'in Çocukluğu (Muallim Naci), Anamın Kitabı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu).

Bütün bu giriş, Aziz Nesin'in son kitabı «Böyle Gelmiş, Böyle Gitmez» için (Otobiyografi, 1. Cilt, 448 sayfa, 15 lira, Düşün Yayınevi, 1966 İstanbul). Bütün

AZİZ NESİN

bu giriş de, böyle bir kitabı sunup tanıtmaya dileğindeki bir yazının, övgü ve değerlendirmesi için söyleyeceği yargılara sadece küçük bir başlangıç. Çünkü benzerlerinden tamamen başka, daha eşi yazılmamış, düşünülmemiş özgünlükteki bu ilginç kitap, görünümlerindeki sade yalınlığın derinliğinde inanılmaz bir hazine değerini getirmektedir.

Önce kapaktan başlayalım. Ne düşünmüş Said Maden bilemem ama bir mağma derinliğinden dal budak salarak yükselen mavi bir çatlak; kara ve kırmızı bir yeraltı cehenneminden fıskıran, sonra da dalında çiçekler açan bir kurtuluş yolu.. O yokluklar, dar günler, savaş yetimlikleri, hastalıklar ve ölümler dünyasından, o kimbilir nice değerli ışığa çıkarmadan yutmuş savaş - mübareke - savaş - darlık Hades'inden bu ışıktı, zaferli, sanatlı günlere, bu inançlı, umutlu, kavgalı kişilere gelen yol hence ancak böyle gösterilebilir. Arkadaşlar, ağır, aydınlık, duru bir portrenin derinliği var. Renkli fotoğrafın insan çehresinde yakalayıp gösterebildiği herşey; okurken sık sık kitabı kapatıp bakma arzusunun, o olayların, o yüklerin getirdiği çizgileri aramak dileğini duyacağınız yazarın resmi. İşte dost kitaplarından birinin dış yüzü böyle.

Gelelim içindekilere: «Anılarımın büyük değil, küçük önemi bile olmadığını biliyorum: Ama içinizden herhangi birinin yaşamı olarak, yaşadığımız toplumu ve çağı yansıtmaya bakımından belki ilginizi çeker umuduyla, anılarımı yalnızız dolansız anlatıyorum sizlere.» (9)

«Böyle Gelmiş Böyle Gitmez» in; bir kişinin yaşantısında gerçekten bütün bir çağla ortamı canlandıran bu çocukluk yıllarının anılarının ilk başkallığı burada. Hiçbir önemli kişi, büyük olay, unutulmaz çevre yok küçük Nusret'in İtfarında. Ne var ki onun bakışının önemi, büyük ve unutulmaz kılıyor herşeyi; birkaç yerde - sadece adları bile anılmış olsa da - çevresindeki büyükleri. «Şerefli kubbeler iklimi Marmarayla Boğaz - Üzerlerinde bulutsuz ve bitmeyen bir yaz» demişti Yahya Kemal, «Kendi Gök Kubbemiz» adlı şiir dünyasında. Aziz Nesin'in kırk yıl öncesine bakan dikkati, o on on iki yaşındaki Nusret'in dolaylarında ne varsa, ne bulunmuşsa, ne yaşamışsa hepsini çıkarıp koymuş ortaya. Sanırım gerçekçi bir gözle hayatımızı yaşadığımız asıl «Kendi Gök Kubbemiz» işte o süslüz, gösterişsiz, ama mayalı ve özülü, yerli ve bizden olan dün yadır O dünyanın iplik uçlarını yakalayınca elimizdeki kumaşın bilmecesi yok artık.

Anadolunun birbirine yaklaşmaz gibi görünen iki ayrı noktasından, hiç yadırgamadığımız yollarla gelmiş o anneyle babanın yuvasında neler olup bitmez ki. Evin en küçük eşyasına bile sinen o aile hayatının özellikleriyle sürdürülmüş kara günlerde yalnızlıklar, hastalıklar, ölümler, ayrılıklar, yangınlar, yoksulluklar, mutluluklar, döller, niyetler, amaçlar, dostluklar, yarımlaşmalar, komşular, sokak arkadaşlıkları, okul raslantıları, tavuklar, horozlar, ramazanlar, bayramlar, ikramlar, misafirlikler, dayaklar, korkular, terbiyeler, aşklar, amaçlar, mezarlar, türküler, masallar, tekkeler, camiler, fesler, şapkalar... bilerek karmakarışık yazdığım bütün bu hayat dönemleri; hepimizin bildiği, yaşadığı, kişiliğindeki değerini unutarak yitirdiği, artık bir daha hatırlamadığı, hele kat değıştirenlerin büsbütün hatırlamamak istedikleri, artık hikâye ve romanlarda bile rastlamadığımız sayısız küçük ayrıntı... İnsanı nerelerden alıp nerelere götürüyor acaba? Aziz Nesin'in çocukluk anılarını, birçok yerlerini hem yeniden okuyarak hem etrafımdakilere dinleterek tekrar tekrar karıştırdığım günler boyunca kendimi de düşünmüş oldum bildiğim günden beri. Siz de öyle olacaksınız; her sayfada bir tanış insan, her adımda bir ortak der, her mutlulukta paylaşılmış bir zevk, her olayda kendi yaşantınızın da önemli ama unutulmuş bir yanını bularak kitaba sarılacaksınız yeniden.

Necati Cumalı yıllar evvel «Yalnızlık öldürdü beni - Işığını gözlerimin önce - Yüreğimin sevincini - Yalnızlık, aşkımlı, bevesimi, gücümü, kuvvetimi... — Saymayın güldüklerimi - Saymayın Sevdiklerimi - Bilin doymadım ben - Ne aşka ne dostluğa - Vurun yalnızlığa» demişti bir şiirinde. (Güneş Çizgisi). Aziz Nesin, küçük Nusret'in yaşamını bize anlattıktan sonra - tam da annesinin öldüğü ve her isteğinin yapılacağı çocuk sevgisiyle bilerek bir salkım üzüm istediği... babasının da asmanın kıskanç, iri damarlı yaprağından büyük bir salkımı koparıp verdiği - o ilk sona geliyor. Bakın iki anlayış arasındaki ayrılığa: «Sö-nüp dolaşıyorum çamların arasında kendi yalnızlığım ile: beni bütün yaşamımda hiç yalnız, hiç tek başıma bırakmayacak olan, en iyi dostum yalnızlığım. Beni bir başımayken de kalabalık eden yalnızlığım; her birakılmışlığım, her yıkılmışlığım elmden tufan yalnızlığım... Ne şaşılacak şey ağlamıyorum da, bir damla yaş yok gözümde, kas-katı ve üstelik de rahatım...» (440)

Bir insanın oluşumu; bilinç altına yığılmış nice baskının altında ezildikten, içgüdülerinin

yönünde savrulduktan, nice darlıkla sıkıntının içinde bilindikten sonra bencil değil özgeçili bir ülkü yolunda böyle sağlıklı ve dürüstcesine direnmek.. Nusret'in on iki yaşına kadar ki yaşantısında işte bu şaşılacak bir-kim var. «Böyle Gelmiş Böyle Gitmez», geçmişine sadık bir bilincin, bir hâtıra defterinin tanıklığına bile başvurmadan, kendi sevgi ve duygu köklerine içtenlikle eğilişi; edebiyatımızın anı türünde, böylesine kesinlikle yazılmamış en olgun örneği. Kendi hesabıma bu kitaptan taşan sevgi, duygu, mutluluk ve insanca direnişin altında onu okumaktan doğan hayranlıkla yorumum.

İlk bayramlık (15), Koz helvası (30 - 33), Anneler dayak yer (44 - 45), Araba tıngır mıngır (90 - 91), Kamçı altında çıkılacak bu yokuş (127 - 130), Hastahane de ögle yemekleri (156 - 157), Defneçilik (211), Anılarım üstüne (234 - 235), Niçin yazdım (239), Et (245), Boş

çekenler (310 - 311), Çorap yamaları (351), Enver ağabey (347), Baba kokusu (408), Sanatçı horoz (381), Dikiş Makinesi (438), Sınıfımın yazarıymı (446) bu sade ve yalın büyüklük içinde belki bana daha yakın bir duygulukla güçlü bir etki getirdiler.

«Böyle Gelmiş Böyle Gitmez», «Ne harabî, ne harabatıyım - Kökü mazide olan âtiyim» örneği, Birinci Dünya Savaşı yıllarından bugüne kadar yaşamış bir kuşağın ve onun ardından gelenlerin en gerçek, en büyük anı toplamıdır; edebiyatımız için de yepyeni bir şey. Değeri zamanla daha iyi anlaşılacak ve devamı hemen temenol edilecek doğru bir çalışma. Cumhuriyet, Akşam, Milliyet gibi büyük fikir gazetelerinin, en yaygın okuyucu yığınına en güzel ve etkili şekilde hitap ettiğinde hiç tereddüt etmeden, devamını takip etmek istiycekleri bir eserin güzel başlangıcı. Okuyun muhakkak.

Aşık İhsani, «Yazacağım» adlı kitabının toplattırılmasından sonra, bu kitapta 142. madde suçu işlediği iddiasıyla tevkif edildi. Fikir suçlarında, mahkûmiyet kararı olmaksızın tevkif yoluna gidilmesi meselesi, bu olayla bir defa daha dikkatleri üstünde topladı. Aşağıda, Aşık İhsani ile tevkifinden önce yapılmış bir konuşmayı okuyacaksınız.

AŞIK İHSANİ İLE BİR KONUŞMA

Nurettin Çakın

Soru: Bize kısaca kendinizden söz eder misiniz?

Cevap: Anamın anlattığına göre, 1930 yılında Diyarbakır'ın fakir bir mahallesinde açmışım evrene gözlerimi. Henüz iki yaşında iken babamı kaybettim. Ağalar babamı taşlarla ezdiler. Bir takım haksızlıkları, o sıralar bir doğu gezisine çıkmış bulunan büyük Atatürk'e iletmek için yollara düşen babamı, ağanın paralı adamları, yolda taşlarla öldürdüler. Anamla beraber ortada kaldık. Sonra anam sağda solda çamaşırcılık yaparak, sunun bunun kirlilerini temizliyerek bizi aç komadı. Yalnız, ağanın öldürttüğü bir babanın çocuğu olduğum için beni de rahat bırakmıyorlardı. Henüz pek küçük yaşta iken bile, ağa tarafından afazoz edildim. 13 yaşına dek bir şeyhe mürid oldum. Bana gene baskı yapmaya başladılar. Dayanamadım şehri bırakarak dağlara düştüm. Bu arada Güllüşah'a da aşık olmuşum. Elime sazımı alarak Nemrut Dağı eteklerine çekildim, çaldım, okudum, yazdım... Güllüşah'a ulaşabilmek için çok çaba gösterdim. Sonra Güllüşahı dağdan şehre inerek nihâladım. Ağalar bana gene baskı yapmaya başladılar. Aldım Güllüşahı yanıma «Diyarı gurbete» düştük. Anadolu'yu, baştanbaşa gezdik, Pakistan'a, Hindistan'a dek gittik. En sonunda gelerek başkente yerleştik. İşte şimdi buradayım.

Soru: Şiirlerinize aşkla, sevdâ ile başladınız. Sonraları toplumcu şiirler yayımlamaya başladınız. Bu nasıl oldu? Böyle bir ihtiyacı niçin, nasıl duyduunuz?

Cevap: Gerçekten ilk şiirlerim tüm aşk, sevdâ, ayrılık üzerine yazılmıştır. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi küçüklüğümüz de pek çok okuduğum Karacaoğlan'ın etkisi, ikincisi de sonradan gö-rerek aşık olduğum şimdiki eşim Güllüşah. Güllüşah, benim eşimdir. İşte bu iki neden, beni başlangıçta aşk şiirleri yazmaya sürükledi. O zamanlar Kaygusuz Abdal'ı, Hatay'lı, Yunus'u okuma olanağı yoktu. Sonraları halkın içinden gelmiş, halkın sorunlarını bilen bir insan olarak, mutlu azınlığı gördüm. Ve de görür görmez % 80 ni fakir olan bir ulusun fakir bir ferdi olarak, ulus ile mutlu azınlık arasındaki büyük çelişkiyi sezinledim. Belleğimde, kimileri neden zengin, kimileri neden fakir? diye düşündüm, ve bu beni toplumcu olmaya yöneltti. Tüm toplum üzerine yazmaya başladım.

Halkın içinden kopup gelmiş insanların, halkın sorunlarına sırt çevirmesi bizi yaralıyor. Ben şuna inanıyorum ki, her adım atışımızda, ulusumuzun, halkımızın gerçeklerini göz önüne alamazsak kurtuluş yolu yoktur. Bizim gibi, geri kalmış bir toplumda vatanını sevenlerin toplumcu olmaları artık bir zorunluk olmuştur. Bu toplumculuk yolu aydınlık sabahlara giden yoldur. Bu yolu görmiyenler, yahut bile bile bu yola gelmek istemiyenler bakalım bu fakir, cahil ulusu ne zamana değin aldatabileceklerdir? Bana öyle geliyor ki bu ulusu aldatanlara bu ulusun indireceği şamar korkunç olacaktır. Daha ne diyeyim?

«KADİR AMCA», «ŞADİ BABA»YI ANLATIYOR

A. Kadir

«Burada şunu ilâve etmek isterim ki, bugün General Frankonun' İspanyası hariç, hiç bir memlekette, bahse konu makale gibi bir yazı dava mevzuu olamaz.»

Pietro NENNI

(İtalyan Eski Başbakanı)

Bizim Şadi mahkûm oldu. 25 yıl devlet memurluğu yapan beş çocuk babası, elli yaşını aşkın Şadi Akkılıç, altı yıl üç ay hapis yatacak. Bir günlük gazetenin açtığı bir yarışmaya katıldı Şadi, bir yazı gönderdi gazeteyle. «Bu memleketi kurtarsa kurtarsa sosyalizm kurtarır» dedi. Sen misin bunu diyen? Ondan burdan ihbar mektupları yağdı Savcılığa. Savcılık el koydu Şadi'nin yazısına. Sorgusundan sonra tevkif edildi. Bir yıl yakın tutuklu kaldı. Sonra beraat etti, çıktı hapisten.

Ama bu sefer savcılık Yargıtay'a başvurdu. Yargıtay da bu beraat kararını bozdu. Bu bozma kararı karşısında Şadi'yi beraat ettirmiş olan mahkeme «Ben bu dâvaya bakmam» dedi, çekildi. Bu sefer dâvaya başka mahkeme baktı. Şadi oradan da beraat kararı aldı. Savcılık gene durmadı. Dâva dosyası Genel Kurula gitti, orası Şadi'nin 142 nci maddeye göre cezalandırılmasını istedi. Mahkeme de bu karara uymak zorunda kaldı, Şadi'ye verdi cezası.

Şadi bizim Şadi altı yıl, üç ay hapis yatarak. Kolay iş değil bu. Hala ailesinden sonra, hele buanca yıl, beş evlâdından nasıl duyuracağız, onları nasıl okutacağız, bu yükle altından nasıl kalkacağım diye diye, oflaya oflaya saçını sakalını ağarttıktan sonra. Ama o, buna da dayanacak. Biliyorum, dayanacak.

And en kötüsü,

Bilerek bilmeyerek,

Hapishaneyi insanın kendi içinde taşıması...

Şadi de, bizim kuşağın çoğu insanları gibi, iyi bir gün görmez. Tam otuz iki yıllık dostumdur benim o. 1935 yılındanberi Kuleli Askeri Lisesinden, sonra Harp Okulundan, Subay çıkarmaya çok az kalmışken, okuldaki fahişelerin ihbarı üzerine mahkemeye verildik, mahkemeden sonra ben hapishaneye düştüm, o alaya çıkarıldı. Ben hapiste yatarken o Dersim dağlarında askerlik yaptı. O İstanbul'a geldikten sonra ben askere gittim, askerlik yaptım er olarak, iki yıl, sürgün alaylarında, Çorum'larda, Diyarbakır'larda.

Sonra Şadi İstanbul'da Belediyeye girdi, memur oldu. İnci-bunde birçok talipiler arasında birinci geldi. Evlenme işinde çok hımaratı davranmıştı. Daha üsede-yken evlenmişti bugünkü eşyle. İki de kızı olmuştu. Ben askerden dönünce Hukuk Fakültesine girdim. Hem Fakülteye devam ediyor, hem gazetelerde muhabbîlik yapıyordum. (Hâlâ kurulumadım bu muhabbîlikten bu gidişle kurtulamıyacağım da galiba). Şadi'lere sık sık giderdim. O zamanlar Karagömrük'te Kurdağa mahallesinde babadan kalma bahçeli küçük bir evde otu-

★

KISA FİLMLER GÖSTERİSİ

Ankara II. Kısa Filmler Festivalinde derece kazanan filmler, Sinematek Derneği tarafından Kervan Sinemasında gösterilecektir. Herkese açık olan gösteriler, 11 Haziran Cumartesi günü saat 18.30 ve 21.15'te, 12 Haziran Pazar günü de saat 21.15'te tekrarlanacaktır.

rurlardı (sonra o ev bedavaya satıldı gitti). Bahçede ağaçların altında yemek yedik, ağaçlardan armut, mürdüm eriği koparırdık, kuyuya sallandırır soğuturduk onları. Buz gibi olurdu armutlarla mürdüm. Şadi'nin çocukları çevremizde dolayırlardı. Saçları her vakit taralı, temizpak çocuklardılar. Bugün biri doktor oldu, biri hâkim. Hapishane türükleri çağırırdık çoğu zaman bahçede.

Onlara gittim mi benim adım «Kadir Amca» ydı. Şadi'nin çocukları bir yana, Şadi bile bana «Kadir Amca» derdi evde, hattâ Şadinin rah'metli anası bile...

Boş zamanlarımızda, oraya yakın «Molla Murat» kütüphanesine gider, daha çok İktisadî, sosyal kitaplar okurduk. Önümüzde kitaplar, defterler, habire notlar alır, bir şeyler öğrenmeye çalışırdık. Sonra da boyuna münakaşa ederdik Şadi'yle. Bitmez tükenmez münakaşalarımız illallah deditmiştik hem Şadi'nin evindekilere, hem bizim evdekilere.

İkinci Dünya Savaşı sırasında da etmek vesikaya binince, çok etmek yiyen Şadi, gereğince etmek bulamıyordu, zaten terayaşın, etin falan yulmuş gördüğümüz

evi, benim bir türlü aklım almazdı, düşünemezdim bile. İmreniyordum onun evlilik hayatına gene de. Uzun yıllar kimse-siz, tek başıma kaldığım için olacak, imrenirdim. Baskısız bir evdi Şadi'nin evi, rahat bir evdi bana göre. Hiç kimse hiç kim-seden korkmuyordu Ortaokula giden kızları, ilk kula giden oğ-lu, daha küçükler, Şadi, Şadi'nin eşi, eşinin anası, Şadi'nin anası, hepsi, herkes rahatça, aklına gel diği gibi konuşurdu daracık evin içinde. Şadi, bunların ortasında erkek sesini yükseltirdi boynuna, ama kimse kendisinden kork-sun istemezdi, herkes konuş-sun, düşündüğünü söylesin ister-di. Konuşmayı sevdiği kadar, dinlemeyi de severdi bizim Şa-di. Bütün bu hâyı hüy içinde ki-taplar edindir, vakit bulur, okur-du. Her vakit yanında taşıdığı kocaman çantasının içinde, ev-rakları arasında, yemek kabı ile yanyana, okunmaya hazır bir ki-tap bulunurdu.

1950 lere doğru, başı çok dar-da kalmış olacak ki, «Yahu, ba-na Bâbü'lî'de bir iş bulun!» de-meye başladı. Bir müddet Ak-şam, Tan, Dünya gazetelerinde muhabbîlik yaptı. Böylece, kı-sa bir zaman da olsa, bizim yo-kuşun havasını almış oldu.

Biz de bir gün dünya evine girdik, çoluk çocuğa karıştık. Şadi İstanbul'un bir yakasında, ben İstanbul'un öbür yakasında yıllarca yuvarlandık durduk. Bazan o beni aradı, bazan ben onu aradım. Bazan da uzun zaman ne o beni aradı, ne ben onu aradım. Son yıllarda ara sıra, ayda bir falan, buluşur olmuştuk. Çoluk Boğaz'a gidiyor, ke-se-mize uygun bir yerde oturu-yor, bir iki saat dertleşiyorduk. Bir seferinde o çekiyordu mas-

ŞADİ AKKILIÇ

Etmek vesikaya bindiği yıllarda saygıtlar...

A. KADİR

devam ediyordu. En son gidişim, altı yıl üç aya mahkûm ol-duğu günden iki hafta kadar önceydi. Yeniköy'de bir yerde oturmuştuk, Deniz kenarındaydı bu yer. Hiç akhna getirmiyordu içeri gireceğini, ben de hiç um-muyordum.

İkide bir karşıyı gösteriyordu bana o gün. aPaşabahçe'yi gösteriyordu. Ve diyordu ki: — Yedi sekiz ay var tekaütlü-güme. Alacağım ikramiye ile şu karşıda, bayırda gecekondu gibi bir şey yaptıracağım, ağaçlar arasında. Kitaplarımı başbaşa. Ohhh... Çok seviyorum orasını Kadir...

Ben de takılıyordum: — Bu şişman halinle sen o bayırı zor çıkarırsın.

O akşam üzeri, bir vapurla karşıya, Paşabahçe'ye geçtik. Paşabahçe iskelesi yanında bir kahvede kahve içtik. Bir ihtiyar adam geldi oturdu yanımıza, dertli bir şeyler anlattı, onu dinledik. Sonra kalktık, Paşabah-çe'yi dolaştık, fabrikanın önün-

den geçtik. O günlerde grev durdurulmuştu, her yer sessiz sedasızdı. İlerde bahçeli bir kah-ve gördük. Sepserindi, girdik oturduk bahçede bir masada. Püfür püfür rüzgâr altında çay-larımızı içtik.

— Bizi buralarda sivil poliş-lerden bir gören olsa, Allah, ne mânalar çıkarır, nelere yorar, dedim, dayar raporu, iki azılı komünist, der, tam da fabrikanın burnunun dibinde... Nokta nokta...

İkimiz de kahaahaları sa-vurduk.

Karanlık çökerken atlادık otobüse, Üsküdar'a yollandık. Geçtiğimiz yollar hep tanıştı. Çengelköyünde, Kuleli Askeri Lisesinde okurken hep geldik buralara. Göksu, Kandilli, Vani-köy... Buralarda az mı dolaşırdık kızların peşinde?...

Üsküdar'a varınca: — Bende para suyunu çekti, bir lira ver, şuradan Kadıköy'e oto bûs parası.

Dedi. Ayrılırken de: — Ayın 13 ünde mahke-mem var, gelecek misin?

Diye sordu. Hüküm yiyeceği, tevkif edileceği ne benim aklı-ma geliyordu, ne onun. Bu yüz-den:

— Nesine geleyim?

Diye kestirip attım. Çok piş-

Aydınlanmış bir sesin söylediği türkülere övgü

Türküler dinlerdik
Sesinden
Dağ olurduk yücesinden
Ova olurduk çöl olurduk
Denizlere akardık birlikte
Sular olur

Türküler dinlerdik
Sesinden
Duvarlar yıkırdı kendiliğinden
Klimanız Köroğlu'na katıldık
Klimamız Dadaloğlu'na
Yemen'de kalkanımız olurdu

Türküler dinlerdik
Sesinden
Uçumüz oy
Karacaoğlan
Besimîz Pir Sultan Abdal
Hey

BIRAKIR MIYIM YANINA

Bileyip turnaklarını sıkıntılarından
Yürüdü ardından
Elleri çoktu
Çok ayakhydı
İri semiz
Dev bir karıncaydı kara
Kimî zaman

Nerde bir uçuruma havalansa
Nerde dursa bir beyaz bulut
Nerde nerde
Basım göklere erse
Kemirirdi ufuklarını
Kemirirdi bir uçtan ötekine durmadan
Yürüdü ardından

Diyelim ki kırılmışım
Kızgının öfkeli dargın
Toprağa basmıyor bir ayağım da
Çullanırdı
Beklerdi ya da
İçime kapanışımı pusuda

Soluk alarak kuşklarından
Yürüdü ardından
Kıvrak kolumu kanadımı
Budur geçerdi çiçeklerime bakmadan

Emdi sözcüklerimin kamını
Özgürlük sözcüğünün barış kardeşlik sözcüğünün
Bağımsızlık sözcüğünün eşlik sözcüğünün
Geldi bugüne dek

Ama geberecek
Bırakır mıyım yanına
Yarınların ışığını
Suratına vura vura
Bırakır mıyım yanına

Arif Damar

den geçtik. O günlerde grev durdurulmuştu, her yer sessiz sedasızdı. İlerde bahçeli bir kah-ve gördük. Sepserindi, girdik oturduk bahçede bir masada. Püfür püfür rüzgâr altında çay-larımızı içtik.

— Bizi buralarda sivil poliş-lerden bir gören olsa, Allah, ne mânalar çıkarır, nelere yorar, dedim, dayar raporu, iki azılı komünist, der, tam da fabrikanın burnunun dibinde... Nokta nokta...

İkimiz de kahaahaları sa-vurduk.

Karanlık çökerken atlادık otobüse, Üsküdar'a yollandık. Geçtiğimiz yollar hep tanıştı. Çengelköyünde, Kuleli Askeri Lisesinde okurken hep geldik buralara. Göksu, Kandilli, Vani-köy... Buralarda az mı dolaşırdık kızların peşinde?...

Üsküdar'a varınca: — Bende para suyunu çekti, bir lira ver, şuradan Kadıköy'e oto bûs parası.

Dedi. Ayrılırken de: — Ayın 13 ünde mahke-mem var, gelecek misin?

Diye sordu. Hüküm yiyeceği, tevkif edileceği ne benim aklı-ma geliyordu, ne onun. Bu yüz-den:

— Nesine geleyim?

Diye kestirip attım. Çok piş-

manım böyle kestirip attığıma. O gün bulunmalıydım ben ora-da.

Şadi'nin şu yeryüzünde bir dikili ağacı yok. Bütün umudu tekaütlüğündeydi. O zaman ala-cağı ikramiye ile Paşabahçe'de bir gecekondu yaptıracaktı. Allah bilir, o para yeter miydi? Neyse, o umut da kalmadı şim-di, memuriyetini de, manasını da kaybetti. Tekaütlük hakkını da kaybetti. Kaybetti oğlu kaybet-ti. Altı yıl, üç ay yatmaya, hapishaneye meteliksiz gitti.

Öyle ya, altı yıl üç ay hapislik nedir ki... Gözünü açıp ka-payana kadar geçer bakarsın..... Mareşal Fevzi Çakmak'ların, Reşat Şemsettin Sıralar'ların, Fahri Kurtuluş'ların Şevket Mo-can'ların şerefine az mı yattık! Bunu da Hamido'ların şerefine yatarız, olur biter.

Şimdi Babanın bütün hane hakkı kirahk bir evde otururlar. Eşi, bir genç kıza, üniversite öğrencisi iki oğlu. Hiçbir gelir-leri yok. İşte bu kadar... Gelecek Sayıda:

A. KADİR'in uzun zaman-dan beri hazırlamakta olduğu «1938 Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet» adlı kitap-tan Şadi Akkılıç'la ilgili par-galar.

ABD'nin harbe girişinin yarattığı heyecan ve ferahlıktan sonra, Başbakan Churchill'in zihnini bir kanser kemirmeye başladı. Bu kanser, Fransa'nın istilası idi.

Roosevelt'in Genelkurmay Başkanı General Marshall, bu istilayı, harbi kısıtlamanın ve kazanmanın tek yolu saymaktaydı. Teşebbüsün planlanmasına girişilmişti ve Roosevelt'in Marshall'e güveni tamdı.

Churchill'in muhayyilesi ise, tam aksine, işler kötü giderse, ne-ler olacağı üzerine çalışmaktaydı. Churchill, bütün sanatını, hitabet gücünü, tecrübesini istila gününü geciktirme uğruna kullandı. Nisan ayında Londra'da Marshall ve Roosevelt'in müşavirleri ile yapılan görüşmelerde Churchill, istilaya razı olmayacağı gibi davrandı. Zira, Moran'ın yazdığına göre, Roosevelt ile konuşunca, istilanın çığınca bir teşebbüs olduğu hususunda onu ikna edeceğinden emindi. 17 Haziran günü Washington'a gitmek üzere Londra'dan ayrıldı.

Washington, 18 Haziran 1942
Başbakan uçaktayken, daima biraz endişelidir. Geçen gece, piston kenarında dolaşırken, onun murıldandığını işittim: «Buradayız, çünkü buradayız». Acaba kendi kendini ce-saretlendirmek mi istiyor diye düşündüm. Başbakan, ölümü halinde, Dışişleri Bakanı Anthony Eden'i çağırması hususunda Krala tavsiyede bulunmayı zorunlu saydı.

Washington, 21 Haziran 1942
Oğleden sonra Başbakan beni istetti. Onu, odasını arşınlarken buldum.

«Tobruk düştü...»
Bu sözleri, Tobruk'un düşüşünden sorumlu ben miyim gibi söylüyordu. Sonra gözlerini haldan ayır-maksızın odayı yeniden adanlamaya başladı.

«Boyle bir şeyin ben hükümetin başındayken vuku bulmaması gerekti. Utanıyorum. Tobruk'un ne-den teslim olduğunu anıyamıyorum. Adamlarımızdan 30 binden fazla kollarını kaldırdı... Eger dövuşmek istemiyorlarsa...»

Churchill, birdenbire durdu.
Washington, 23 Haziran 1942
Tobruk'un düşüşü ve «Prince of Wales» ve «Repulse» gemilerinin japonlar tarafından batırılışı, Başbakan için, iki gözü arasına indirilmiş bir darbe oldu. Yalnız Kahire ve Iskenderiye değil, Süveyş Kanalı ve Orta Doğu petrol alanları, bundan böyle Rommel'in eli altındadır.

Askeri prestijimiz, en kötü nok-tada bulunduğu halde, Başbakan, Washington'daki tartışmalara hâkim oldu. Tartışma bütün gün ve yarı gece sürdü. Churchill, Ameri-kalılarla çarpıştı. Buhranı, Fransa cephesini açmayı geciktirmek için kullandı. Ancak Kuzey Afrika'nın istilasının buhranı hafifleteceğini ileri sürdü. Roosevelt'in müşavirle-ri ve mutemet adamları olan Mar-shall ve Hopkins ise, ikinci Cephe-nin geciktirilmesine karşı çıktılar. Yalnızca Nil vâdisine askeri mal-zeme gönderilmesini kabul ettiler.

Churchill, arkasında bir rahat-sızlık, hatta alarım duygusu bırakarak Washington'dan ayrıldı. Her şey gösteriyordu ki, ne 1942 yılında, ne de 1943 yılında bir İkinci Cephe ol-mayacaktı.

Sonbahardan itibaren Amerika-lıların Almanlara karşı düşürebil-mesi hususunda yazılı talimatla Baş-kan Roosevelt tarafından Londra'ya gönderilen General Marshall (Temmuz 1942), görmek zorunda kaldı ki, İngilizler, Fransanın istila-sının bir felâketle sonuçlanacağı kanısına sükunetle varmışlardı. Ro-sevelt'in cevabı çabuk ve hatta ke-sin oldu. Fransa'nın istilası konu-sunda anlaşmaya varılamadıysa, başka bir çözüm yolu, belki de Ku-zey Afrika'nın istilası üzerinde du-rulabilirdi. Her şeyden önce bir as-ker olan Marshall, istemeye isteme-ye boyun eğdi ve Torch Operasyo-nu adı verilen Kuzey Afrika çıkart-masını kabul etti.

Fransa'nın 1944 yılına kadar is-tilasını, bir sürü olaya yol açarak geciktirmekle Churchill, müteffik-le-ri büyük bir felâketten kurtarma-akallığını ve basiretini gösterdi mi? Yoksa, Amerikalıların deyimi ile, «domuz inadı» yüzünden harbin u-zamasından sorumlu mudur? Biz-zat Churchill, bu gecikmenin İngil-tere'nin çıkarlarına en iyi hizmet ettiğini inancında mıydı? Bildiğim ka-darı ile, Churchill, istilayı kendisi-nin geciktirdiğini hiç bir zaman söy-lemedi. Bu konuda susuşu, bir ka-

Bir Tarihi Vesika

STALİN ve CHURCHILL

Winston Churchill'in 1940-65 yıllarında özel doktorluğu-nu yapan Lord Charles Moran, hatıralarını yayınladı. YÖN'de okuyacağınız pasajda Dr. Moran, Avrupada İkinci Cephe açıl-masını, Amerikaya rağmen Churchill'in nasıl engellediğini, bu yüzden Stalin ile aralarında Moskova'da geçen kavgaları anlatıyor. Öyle hissediliyor ki, Churchill, belki de Hitler'in Sovyetlere karşı bir zaferini arzuladığı için, İkinci Cephenin açılmasını geciktirdi...

Bu tarihi belgeyi, okuyucularımıza duyuruyoruz:

çamak noktası bulma arzusunun so-nucu muydu?

Londra, 1 Ağustos 1942
Başbakan çok meşgul gözük-mek teydi. Yanından ayrılacağı zaman biraz önce sekreterin getirdiği bir telgrafı bürosunun üzerine koydu: «Belki Stalin'i görmeye gidece-gim. Söyleyeceklerim, hiç şüphe yok Stalin'in hoşuna gitmeyecek. Bu da beni pek keyiflendirmiyor».

Stalin'e bu yıl Fransa'da İkinci cephe olmasını nasıl anlatacağı-nı kendi kendine soruyordu.

Moskova Yolunda
3 Ağustos 1942
Isıtma tesisatı olmayan bir bom-bardman uçağı ile Lyneham'dan ayrıldığımızda saat gecenin yarısını geçmişti. Arka kabinde iki şilte ko-nulmuştu. Başbakan hava cereya-nından nefret ederdi ve yetmişine yaklaşmış bir adamı bu biçimde dün-yada dolaştırmak hayli ölçüsüz bir ikti.

Moskova, 12 Ağustos 1942
Moskova içinden hızla geçerek, «7 numaralı devlet villası» denilen çamlar içindeki bir eve vardık.

Kapıda duran ihtiyar kapıcı, dışlarının arasından birşeyler mı-rıldanmaktaydı. Pardösümü henüz çıkarmıştım ki, keskin çığlıklar işit-tim. Merdivenleri dörder dörder at-tyarak yukarıya fırladım. Chur-chill'i, geniş bir küvetin içine oturu-muş, küfrederken buldum:

«Su buz gibi. Sıcak su musluğu nerede, bilmiyorum».

Orada muslukların işleyiş biçi-mi bizimkilerden farklıydı. Ben de şansımı denedim. Bir soğuk su dal-gası, büyük gürültüyle ortaha ya-yıldı. Churchill, şaşkın, feryadı bas-tırdı. Acele geriye dönüş yapıp tak-viye aramaya gittim.

Stalin'e görüşme saat 7'de baş-ladı ve dört saat sürdü.

Dönüşünde Başbakan mütehey-yiç idi.

«Stalin fena halde hayal kırık-lığa uğradı. Ama izahatımı sabır-la dinledi. Hiç bir zaman öfkelenme-di. Kötü haberi bildirdiğimde, kar-şılıklı sustuk. Söze Almanya'nın bombardmanı konusunda ben baş-ladım. Bu meselede, Stalin, bir par-ça daha dostane gözük-tü. Torch operasyonunu açıklamanın tam za-manıydı. Stalin dikkatle dinledi ve «Allah bu teşebbüsü muvaffak et-sin» dedi.

— Gerçekten Allah mı dedi?

— Stalin sık sık Allah'tan söz eder. Torch konusunda sözlerimi daha bitirmeden, operasyonun du-rumumuzu düzelteceğinin dört nede-

nini sayarak beni şaşırttı.

«Çok karışık ve kendisi için ta-mamen yeni olan bir meseleye bir kaç saniyede ve bu ölçüde hâkim ol-ması akıl alacak iş değildi».

«Çok dostça ayrıldık. Bu adam la sağlam dostluk kurmak niyetin-deyim».

Saat gece yarısını geçmişti. Baş-bakan henüz yemek yememişti. Çok fazla miktardaki yemeğini yemeye başladı.

Moskova, 13 Ağustos 1942
Gece saat 11'de Churchill, Krem-lin'e Stalin'i görmeye gitti. Konu-sma, çok kötü sonuçlandı. Sanki dünkü konuşma, hiç vuku bulma-mıştı.

Dönüşte Başbakan şöyle konuş-tu: «Moralimi ve cesaretimi tama-men tükettim. Çok uzaktan geldim ve büyük bir çaba gösterdim. Sta-lin, koltuğuna gömülmüş, gözleri yarı kapalı, piposunu çekerek kü-fürler yağdırdı. Dedi ki, Ruslar her gün 10 bin ölü veriyorlar. Eger İn-giliz Ordusu da Kızıl Ordu gibi dö-güşseydi, Almanlardan çok daha az korkacaktı. Stalin, bizi İkinci Cep-he hususundaki sözümüzden dön-mekle bile suçladı».

Başbakan dudaklarını ısırtıyo-rdu.

«Ben de sertleşmesini bilirim. Kaybettüğünüz gemileri düşününce, onu kendi köşesinde dövüşmeye bı-rakmak acaba daha iyi değil mi di-ye soruyorum». Başbakan kendi kendine mırıldanıyordu: «Vatanı-mızdan gerçekten çok uzakız. Dört gün uçmak gerek».

Gözlerini bana çevirdi: «Ve yol-culuk tehlikesiz değil».

Moskova, 14 Ağustos 1942
Gece Kremlin'deki ziyafette, Stalin'in kendini affettirme çabasın-da olduğu aşikârdı. Tatlı olmak için her şeyi yaptı.

Yemek bitmek bilmiyordu. To-ast listesi sona ermiyecekmiş gibi uzundu. Stalin sofradan ayrılınca, kolunu bir meslekdaşının boynuna dolamış durumda, Molotov ise sen-deleyerek peşinden yürüdü.

Yemek bitince, Stalin ve Chur-chill, fotoğraflara birlikte poz ver-diler. Ama sonra işler, çok daha az iyi gitmeye başladı. Başbakan, Har-riman ve Molotov bir masanın etra-fına yerleştiler. Stalin de geldi ve Başbakanın yanına oturdu. Chur-chill, Stalin'e hitap etmeksizin, bir dokümanın okunmasını dinlemeye koyuldu.

Stalin'in dostça davranmaya çalıştığı intibaındayım. Ama Chur-chill, bu konuda yarı yolu yapmaya

niyetli gözüküyordu. Nihayet Baş-bakan kalktı ve kapıya yöneldi. Bu yük adamları ve çok hızlı yürüyordu. Vücudu öne eğilmişti, yüzü çok ciddi ve kararlıydı. Stalin, geniş ve boş salonlar boyunca ona refakat etti. Stalin'i daima yavaş ve ölçülü hareket ederken görmüştüm. Şim-di Churchill'e yetişebilmek için adı-ta kosması gerekiyordu.

Villaya gelince, Başbakanı ya-yınlanacak bildiri konusunda uzun bir tartışmaya girişmiş buldum. Bil-diri, Rusların teklif ettikleri biçim de mi kaleme alınacaktı?

Mesele çok gizli mahiyette oldu-ğu için, çekilmek istedim.

Churchill bana, «Kalınız, Char-les» dedi.

Odasında onu tekrar gördüğüm de bir koltuğa gömülmüş ve gözle-rini hahya dikmişti. Böyle bağırdı: «Müzakereleri bitirdim. Artık bıktım. Yemekler berbat. Keşki bura-ya gelmeseydim».

Üstünde yalnız bir gecelik, aya-ğa kalkarak, odayı arşınlamaya baş-ladı.

«Dil engelini aşabilsem, bu a-damla yine de çalışabileceğim kanı-sındayım. Dil, müthiş bir güçlük çir-kariyor».

Fakat Stalin'e artık hiç bir a-vansta bulunmayacaktır. Kararlı o-larak «iyi geceler» değil, «Elveda» demisti. Bir adım atmak gerekliyse, bunu yapmak ona değil, Stalin'e dü-şerdi. Başbakan yatığa girdi, siyah tamponlarını gözlerinin üstüne koya-rak, başını yastıklara gömdü. Işığı söndürdü. Saat dörde çeyrek var-dı.

(Ertesi gün, İngiltere Büyükelçi-si Clark Kerr, Churchill'e «Hata be-nim» itirazını yaptırdıktan sonra, onu Moskova'dan ayrılmaktan vaz-geçirdi. Fakat Başbakan, «Benim i-çin Stalin'in elini sıkamak çok acı-olacak. Bunu yapmayı başarabilece-gimden emin değilim» diyordu. «Sta-lin kiminle konuştuğunu biliyor-muydu? Dünyanın tanıdığı en kud-retili imparatorluğun temsilcisiyle konuşuyordum!» Kremlin'e defalarca telefon edildi, Stalin'in dışarı çık-tığı cevabı veriliyordu. Nihayet ak-şam saat yedi için iki devlet adamı arasında bir randevu tesbit edildi. Churchill, sabahın üçbuçuğunda döndü ve doktoruna gecenin hikâ-yesini anlattı):

«Görüşmelerimizin ilk saatinde çok sıcak davrandım. Fakat bu nü-fuz edilemez adamdan en ufak kar-şılık elde edemedim. Ayrılacağım sırada, Stalin, gelecek karşılaşmamız ne zaman yapılacağını sordu. Sabah gün doğarken ayrılacağımı söyledim. Çok mu meşgul olduğumu sordu. (Hayır, kat'iyen) cevabını verdim. Bunun üzerine bir şeyler iç-mek için beni daairesine çağırdı. Ye-meğe kalmamı rica etti. Molotov'u arattı. Otuz kişiyi doyuracak yemek vardı. Stalin, pek bir şey yemiyor-du. Ama masa başında gecen dört saatten sonra, birden yemeklerin üzerine atıldı. Bir süt domuzunun yanaklarını keserek, eliyle yemeye başladı. Kızıl saçlı bir genç olan kı-zı, babasını öpmek için odaya gir-diye de, onu geri gönderdi.

Sofrada kendi kendimize servis yapıyorduk».

«Kamyonlara ihtiyacı var. Tank-ları Rusya'da imal edilmiştir. Kötü mevsime kadar darbeye karşı koya-cağından emin gözüküyor. Kulaklar meselesini ortaya atmam üzerine ciddileşti. Kulakların tasfiyesi, harp kadar müthiş miydi, diyordum. Sta-lin, (Oooo, çok daha kötüydü. Yıl-lar boyunca sürdü. Çoğu tasfiye e-dildi. On milyon. Ama tarımı maki-neleştirmek için bunu yapmak zo-rundaydık. Neticede tarım üretimi iki kata çıktı. Bir nesil nedir ki) di-ye haykırdı.

Çok iyi dostlar olarak ayrıldık. Ayrılırken Molotov'a (Hava meydanı-na gelmek için rahatsız olmayın. Şimdi burada vedalaşacağız) de-dim.

— Hayır olmaz, dedi Stalin, Mo-lotov daha gençtir. Sizi uğurlaya-cak».

Nitekim sabah 4.40'ta, hava meydanına kadar refakat için Mo-lotov villaya geldi.

(Görüşmeleri benim anlatışım-la Churchill'in «Hinge of Fate»'de yazdıkları arasında fark vardır. Muhtemeldir ki, o, görüşmeler tam bir başarı sayınca, Stalin'in haka-retleri karşısında gösterdiği furtuna-lı tepkiyi sürdürmeyi faydalı bul-madı).